

TRŽIŠTE ZAPOČINJANJA
(ORIGINACIJE) POZIVA IZ
JAVNIH KOMUNIKACIJSKIH
MREŽA KOJE SE PRUŽA NA
FIKSNOJ LOKACIJI

2019

Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti

Sadržaj

1	<u>SAŽETI PREGLED DOKUMENTA</u>	1
2	<u>UVOD</u>	3
2.1	EUROPSKI REGULATORNI OKVIR ZA ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE	3
2.2	ZAKON O ELEKTRONIČKIM KOMUNIKACIJAMA	4
2.3	ODNOS PREMA DRUGIM ZAKONIMA	4
2.4	OSVRT NA ODLUKU O ANALIZI TRŽIŠTA ZAPOČINJANJA (ORIGINACIJE) POZIVA IZ JAVNIH KOMUNIKACIJSKIH MREŽA KOJE SE PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI I S NJOM POVEZANE ODLUKE	5
2.5	KRONOLOŠKI SLIJED AKTIVNOSTI	5
3	<u>KARAKTERISTIKE NEPOKRETNIH MREŽA I MEĐUPOVEZIVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ</u>	7
4	<u>UTVRĐIVANJE MJERODAVNOG TRŽIŠTA</u>	10
5	<u>ODREĐIVANJE GRANICA MJERODAVNOG TRŽIŠTA ZA POTREBE PROVOĐENJA TESTA TRI MJERILA</u>	11
5.1	MJERODAVNO TRŽIŠTE U DIMENZIJI USLUGA	11
5.1.1	ZAMJENJIVOST NA STRANI POTRAŽNJE – MALOPRODAJNA RAZINA	11
5.1.2	ZAMJENJIVOST NA STRANI POTRAŽNJE - VELEPRODAJNA RAZINA	14
5.1.3	ZAMJENJIVOST NA STRANI PONUDE – VELEPRODAJNA RAZINA	17
5.2	MJERODAVNO TRŽIŠTE U ZEMLJOPISNOJ DIMENZIJI	18
5.3	STAJALIŠTE NADLEŽNOG REGULATORNOG TIJELA O ODREĐIVANJU MJERODAVNOG TRŽIŠTA	18
6	<u>TEST TRI MJERILA NA TRŽIŠTU ZAPOČINJANJA (ORIGINACIJE) POZIVA IZ JAVNIH KOMUNIKACIJSKIH MREŽA KOJE SE PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI</u>	19
6.1	PRISUTNOST VISOKIH I TRAJNIH ZAPREKA ZA ULAZAK NA TRŽIŠTE, STRUKTURNE, PRAVNE ILI REGULATORNE PRIRODE	20
6.1.1	STRUKTURNE ZAPREKE ULASKA NA TRŽIŠTE	21
6.1.2	PRAVNE ILI REGULATORNE ZAPREKE ULASKA NA TRŽIŠTE	23
6.1.3	ZAKLJUČAK O PRVOM MJERILU	23
6.2	STRUKTURA TRŽIŠTA KOJA NE TEŽI RAZVOJU DJELOTVORNOG TRŽIŠNOG NATJECANJA UNUTAR ODGOVARAJUĆEG VREMENSKOG OKVIRA	24
6.2.1	ZAKLJUČAK O DRUGOM MJERILU	27
6.3	PRIMJENA MJERODAVNIH PROPISA O ZAŠTITI TRŽIŠNOG NATJECANJA PO SEBI NE OMOGUĆUJE NA ODGOVARAJUĆI NAČIN UKLANJANJE NEDOSTATAKA NA TRŽIŠTU	27
6.3.1	ZAKLJUČAK O TREĆEM MJERILU	27
6.4	STAJALIŠTE NADLEŽNOG REGULATORNOG TIJELA O UTVRĐIVANJU JE LI MJERODAVNO TRŽIŠTE PODLOŽNO PRETHODNOJ REGULACIJI	27

7	<u>ANALIZA TRŽIŠTA ZAPOČINJANJA POZIVA IZ JAVNIH KOMUNIKACIJSKIH MREŽA KOJE SE PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI</u>	29
7.1	ODREĐIVANJE MJERODAVNOG TRŽIŠTA	29
7.2	PROCJENA POSTOJANJA OPERATORA SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM	30
7.2.1	CILJ I PREDMET ANALIZE TRŽIŠTA	30
7.2.2	ANALIZA PODATAKA NA TRŽIŠTU ZAPOČINJANJA (ORIGINACIJE) POZIVA IZ JAVNIH KOMUNIKACIJSKIH MREŽA KOJE SE PRUŽA NA FIKSNOJ MREŽI	30
7.2.3	ZAKLJUČAK O PROCJENI POSTOJANJA OPERATORA SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM I OCJENA DJELOTVORNOSTI TRŽIŠNOG NATJECANJA	35
8	<u>PREPREKE RAZVOJU DJELOTVORNOG TRŽIŠNOG NATJECANJA</u>	37
8.1	ODBIJANJE DOGOVORA/USKRAĆIVANJE PRISTUPA	37
8.2	PRENOŠENJE ZNAČAJNE TRŽIŠNE SNAGE NA OSNOVAMA NEVEZANIM UZ CIJENE	38
8.3	PRENOŠENJE ZNAČAJNE TRŽIŠNE SNAGE NA OSNOVAMA VEZANIM UZ CIJENE	40
8.4	DISKRIMINACIJA U OSTALIM STAVKAMA KOJE SU TRENUTNO DEFINIRANE STANDARDNOM PONUDOM HT-A ZA USLUGE MEĐUPOVEZIVANJA	41
9	<u>REGULATORNE OBVEZE OPERATORA SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM NA TRŽIŠTU ZAPOČINJANJA (ORIGINACIJE) POZIVA IZ JAVNIH KOMUNIKACIJSKIH MREŽA KOJE SE PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI</u>	42
9.1	OBVEZA PRISTUPA I KORIŠTENJA POSEBNIH DIJELOVA MREŽE	42
9.2	OBVEZA NEDISKRIMINACIJE	47
9.3	OBVEZA TRANSPARENTNOSTI	49
9.4	OBVEZA NADZORA CIJENA I VOĐENJA TROŠKOVNOG RAČUNOVODSTVA	54
9.5	OBVEZA RAČUNOVODSTVENOG RAZDVAJANJA	57
10	<u>POPIS SLIKA</u>	59
11	<u>POPIS TABLICA</u>	59
12	<u>PRIVICI</u>	60
12.1	PRIVITAK 1	60
12.2	PRIVITAK 2	61
12.3	PRIVITAK 3 – PREGLED REGULATORNIH OBVEZA	65
12.4	PRIVITAK 4 - MIŠLJENJE AGENCIJE ZA ZAŠTITU TRŽIŠNOG NATJECANJA	66
12.5	PRIVITAK 5 – ODGOVORI NA KOMENTARE	70

1 Sažeti pregled dokumenta

HAKOM¹ je nacionalna regulatorna agencija za obavljanje regulatornih i drugih poslova u okviru djelokruga i nadležnosti određenih ZEK-om². U okviru svojih nadležnosti, HAKOM je zadužen za područje tržišnog natjecanja u elektroničkim komunikacijama te sukladno članku 52. ZEK-a HAKOM provodi postupak analize tržišta.

U provedbi postupka analize tržišta, HAKOM najprije utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj (ex-ante) regulaciji u skladu sa člankom 53. ZEK-a. Potom, u skladu sa člankom 54. ZEK-a, određuje mjerodavna tržišta i procjenjuje postojanje jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom tržištu, u svrhu ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu. Na temelju rezultata provedene analize bit će određene, izmijenjene, zadržane ili ukinute regulatorne obveze navedene u člancima od 58. do 65. ZEK-a.

HAKOM je u provedbi predmetnog postupka analize tržišta, koji je propisan člankom 52. ZEK-a, osobito vodio računa o primjeni Preporuke o mjerodavnim tržištima i o mjerodavnim Smjernicama za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage³.

S obzirom da se tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, prema Preporuci o mjerodavnim tržištima ne nalazi na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM je, uzevši u obzir stanje na domaćem tržištu elektroničkih komunikacija, proveo postupak Testa tri mjerila sukladno članku 53. stavku 2. ZEK-a radi utvrđivanja je li navedeno tržište podložno prethodnoj regulaciji.

U procesu određivanja mjerodavnog tržišta odnosno granica samog tržišta za potrebe provođenja Testa tri mjerila, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju te na temelju rezultata provedene analize odredio da se mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji sastoji od sljedećih usluga:

- usluga započinjanja poziva iz mreže svakog operatora nepokretne mreže, koja se pruža za vlastite potrebe te
- usluga započinjanja poziva za uslugu predodabira operatora

i to VOIP poziva koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora i PSTN poziva, neovisno o pristupnoj infrastrukturi, što uključuje sve vrste poziva krajnjeg korisnika iz javne nepokretne mreže prema brojevima sukladno Planu numeriranja, a to su pozivi prema zemljopisnim brojevima, nezemljopisnim brojevima ili kratkim kodovima kao što su:

- pozivi prema nacionalnim nepokretnim mrežama,
- pozivi prema nacionalnim pokretnim mrežama,
- pozivi prema međunarodnim brojevima,
- pozivi prema uslugama s posebnom tarifom i

¹ Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti

² Zakon o elektroničkim komunikacijama (NN br. 73/08, 90/11, 133/12, 80/13 i 71/14)

³ Smjernice za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage na temelju regulatornog okvira EU-a za elektroničke komunikacijske mreže i usluge, OJ C 159/1; 7. svibnja 2018.

- pozivi prema hitnim službama.

Također, HAKOM je odredio da je mjerodavno tržište, u zemljopisnoj dimenziji, nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Na temelju provedene analize tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a, HAKOM je zaključio kako je:

- tržište *započinjanja (originacije) iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji* podložno prethodnoj regulaciji jer su istovremeno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a.

S obzirom da je u postupku Testa tri mjerila HAKOM utvrdio kako je predmetno tržište podložno prethodnoj regulaciji, u nastavku je, sukladno članku 53. stavku 4. ZEK-a, u odnosu na isto tržište proveo postupak procjene postojanja jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom te određivanja odgovarajućih regulatornih obveza takvom operatoru.

Smisao procesa određivanja mjerodavnog tržišta je utvrditi ograničenja odnosno prepreke s kojima se na tržištu suočavaju operatori elektroničkih komunikacijskih mreža. U procesu određivanja mjerodavnog tržišta odnosno granica samog tržišta u postupku analize tržišta, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju mjerodavnog tržišta jednako kao i za potrebe određivanja tržišta u svrhu provođenja Testa tri mjerila.

Nakon što je odredio mjerodavno tržište, HAKOM je, na temelju mjerila potrebnih za procjenu operatora sa značajnom tržišnom snagom iz članka 55. stavka 3. ZEK-a, odnosno provedene analize tržišta, odredio HT operatorom sa značajnom tržišnom snagom.

Na temelju prepreka koje se mogu pojaviti na tržištu *započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji* i na pripadajućem maloprodajnom tržištu na koje operator sa značajnom tržišnom snagom može prenijeti svoj dominantni položaj s mjerodavnog veleprodajnog tržišta, HAKOM je odredio HT-u sljedeće regulatorne obveze:

- obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže;
- obveza nediskriminacije;
- obveza transparentnosti uz obvezu objave standardne ponude za međupovezivanje;
- obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva;
- obveza računovodstvenog razdvajanja.

Tablični prikaz regulatornih obveza prikazan je u Priritku 3 ovog dokumenta.

2 Uvod

2.1 Europski regulatorni okvir za elektroničke komunikacije

Europska komisija je u ožujku 2002. usvojila četiri direktive koje predstavljaju Regulatorni okvir iz 2002. na području elektroničkih mreža i komunikacijskih usluga, a peta direktiva, koja također predstavlja Regulatorni okvir, usvojena je u listopadu 2002. Direktive su sljedeće:

- Direktiva 2002/19/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o pristupu i međusobnom povezivanju elektroničkih komunikacijskih mreža i pripadajuće opreme („*Direktiva o pristupu*“); izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.
- Direktiva 2002/20/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o ovlaštenju na području elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga („*Direktiva o ovlaštenju*“); izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.
- Direktiva 2002/21/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge („*Okvirna direktiva*“); izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.
- Direktiva 2002/22/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika vezanim uz elektroničke komunikacijske mreže i usluge („*Direktiva o univerzalnoj usluzi*“); izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.
- Direktiva 2002/58/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u elektroničkom komunikacijskom sektoru („*Direktiva o privatnosti u elektroničkim komunikacijama*“), izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.

Namjera direktiva Europske komisije jest promicanje harmonizacije u području elektroničkih komunikacija u svim članicama EU. Europska komisija je 2009. usvojila i uredbu 1211/2009 o osnivanju posebnog tijela europskih regulatora za elektroničke komunikacije i njegovog Ureda (BEREC) koja je neposredno primjenjiva u državama članicama.

Na temelju prvog odlomka članka 15. Okvirne direktive (Direktiva 2002/21/EC), Europska komisija je usvojila Preporuku (2014/710/EU) od 9. listopada 2014. o mjerodavnim tržištima čime je zamijenjena Preporuka (2007/879/EC) od 17. prosinca 2007. o mjerodavnim tržištima na području elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj regulaciji⁴.

⁴ OJ L 344/65; 28. prosinca 2007.

2.2 Zakon o elektroničkim komunikacijama

Sve prethodno navedene direktive implementirane su u hrvatsko zakonodavstvo kroz ZEK kojim se, između ostalog, propisuju uvjeti obavljanja djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga. HAKOM, primjenom odredaba ZEK-a, osigurava uvjete za djelotvorno tržišno natjecanje, odnosno omogućava jednake uvjete za sve operatore koji djeluju na tržištima elektroničkih komunikacija. ZEK propisuje postupak analize tržišta na način kako slijedi.

Utvrđivanje mjerodavnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji u skladu je s člankom 53. ZEK-a uz primjenu važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima. Važeća preporuka sadrži četiri tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, pa je HAKOM u mogućnosti, bez dokazivanja da su istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila), prethodno regulirati samo ta četiri tržišta. Međutim, u skladu s člankom 53. stavkom 2. ZEK-a, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta koja su specifična za područje elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga u Republici Hrvatskoj podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena sljedeća tri mjerila:

1. prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode;
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira;
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanja nedostataka na tržištu.

S obzirom da tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji nije sastavni dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima, HAKOM isto može prethodno regulirati jedino u slučaju da su istodobno zadovoljena tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a.

2.3 Odnos prema drugim zakonima

Sukladno članku 6. stavku 4. ZEK-a, HAKOM, između ostalih, osobito surađuje s AZTN-om. AZTN je pravna osoba s javnim ovlastima koja samostalno i neovisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti određenih Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja⁵ za što odgovara Hrvatskom saboru.

Zakonska je mogućnost HAKOM-a u postupku analize tržišta, a sukladno članku 54. stavku 5. ZEK-a, zatražiti mišljenje AZTN-a na prijedlog odluke o određivanju mjerodavnog tržišta i procjene postojanja jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom. U okviru suradnje s AZTN-om, HAKOM od AZTN-a traži mišljenje ili predlaže pokretanje postupka pred AZTN-om u svim slučajevima sprečavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišnog natjecanja, u skladu s posebnim zakonom kojim je uređena zaštita tržišnog natjecanja.

⁵ NN br. 79/09 i 80/13

2.4 Osvrt na odluku o analizi tržišta započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji i s njom povezane odluke

U ožuku 2015. HAKOM je proveo postupak analize tržišta te u skladu s navedenim odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju mjerodavnog tržišta započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji. Nakon što je odredio mjerodavno tržište, HAKOM je, na temelju mjerila potrebnih za procjenu operatora sa značajnom tržišnom snagom iz članka 55. stavka 3. ZEK-a, odredio HT operatorom sa značajnom tržišnom snagom te mu odredio regulatorne obveze na temelju utvrđenih nedostataka na tržištu. Prethodno spomenuto je detaljno obrazloženo u dokumentu [„Analiza tržišta započinjanja \(originacije\) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji“](#).

U rujnu 2016. HAKOM je donio [odluku](#)⁶ kojom su propisane nove cijene započinjanja poziva u javnoj komunikacijskoj mreži HT-a, a koje su izračunate na temelju BU-LRAIC+ modela u iznosu od 1,01 lipa/minuta u vrijeme jakog prometa i 0,50 lipa/minuta u vrijeme slabog prometa. HAKOM je istom odlukom propisao da će se navedene cijene započinjanja poziva početi primjenjivati od 1. srpnja 2017.

U svibnju 2015 HAKOM je donio [odluku](#)⁷ i [Dokument o uvjetima IP međupovezivanja](#) kojim su detaljnije propisani uvjeti IP međupovezivanja između nepokretnih mreža. Navedena odluka i Dokument o uvjetima IP međupovezivanja su ažurirani novom [odlukom](#)⁸ i [Dokumentom o uvjetima IP međupovezivanja](#) iz veljače 2017. na način da odražavaju trenutačnu situaciju na tržištu IP međupovezivanja između nepokretnih mreža te [odlukom](#)⁹ i Dokumentom o uvjetima IP međupovezivanja iz veljače 2018, na način da odražavaju specifičnosti IP međupovezivanja s pokretnim mrežama u Republici Hrvatskoj.

U razdoblju od donošenja prethodne odluke o analizi tržišta, na ovom mjerodavnom tržištu nije bilo sporova između operatora koji su se riješavali pred HAKOM-om.

2.5 Kronološki slijed aktivnosti

Sukladno članku 52. stavku 2. ZEK-a, HAKOM najmanje svake tri godine od dovršetka prethodne provedbe postupka iz članka 52. stavka 1. ZEK-a započinje postupak analize predmetnog mjerodavnog tržišta. Ovo je četvrti krug Analize tržišta započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji. Prethodna tri kruga mjerodavne analize provedena su 2009., 2013. i 2015.

S obzirom da je od trenutka donošenja odluke o završenom postupku analize tržišta započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji prošlo razdoblje od tri godine, HAKOM je započeo provođenje postupka iz članka 52. stavka ZEK-a na mjerodavnom tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji. Podatci korišteni u postupku analize

⁶ KLASA: UP/I-344-01/16-05/10; URBROJ: 376-11-16-8

⁷ KLASA:UP/I-344-01/15-03/04; URBROJ: 376-11-15-09

⁸ KLASA:UP/I-344-01/15-03/04; URBROJ: 376-11-17-10

⁹ KLASA: UP/I-344-01/15-03/04; URBROJ: 376-11-18-15

tržišta proizlaze iz tromjesečnih upitnika te se odnose na razdoblje od drugog polugodišta 2014. do drugog polugodišta 2017.

HAKOM je 27. rujna 2018. donio prijedlog odluke u postupku analize tržišta započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji te je o navedenom prijedlogu odluke od 27. rujna do 22. listopada 2018., sukladno članku 22. ZEK-a, proveden postupak javne rasprave. Na temelju javne rasprave HAKOM je zaprimio komentare HT-a i A1. Odgovori na komentare nalaze se u Privitku 5 ovog dokumenta.

Isto tako, sukladno članku 54. stavku 5. ZEK-a, HAKOM je zatražio mišljenje AZTN-a o načinu na koji je odredio mjerodavno tržište i utvrdio operatora sa značajnom tržišnom snagom. Mišljenja Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja nalaze se u Privitku 4 ovog dokumenta.

Prijedlog odluke i pripadajući dokument su 15. studenoga 2018. dostavljeni Europskoj komisiji na daljnje odgovarajuće postupanje. HAKOM je 26. studenoga 2018. zaprimio zahtjev Europske komisije za dostavu informacija te je odgovor na isti dostavio Europskoj komisiji 29. studenoga 2018. HAKOM je 17. prosinca 2018. zaprimio odluku Komisije u skladu s člankom 7. stavkom 3. Okvirne direktive 2002/21/EZ u kojoj je Komisija dala primjedbe na dostavljen prijedlog odluke i pripadajući dokument. U svojim primjedbama Komisija poziva HAKOM da dodatno potkrijepi i ojača svoj nalaz o znatnoj tržišnoj snazi, te pogotovo da riješi izostanak zamjene mobilnim uslugama, slabu prisutnost proizvoda u paketu te da u svoju konačnu mjeru uključi podatke o prometu. Isto tako, Komisija poziva HAKOM da pomno prati tržište kako bi procijenio razvoj situacije jer će vjerojatno biti potrebno ukloniti propise prije sljedeće redovite analize tržišta. Dodatno, poziva se HAKOM da u sljedećoj analizi uzme u obzir sve veću raširenost VoIP-a, vjerojatno buduće povećanje paketa fiksne govorne usluge i usluge pristupa, da prati razvoj situacije u pogledu učinka glasovnih poziva u mobilnoj mreži na prijavljeno tržište i na kraju, da prati razvoj tržišnih udjela.

3 Karakteristike nepokretnih mreža¹⁰ i međupovezivanje u Republici Hrvatskoj

Maloprodajnu uslugu poziva iz nepokretnih mreža krajnjim korisnicima na tržištu elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj, pružali su operatori navedeni u tablici 3 u Pravitku 1 ovog dokumenta. HT je najveći operator koji pruža javno dostupnu telefonsku uslugu u nepokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži. HT navedenu uslugu pruža putem IMS tehnologije tj. ista je temeljena na IP protokolu. Naime, HT je završio s postupkom modernizacije svoje elektroničke komunikacijske infrastrukture na način da je prešao s PSTN hijerarhije na hijerarhiju mreža nove generacije (NGN).

Kroz godine u kojima je bio monopolist, HT je razvio TDM/PSTN mrežu koja je u početku bila pretežno fokusirana na pružanje javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj mreži na koju je kasnije nadograđivao druge tipove elektroničkih komunikacijskih usluga kao što su podatkovne komunikacije (internet, VoIP, IPTV). Migracija s TDM/PSTN na IP/IMS započela je u HT-u 2010., te su PSTN i IMS mreže radile paralelno sve do 1. siječnja 2016. kada je HT u potpunosti prešao na IMS. Navedena migracija je podrazumijevala postupno gašenje lokalnih pristupnih centrala, odnosno gašenje lokalnih pristupnih točaka. Rješenjem od 17. lipnja 2013¹¹. HAKOM je odobrio plan gašenja lokalnih centrala te utvrdio veleprodajne i druge uvjete za gašenje lokalnih centrala.

Ostali operatori na tržištu imaju mrežu većinom zvjezdaste arhitekture, s glavnim čvorovima u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu. Njihove se mreže uglavnom sastoje od PSTN pristupnika (eng. *gateway*), softverskog/programskog preklopnika/komutatora (eng. *softswitch*) i dr. te se temelje na MPLS/IP tehnologiji. Dakle, u Republici Hrvatskoj alternativni operatori od početka imaju elektroničku komunikacijsku mrežu temeljenu na IP tehnologiji. Sve do trenutka do kada HT nije počeo omogućavati IP međupovezivanje sa svojom mrežom, alternativni operatori su bili povezani s HT-ovom mrežom putem TDM međupovezivanja, iako se mreža alternativnih operatora temeljila na IP tehnologiji. Drugim riječima, na strani alternativnih operatora radila se pretvorba s IP na PSTN prijenos samo u svrhu međupovezivanja.

Iako je od 1. siječnja 2016. mreža HT-a temeljena na IP tehnologiji kao i mreže alternativnih operatora, HT je prethodnom analizom ovog mjerodavnog tržišta bio obavezan osigurati paralelno TDM i IP međupovezivanje s nepokretnim mrežama do kraja 2017. Trenutno postoji još nekoliko operatora nepokretnih mreža s kojima HT ostvaruje TDM međupovezivanje, međutim HT je u postupku prelaska na potpuno IP međupovezivanje. U tom smislu, u slučaju zaprimanja novih zahtjeva za međupovezivanje s nepokretnom mrežom HT-a u razdoblju dok još nije dovršen postupak gašenja TDM kapaciteta, opravdano je takvo novo međupovezivanje omogućavati isključivo temeljem IP međupovezivanja, a sve kako bi se potaknula implementacija IP međupovezivanja, s obzirom da će IP međupovezivanje ubrzo postati i jedino dostupno.

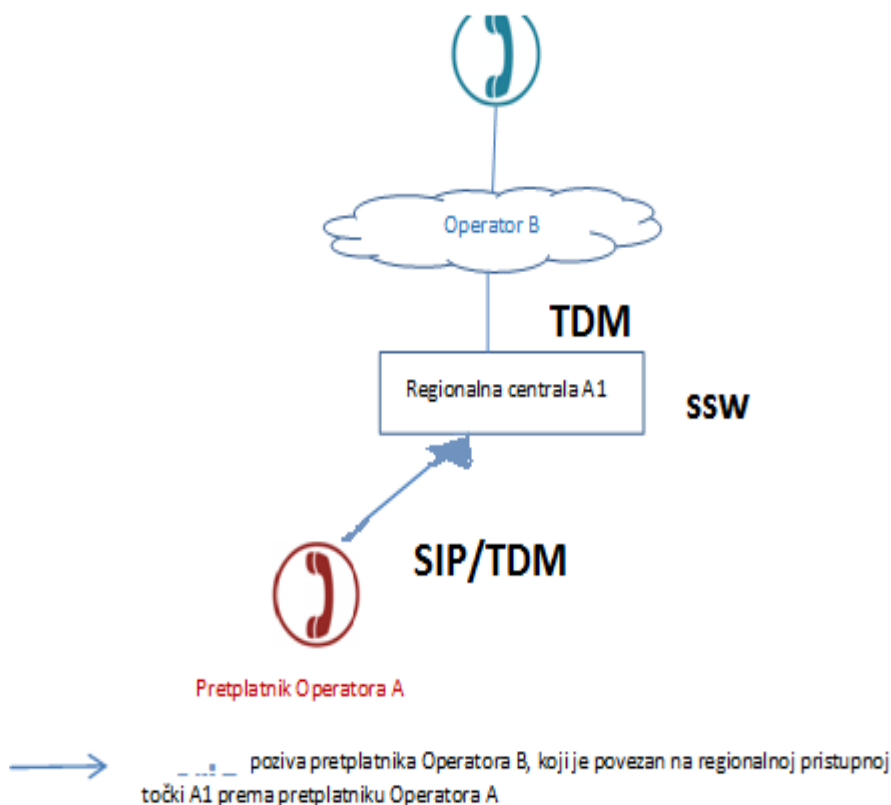
¹⁰ Pojam „nepokretna mreža“ odnosi se na javne komunikacijske mreže na fiksnoj lokaciji

¹¹ KLASA: UP/I-344-01/12-05/24, URBROJ: 376-11/13-25

Arhitektura mreže HT-a za potrebe TDM međupovezivanja

Usluga veleprodajnog započinjanja poziva sastoji se od prenošenja poziva od krajnjeg korisnika do prve pristupne točke mreže na koju je spojen drugi operator. Od 1. siječnja 2016. HT ima samo jednu pristupnu razinu za potrebe TDM međupovezivanja, i to regionalnu. Navedeno je prikazano na sljedećoj slici:

Slika 1 Usluga započinjanja poziva iz HT-ove mreže od 1.siječnja 2016.

Dakle, arhitektura mreže HT-a za potrebe TDM međupovezivanja sastoji se samo od nekoliko regionalnih centrala (eng. *single tandem*). U svrhu međupovezivanja, mreža HT-a je podijeljena na 2 regionalna pristupna područja: Zagreb i Osijek, s mogućnošću povezivanja na MGW (eng. *Media Gateway*) i u regionalnim točkama Rijeka i Split. Unutar svakog regionalnog pristupnog područja HT i dalje ima uspostavljenih više pristupnih regionalnih točaka preko kojih operatori ostvaruju međupovezivanje, a kako je prikazano sljedećom tablicom:

Tablica 1 Prikaz regionalnih pristupnih točaka HT-a

Regionalno pristupno područje	Regionalna pristupna točka (oznaka centrale)	Grad
Zagreb	TC1	Zagreb
Zagreb	MGW RI	Rijeka
Osijek	TC Đakovo	Đakovo
Osijek	MGW ST	Split
Osijek	TC Osijek	Osijek

Arhitektura HT-ove mreže za potrebe IP međupovezivanja

Kao što je već navedeno, HT je trenutno u postupku prelaska na potpuno IP međupovezivanje. U svibnju 2015. HAKOM je donio odluku i Dokument o uvjetima IP međupovezivanja kojim su detaljnije propisani uvjeti IP međupovezivanja između nepokretnih mreža, a koji je izmijenjen u veljači 2017. i u veljači 2018.

Zbog ostvarenja visoke raspoloživosti, operatori su dužni povezati se putem minimalno dvije IP veze u dvije različite točke, neovisno povezuju li se unutar istog grada ili u različitim gradovima¹². Također, dužni su uspostaviti minimalno dva SIP (eng. *Session Initiation Protocol*) linka, neovisno radi li se o dva aktivna SIP linka ili jedan aktivan SIP link i jedan *standby* SIP link.

U Priritku 2 su navedeni prijedlozi mogućih arhitektura IP međupovezivanja.

¹² sukladno uvjetima za IP povezivanje pojedinog operatora

4 Utvrđivanje mjerodavnog tržišta

Na temelju članka 53. stavka 1. ZEK-a, HAKOM utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj regulaciji, vodeći pritom osobito računa o Preporuci o mjerodavnim tržištima iz članka 52. stavka 6. ZEK-a.

Isto tako, u skladu s člankom 53. stavkom 2. ZEK-a, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta, osim mjerodavnih tržišta iz spomenute Preporuke Europske komisije, podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila).

S obzirom da tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji više nije dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima, HAKOM je proveo Test tri mjerila radi ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na navedenom tržištu.

5 Određivanje granica mjerodavnog tržišta za potrebe provođenja Testa tri mjerila

Pri određivanju mjerodavnog tržišta odnosno, dimenzije usluga i zemljopisne dimenzije, polazi se od utvrđivanja zamjenjivosti na strani ponude i zamjenjivosti na strani potražnje. Pomoću zamjenjivosti na strani potražnje utvrđuju se usluge koje korisnici smatraju zamjenskim uslugama. Zamjenska usluga je svaka usluga koja s obzirom na svoja svojstva, cijenu, namjenu i navike korisnika može zamijeniti drugu uslugu i na taj način zadovoljiti istorodnu potrebu korisnika. S druge strane, zamjenjivost na strani ponude ukazuje na spremnost operatora da u kratkom, odnosno srednjem roku, ponudi istovjetnu uslugu bez izlaganja značajnim dodatnim troškovima.

Za razliku od potencijalne konkurencije, kod zamjenjivosti na strani ponude aktivni operator odmah reagira na povećanje cijene. Naime, potencijalni konkurenti trebaju više vremena kako bi počeli nuditi istovjetnu uslugu na tržištu. Nadalje, u slučaju postojanja zamjenjivosti na strani ponude već aktivni operatori se ne izlažu značajnim dodatnim troškovima, a ulazak potencijalnih konkurenata podrazumijeva značajne nenadoknadive troškove (eng. *sunk cost*).

Nadalje, isto mjerodavno tržište čine sve usluge koje su međusobno zamjenjive, bilo na strani potražnje ili na strani ponude.

5.1 Mjerodavno tržište u dimenziji usluga

Potražnja za uslugom započinjanja poziva koja se pruža na fiksnoj lokaciji na veleprodajnoj razini proizlazi iz potražnje za javno dostupnom telefonskom uslugom na maloprodajnoj razini. Stoga je HAKOM pri određivanju dimenzije usluga mjerodavnog tržišta započinjanja poziva koje se pruža na fiksnoj lokaciji, smatrao prikladnim, utvrditi zamjenske usluge na veleprodajnom tržištu razmatrajući načine putem kojih operatori na maloprodajnom tržištu pružaju krajnjem korisniku javno dostupnu telefonsku uslugu (pozive) uvažavajući pritom budući razvoj tržišta.

5.1.1 Zamjenjivost na strani potražnje – maloprodajna razina

Kao što je opisano u prethodnom poglavlju, veleprodajnoj usluzi započinjanja poziva odgovara usluga odlaznog poziva na maloprodajnoj razini.

Naime, usluga započinjanja poziva je veleprodajna usluga putem koje operatori pružaju krajnjim korisnicima, do kojih nemaju ostvaren direktan pristup, uslugu odlaznog poziva (javno dostupne telefonske usluge) na maloprodajnoj razini.

Sukladno Pravilniku o načinu i uvjetima obavljanja djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga¹³, javno dostupnom telefonskom uslugom u nepokretnoj mreži smatra se usluga koju operator pruža prema i od završnih točaka javne komunikacijske mreže, pri čemu

¹³ NN br. 154/11, 149/13, 82/14 i 24/15

je govorna komunikacija uspostavljena između dviju krajnjih točaka¹⁴ javne komunikacijske mreže u isto vrijeme. Osim toga, da bi se usluga smatrala javno dostupnom telefonskom uslugom, ista mora uključivati izravan prijenos i komutaciju govora u stvarnom vremenu, uključujući i korištenjem internetskog protokola unutar mreže nad kojom postoji kontrola cijelim putem poziva (tzv. managed VOIP), odnosno mora osigurati ograničena i zajamčena vremena kašnjenja signala.

Maloprodajna usluga poziva iz nepokretnih mreža (javno dostupna telefonska usluga koja se pruža na fiksnoj lokaciji) odnosi se na sve vrste poziva krajnjeg korisnika iz javne nepokretne mreže prema brojevima sukladno Planu numeriranja¹⁵, a to su pozivi prema zemljopisnim i nezemljopisnim brojevima te kratkim kodovima, kao što su:

- pozivi prema nacionalnim nepokretnim mrežama,
- pozivi prema nacionalnim pokretnim mrežama,
- pozivi prema međunarodnim brojevima,
- pozivi prema uslugama s posebnom tarifom i
- pozivi prema hitnim službama.

Javno dostupnu telefonsku uslugu u nepokretnoj mreži krajnjim korisnicima operatori u Republici Hrvatskoj mogu ponuditi putem vlastite infrastrukture (bakrena infrastruktura, infrastruktura temeljena na svjetlovodnoj niti, kabela infrastruktura ili nepokretni bežični pristup) ili korištenjem veleprodajnih usluga, pri čemu mogu koristiti veleprodajne usluge direktnog pristupa (usluga izdvojenog pristupa lokalnoj petlji ili usluga veleprodajnog širokopojasnog pristupa) ili putem usluge predodabira operatora. Zajedno s uslugom predodabira operatora operatori imaju mogućnost koristiti i veleprodajnu uslugu najma korisničke linije (usluga indirektnog pristupa krajnjem korisniku).

Funkcionalno i cjenovno, javno dostupna telefonska usluga na maloprodajnoj razini jednaka je neovisno pružaju li je operatori putem vlastite infrastrukture ili putem neke od prethodno navedenih veleprodajnih usluga.

HAKOM je u nastavku razmatrao tehnologije putem kojih operatori pružaju uslugu poziva, a kako bi utvrdio na temelju kojih poziva na maloprodajnoj razini proizlazi potražnja za veleprodajnom uslugom započinjanja poziva. Također, HAKOM je razmatrao jesu li pozivi započeti iz pokretnih mreža zamjenska usluga pozivima započetim iz nepokretnih mreža.

Zamjenjivost VoIP i PSTN poziva

Usluga poziva u nepokretnoj mreži pruža se uglavnom putem IP/IMS tehnologije, pri čemu se garantira kvaliteta usluge koja u potpunosti odgovara kvaliteti javno dostupne telefonske usluge. IMS tehnologija koju koristi HT i IP tehnologija koju koriste alternativni operatori osiguravaju garantiranu kvalitetu govorne usluge jer koriste poseban virtualni kanal za prijenos govora (VoIP pozivi koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora).

¹⁴ krajnje točke predstavljaju korisnike usluga koji upotrebljavaju brojeve u skladu s Planom adresiranja i Planom numeriranja

¹⁵ NN br. 11/13, 67/13 i 53/14

Međutim, još se dio poziva ostvaruje putem PSTN tehnologije, s obzirom da je u 2017. bilo oko 8 posto POTS priključaka. PSTN poziv karakterizira izravan prijenos i komutacija govora u stvarnom vremenu i kao takav, s obzirom da osigurava dostanu kakvoću usluge predstavlja zamjensku uslugu IP usluzi.

Pored VoIP poziva koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora, postoje i tzv. „neupravljeni“ (eng. non-managed) pozivi koji se pružaju putem internetskog protokola, ali koji u isto vrijeme u jednom svom dijelu prolaze kroz javni internet i kao takvi nemaju garantiranu kvalitetu. Primjer neupravljanog VoIP poziva su OTT¹⁶usluge. S obzirom da kvaliteta govora ostvarena ovom vrstom poziva ne odgovara kvaliteti poziva ostvarenog IP tehnologijom, HAKOM smatra da neupravljeni VoIP pozivi ne predstavljaju odgovarajuću zamjensku uslugu IP pozivima.

Zamjenjivost poziva iz nepokretne i poziva iz pokretne mreže

Napredak tehnologije sve više dovodi do toga da se slične usluge mogu pružati i putem nepokretnih i pokretnih mreža. Pokretnost je jedan od najvažnijih čimbenika zbog kojeg korisnici sve više koriste usluge poziva iz pokretne mreže.

Međutim, situacija u Republici Hrvatskoj je takva da se još uvijek ne može reći da postoji zamjenjivost između nepokretnih i pokretnih mreža.

Iako je gustoća usluga korisnika pokretnih javnih komunikacijskih mreža na kraju četvrtog tromjesečja 2017. iznosila 100,7 posto, s obzirom da određeni dio korisnika posjeduje više od jednog mobilnog uređaja, još uvijek se ne može govoriti o zamjenjivosti između nepokretnih i pokretnih mreža. Naime, u isto vrijeme, na kraju četvrtog tromjesečja 2017. 79,13 posto svih kućanstava u Republici Hrvatskoj je imalo pristup javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, iz čega se može zaključiti da korisnici u Republici Hrvatskoj još uvijek ne zamjenjuju usluge u nepokretnoj mreži uslugama u pokretnoj mreži.

Slijedom navedenog, HAKOM zaključuje da *potražnja za uslugom započinjanja poziva na veleprodajnoj razini proizlazi iz potražnje za sljedećim uslugama na maloprodajnoj razini:*

- VOIP pozivi koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora i
- PSTN pozivi,

neovisno o tome pružaju li se ti pozivi putem vlastite infrastrukture, putem veleprodajnih usluga direktnog pristupa ili na temelju usluge predodabira operatora (uz ili bez usluge najma korisničke linije) te neovisno o tome jesu li upućeni prema zemljopisnim, nezemljopisnim brojevima ili kratkim kodovima (pozivi prema nacionalnim nepokretnim mrežama, pozivi prema nacionalnim pokretnim mrežama, pozivi prema međunarodnim brojevima, pozivi prema hitnim službama, pozivi prema uslugama s posebnom tarifom).

¹⁶ eng. *Over-the-top*

5.1.2 Zamjenjivost na strani potražnje - veleprodajna razina

Uzevši u obzir opisano u prethodnom poglavlju, u Republici Hrvatskoj operator koji želi pružati maloprodajnu uslugu poziva krajnjem korisniku, a nema pristup istom (vlastitu pristupnu infrastrukturu), može to učiniti korištenjem sljedećih veleprodajnih usluga:

- usluge predodabira operatora CPS¹⁷,
- usluge posebnog virtualnog kanala za VoIP,
- usluge izdvojene lokalne petlje ili
- usluge iznajmljenih vodova.

Veleprodajna CPS usluga temelji se na usluzi započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji te omogućava operatorima pružanje usluge poziva na maloprodajnoj razini bez visokih nenadoknadivih troškova. Uz jednokratne naknade za implementaciju CPS usluge te njenu aktivaciju, operator korisnik CPS usluge plaća HT-u naknadu za uslugu započinjanja poziva za svaku ostvarenu minutu poziva krajnjeg korisnika.

Usluga započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koja se pruža na fiksnoj lokaciji obuhvaća prijenos poziva od krajnjeg korisnika do prve pristupne regionalne točke mreže na koju je spojen drugi operator.

Prema odluci HAKOM-a o cijenama međupovezivanja iz rujna 2016., naknada za uslugu započinjanja poziva u nepokretnim mrežama od 1. srpnja 2017. iznosi kako je prikazano u tablici 2.

Tablica 2 Naknade u primjeni od 1. srpnja 2017.

Vrsta poziva	Naknada za trajanje (lp/min)	
	viša tarifa	niža tarifa
REGIONALNI polazni promet	1,01	0,50

*Cijene izražene u lipama

Osim gore navedenih cijena usluge započinjanja poziva za nacionalne i međunarodne pozive, Standardnom ponudom HT-a za međupovezivanje su definirane cijene i usluge započinjanja poziva za pristup brojevima usluga s posebnom tarifom¹⁸. Naime, u odnosu na pozive prema brojevima usluga s posebnom tarifom, operatori u Republici Hrvatskoj primjenjuju originacijski model naplate. Prema tom modelu mrežni operator¹⁹ plaća pristupnom operatoru²⁰ naknadu za započinjanje poziva.

Cilj analize na veleprodajnoj razini je utvrditi postoji li zamjenska usluga veleprodajnoj usluzi započinjanja poziva na način da, u slučaju da operator koji nudi uslugu započinjanja poziva povisi njenu cijenu, korisnici usluge započinjanja poziva mogu prijeći na istu ili sličnu uslugu, odnosno, uslugu koja se može smatrati zamjenskom uslugom veleprodajnoj usluzi

¹⁷ Usluga predodabira operatora može se koristiti samostalno ili zajedno s uslugom najma korisničke linije

¹⁸ sukladno Planu numeriranja

¹⁹ operator u čijoj se mreži nalazi operator usluga s posebnom tarifom

²⁰ operator čiji korisnik poziva broj usluge s posebnom tarifom u mreži drugog operatora

započinjanja poziva. Postojanje zamjenske usluge procjenjuje se provođenjem analize zamjenjivosti na strani potražnje i zamjenjivosti na strani ponude.

S obzirom na trenutnu situaciju na tržištu i podatke zaprimljene upitnicima, u slučaju hipotetskog povećanja cijene veleprodajne usluge započinjanja poziva od strane HT-a, operatori korisnici neće biti u mogućnosti koristiti istu veleprodajnu uslugu drugog operatora na tržištu s obzirom da nijedan drugi operator ne pruža veleprodajnu uslugu započinjanja poziva.

Naime, u slučaju hipotetskog povećanja cijene usluge započinjanja poziva od strane HT-a, alternativu korištenju navedene veleprodajne usluge, za svrhu pružanja usluge poziva krajnjim korisnicima mogu predstavljati:

- usluga posebnog virtualnog kanala za VoIP,
- usluga izdvojene lokalne petlje,
- usluga iznajmljenih vodova ili
- gradnja vlastite pristupne mreže do krajnjeg korisnika.

Veleprodajna usluga posebnog virtualnog kanala za VoIP uslugu putem bakrene ili svjetlovodne infrastrukture omogućuje operatorima pružanje javno dostupne telefonske usluge zasnovane na IP tehnologiji putem HT-ove mreže. Tako ostvarena maloprodajna usluga VoIP poziva u potpunosti udovoljava zahtjevima za kvalitetom javno dostupne telefonske usluge te se kao takva s funkcionalne strane može smatrati zamjenskom uslugom maloprodajnoj javno dostupnoj telefonskoj usluzi u nepokretnoj mreži koja se pruža putem IP/IMS tehnologije.

Posebni virtualni kanal za VoIP uslugu može se zakupiti kao dodatak usluzi veleprodajnog širokopojasnog pristupa ili samostalno, kao jedina usluga veleprodajnog širokopojasnog pristupa. Za uslugu posebnog virtualnog kanala za VoIP uslugu operatori korisnici ne moraju izdvojiti tako značajna financijska sredstva kao u slučaju korištenja usluge izdvojenog pristupa lokalnoj petlji, međutim još uvijek moraju izdvojiti veća sredstva u odnosu na ona potrebna za CPS uslugu.

U slučajevima kod kojih korisnik ostvaruje i pristup internetu i govor putem veleprodajne usluge širokopojasnog pristupa internetu, odnosno posebnog virtualnog kanala za VoIP, ulaganja u korisničku opremu bi i mogla biti opravdana prihodima koje će novi operator ostvarivati od takvog korisnika. Međutim, za slučajeve kada korisnik ostvaruje samo govornu uslugu putem samostalnog posebnog virtualnog kanala za VoIP, ulaganja u opremu ne bi bila opravdana s obzirom na prihode koje bi novi operator ostvarivao od tog korisnika.

Uzimajući u obzir sve navedene karakteristike usluge posebnog virtualnog kanala za VoIP, HAKOM smatra da usluga posebnog virtualnog kanala za (VoIP) još uvijek nije u potpunosti zamjenska usluga na veleprodajnoj razini usluzi započinjanja poziva u nepokretnoj mreži, posebice kad se korisniku pruža samostalna govorna usluga.

Usluga izdvojenog pristupa lokalnoj petlji također se ne smatra dovoljno dobrom ili učinkovitom zamjenskom uslugom za veleprodajnu uslugu započinjanja poziva s obzirom da navedenu veleprodajnu uslugu operatori većinom koriste za pružanje usluge širokopojasnog

pristupa internetu krajnjim korisnicima. Uzimajući u obzir navedeno, malo je vjerojatno da će većina operatora uložiti velika sredstva s ciljem pristupa krajnjim korisnicima putem usluge pristupa izdvojenoj lokalnoj petlji, kako bi krajnjim korisnicima prvenstveno nudili javno dostupnu telefonsku uslugu. Dakle, velika ulaganja, u većini slučajeva, ne bi se mogla opravdati samo pružanjem usluge poziva iz nepokretne mreže. Pored svega navedenog treba naglasiti i da pristup izdvojenoj lokalnoj petlji, kao i gradnja vlastite pristupne infrastrukture, iziskuje dugo razdoblje i velika ulaganja od kojih je većina nenadoknadiva. Također, traži i razumno vrijeme za povrat uložених sredstava. Glavni pokretač novih ulaganja u izdvajanje lokalne petlje je dovoljan broj i gustoća korisnika na određenom području.

Slijedom navedenog, jedino u situaciji postojanja ekonomija razmjera i dovoljne gustoće korisnika, usluga izdvajanja lokalne petlje i potpetlje bi bila odgovarajuća zamjenska usluga usluzi započinjanja poziva koju nudi bivši monopolist. U praksi bi navedeno značilo da bi ulaganja operatora bila isplativa samo u onim područjima gdje bi operator uspio ostvariti veliki broj pristupa izdvojenoj lokalnoj petlji i na taj način iskoristiti troškovne prednosti koje se ogledaju u ekonomijama razmjera i gustoće, a što je teško ostvarivo, ukoliko se u navedena ulaganja ulazi samo radi pružanja javno dostupne telefonske usluge krajnjim korisnicima.

Osim toga, usluga izdvajanja lokalne petlje nije moguća u svim područjima Republike Hrvatske što predstavlja dodatnu zapreku postizanju ekonomije razmjera te kao takva ne predstavlja zamjensku uslugu usluzi započinjanja poziva iz nepokretne mreže.

Usluga iznajmljenih vodova se ne smatra učinkovitom zamjenskom uslugom za uslugu započinjanja poziva. Naime, vodovi predstavljaju održivo alternativno rješenje za uslugu započinjanja poziva isključivo za priključenje velikih poslovnih korisnika. Isto tako, cijena veleprodajne usluge iznajmljenih vodova je veća od cijene veleprodajne usluge započinjanja poziva. Važno je naglasiti da se usluga iznajmljenih vodova naplaćuje prema kapacitetu iznajmljenog voda, dužini iznajmljenog voda i vrsti iznajmljenog voda, dok se usluga započinjanja poziva naplaćuje po minuti razgovora. Naime, trošak voda koji koristi određeni poslovni korisnik može se raspodijeliti i na druge usluge (npr. usluga pristupa internetu), dok kod usluge započinjanja poziva to nije moguće.

Slijedom svega navedenog, HAKOM je zaključio da usluga iznajmljenih vodova ne predstavlja zamjensku uslugu usluzi započinjanja poziva.

Gradnja vlastite pristupne mreže do krajnjeg korisnika iziskuje dugo razdoblje i velika ulaganja od kojih je većina nenadoknadiva. Velik dio troškova pri gradnji vlastite infrastrukture odlazi na kopanje i povlačenje kabela i kanalizacije. Glavni pokretač novih ulaganja u vlastitu pristupnu infrastrukturu je dovoljan broj i gustoća korisnika na određenom području. Slijedom navedenog, jedino u situaciji postojanja ekonomija razmjera i dostatne gustoće, izgradnja vlastite pristupne infrastrukture bi bila odgovarajuća zamjenska usluga usluzi započinjanja poziva koju nudi bivši monopolist, a što trenutno na tržištu nije slučaj.

Stoga, HAKOM smatra da gradnja vlastite pristupne mreže do krajnjeg korisnika ne predstavlja zamjensku uslugu usluzi započinjanja poziva.

Kako je iz do sada provedene analize zamjenjivosti potražnje na veleprodajnoj razini, vidljivo da ne postoji nijedna usluga, kao zamjenska usluga veleprodajnoj usluzi započinjanja poziva koju pruža bivši monopolist, bitno je ustanoviti treba li se u definiciju mjerodavnog tržišta uključiti *usluga započinjanja poziva koju operatori pružaju za vlastite potrebe (eng. self supply)*. Naime, bitno je utvrditi postoji li mogućnost konkurentskog pritiska s maloprodajne razine na određivanje veleprodajne cijene usluge započinjanja poziva.

Operatori koji pružaju maloprodajne usluge putem CPS usluge (dalje: CPS operatori), krajnjem korisniku nude uslugu poziva čiji je jedan od osnovnih sastavnih dijelova, ali i preduvjet za pružanje usluge, veleprodajna usluga započinjanja poziva. Ukoliko „operator A“ koji pruža veleprodajnu uslugu započinjanja poziva, povisi cijenu iste, maloprodajna cijena usluge CPS operatora će se također povećati budući da je vrlo vjerojatno da će CPS operatori, prebaciti povećanje veleprodajnih troškova na krajnje korisnike. Krajnji korisnici će se suočiti s povećanjem cijene maloprodajne usluge temeljene na veleprodajnoj usluzi započinjanja poziva (usluge CPS operatora) te će mijenjati svoje maloprodajne pakete onima s povoljnijim cijenama. Cijene će biti povoljnije za usluge koje se ne temelje na veleprodajnoj usluzi započinjanja poziva, nego na usluzi koja se pruža putem vlastite ili unajmljene pristupne infrastrukture (eng. *self supply*).

Slijedom svega navedenog, vidljivo je da na temelju zamjenjivosti na strani potražnje na maloprodajnoj razini dolazi do određenog pritiska na odluku „operatora A“ budući da će, u slučaju povećanja cijene veleprodajne usluge započinjanja poziva, korisnici prelaziti na druge maloprodajne usluge (temeljene na vlastitoj infrastrukturi, a ne na predmetnoj veleprodajnoj usluzi), a što će povećanje cijena „operatoru A“ učiniti neisplativim, odnosno dovesti do smanjenja prodaje veleprodajne usluge započinjanja poziva od strane „operatora A“.

Stoga je HAKOM odlučio u definiciju tržišta uključiti i usluge započinjanja poziva svih operatora na tržištu, koje se pružaju za vlastite potrebe (eng. *self supply*) u svrhu pružanja usluga krajnjim korisnicima.

5.1.3 Zamjenjivost na strani ponude – veleprodajna razina

Kod analize postojanja zamjenjivosti na strani ponude potrebno je utvrditi može li budući ponuditelj brzo i uz relativno male troškove započeti nuditi veleprodajnu uslugu započinjanja poziva kao odgovor malom, ali značajnom, trajnom povećanju cijena usluge od strane hipotetskog monopolista.

U procjeni opsega zamjenjivosti na strani ponude, HAKOM može uzeti u obzir i vjerojatnost da operator koji trenutno nije aktivan na mjerodavnom tržištu usluge započinjanja poziva može odlučiti ući na tržište u razumnom roku, slijedeći malo, ali značajno, trajno povećanje cijena te na taj način izvršiti konkurentski pritisak na veleprodajnu uslugu bivšeg monopolista. Isto tako, moguće je da operatori koji nude određenu veleprodajnu uslugu koja nije usporediva s uslugom bivšeg monopolista, u kratkom vremenu ponude usporedivu uslugu te na taj način izvrše konkurentski pritisak na veleprodajnu uslugu bivšeg monopolista, odnosno zadovolje načelo zamjenjivosti na strani ponude.

HAKOM smatra da zbog visokih i nenadoknadivih troškova, trenutno ne postoji operator koji bi mogao ponuditi sličnu uslugu, odnosno ne postoji operator koji bi mogao, u razdoblju na koje se odnosi ova analiza, ostvariti dostupnost tako širokom broju korisnika kao HT i na taj način izvršiti konkurentski pritisak na cijene HT-a.

5.2 Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji

Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji obuhvaća sva područja u kojima određeni operatori pružaju usluge pod istim uvjetima, odnosno, sva područja u kojima postoje istovrsni uvjeti tržišnog natjecanja. U skladu sa smjernicama i preporukom EK zemljopisna dimenzija mjerodavnog tržišta je uglavnom određena na osnovu pokrivenosti mrežom i postojanjem jednakog pravnog i regulatornog okvira na određenom zemljopisnom području.

Na temelju gore navedenog, a uzimajući u obzir analizu zamjenjivosti usluge započinjanja poziva na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini, HAKOM zaključuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji za pružanje navedene usluge u opsegu nacionalno, odnosno, mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji čini cijeli teritorij Republike Hrvatske. Navedeni zaključak se temelji na činjenici da su svi operatori nepokretnih mreža podnijeli HAKOM-u prethodnu obavijest za obavljanje javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži bez uporabe radiofrekvencijskog spektra na području Republike Hrvatske te. Isto tako, usluge se ovisno o regijama ne razlikuju cjenovno, odnosno pružaju se pod istim uvjetima i cijenama na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

Također, pravni i regulatorni okvir mjerodavan za predmetne usluge, odnosno pravni i regulatorni okvir vezan uz područje elektroničkih komunikacija je isti na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

5.3 Stajalište nadležnog regulatornog tijela o određivanju mjerodavnog tržišta

HAKOM je utvrdio da se mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, sastoji od:

- *usluge započinjanja poziva iz mreže svakog operatora nepokretne mreže koja se pruža za vlastite potrebe i*
- *usluge započinjanja poziva za uslugu predodabira operatora,*

i to VOIP poziva koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora i PSTN poziva, neovisno o pristupnoj infrastrukturi, što uključuje sve pozive upućene prema zemljopisnim brojevima, nezemljopisnim brojevima ili kratkim kodovima (pozivi prema nacionalnim nepokretnim mrežama, pozivi prema nacionalnim pokretnim mrežama, pozivi prema međunarodnim brojevima, pozivi prema uslugama s posebnom tarifom i pozivi prema hitnim službama).

HAKOM određuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji, nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

6 Test tri mjerila na tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji

S obzirom da tržište *započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji* nije sastavni dio važeće Preporuke, HAKOM može regulirati navedeno tržište jedino u slučaju da su istodobno zadovoljena sljedeća tri mjerila:

1. prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode;
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornoga tržišnog natjecanja unutar odgovarajućega vremenskog okvira;
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu.

U slučaju da su istodobno zadovoljena sva tri mjerila, HAKOM je u mogućnosti provesti analizu kojom se utvrđuje razina tržišnog natjecanja, odnosno postoje li na tržištu operatori sa značajnom tržišnom snagom.

Prije analize pojedinih mjerila, potrebno je naglasiti usku povezanost usluge započinjanja poziva i usluge najma korisničke linije (WLR). Naime, operatori koji koriste HT-ovu veleprodajnu CPS uslugu putem koje omogućuju maloprodajnu uslugu poziva svojim krajnjim korisnicima, koriste i WLR uslugu ako žele krajnjim korisnicima ispostaviti jedan račun za uslugu pristupa i javno dostupnu telefonsku uslugu. Na kraju 2017. udio CPS korisnika kojima se uz uslugu predodabira operatora pruža i WLR usluga je visok i iznosi 92,42 posto. Stoga je ovo mjerodavno tržište usko povezano s mjerodavnim tržištem pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji za privatne i poslovne korisnike na kojem je HT-u određena obveza pružanja WLR usluge. HAKOM je odlukom iz svibnja 2018., na temelju provedenog testa tri mjerila, utvrdio da je tržište pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji za privatne i poslovne korisnike podložno prethodnoj regulaciji jer su istovremeno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a.

Kao i na tržištu pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji, HAKOM će prije analize svakog pojedinog mjerila obrazložiti novonastale okolnosti na tržištu koje, između ostalog, imaju utjecaj i na tržište započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji.

Naime, AZTN je 19. ožujka 2014. uvjetno odobrio koncentraciju HT-a i Optime u trajanju od najviše četiri godine. Sukladno rješenju o uvjetno dopuštenoj koncentraciji HT-a i Optime, HT je bio dužan poštovati niz mjera kojima se osigurava neovisnost poslovanja Optime prema načelu nepristranosti te je nakon isteka tri godine bio dužan pokrenuti proces prodaje svih svojih dionica u Optimi.

Vezano uz navedeno, AZTN je 9. lipnja 2017. djelomično ukinuo rješenje iz 2014. i produljio rok trajanja koncentracije do 10. srpnja 2021. Naime, okolnosti koje se nisu mogle predvidjeti ni izbjeći te nisu ovisile o volji sudionika koncentracije, za posljedicu su imale da neke mjere i uvjeti rješenja iz 2014. nisu mogli biti ispunjeni u propisanim rokovima. Stoga se rješenjem AZTN-a iz lipnja 2017. određuju nove mjere, uvjeti i rokovi koje sudionici koncentracije moraju

ispuniti u narednom razdoblju, s ciljem da se Optima očuva kao treći neovisni operator na mjerodavnom tržištu odnosno da se kroz postupak prodaje Optime otvori mogućnost stvaranja trećeg operatora na hrvatskom telekomunikacijskom tržištu.

Istim rješenjem AZTN obvezuje HT da u siječnju 2020. započne s postupkom prodaje svih svojih dionica Optime. Ukoliko se dionice Optime ne uspiju prodati najkasnije do 10. srpnja 2021., odnosno s istekom sedmogodišnjeg razdoblja upravljanja Optimom, kontrola HT-a nad Optimom automatski prestaje te HT sva upravljačka prava nad Optimom mora prenijeti na Zagrebačku banku ili treću osobu koja nije povezana s HT-om.

Osim gore navedena dva rješenja, AZTN je 9. lipnja 2017. donio rješenje kojim se ocjenjuje uvjetno dopuštenom koncentracija poduzetnika koja nastaje pripajanjem poduzetnika H1, poduzetniku Optima. Slijedom navedenog, od 1. kolovoza 2017. trgovačko društvo H1 je pripojeno društvu Optima na način da je Optima univerzalni pravni slijednik pripojenog društva H1 koje prestaje postojati kao pravna osoba i operator javnih komunikacijskih usluga, dok Optima stupa u sve pravne odnose pripojenog društva.

Dodatno, HAKOM napominje kako su svemu gore navedenom prethodili postupci predstečajnih nagodbi Optime i H1.

6.1 Prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode

Prvo mjerilo je statičko mjerilo, odnosno mjerilo na temelju kojeg je HAKOM u mogućnosti procijeniti postoje li u određenom trenutku visoke i trajne strukturne, pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište. Prepreke ulasku su u velikoj mjeri određene mogućnošću operatora da izgradi vlastitu mrežu do krajnjeg korisnika ili da istu iznajmi od drugog operatora.

U slučaju kada postoje zapreke ulaska na tržište, odnosno u situaciji u kojoj su izgrađene zapreke ulaska na tržište smanjuje se mogućnost ulaska novih operatora na tržište. Na temelju navedenog, može se zaključiti da utvrđivanjem postoje li visoke i trajne zapreke ulaska na određeno tržište, HAKOM može utjecati na razvoj djelotvornog tržišnog natjecanja na tom tržištu.

Promatrajući trenutnu situaciju na tržištu, uključujući i razdoblje od iduće tri godine na koje se odnosi ova analiza tržišta, može se zaključiti kako se većina pretplatnika za javno dostupnu telefonsku uslugu odlučuje posredno, kroz pakete usluga koje operatori nude svojim korisnicima uz značajne popuste u kojima se telefonska usluga u nepokretnoj mreži nudi u kombinaciji s pristupom internetu i uslugom televizije i čiji broj kontinuirano raste. Prevladavajući način pružanja usluga u nepokretnim mrežama je širokopolasni pristup internetu što dokazuje kontinuirani rast prihoda ovog segmenta tržišta.

Kao što je HAKOM zaključio i u testu tri mjerila na mjerodavnom tržištu pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji za privatne i poslovne korisnike, danas nije izgledno očekivati da će bilo koji operator poslovni plan temeljiti isključivo na javno dostupnoj telefonskoj usluzi, a što je možda bio slučaj u prethodnim razdobljima, odnosno prethodnim

analizama tržišta koje je HAKOM proveo. Naime, od ukupnog broja priključaka javno dostupne telefonske usluge 65 posto priključaka se koristi u kombinaciji s nekom drugom uslugom.

Usprkos navedenom, HAKOM je mišljenja kako kod ovog kriterija nije jedino pitanje postoje li zapreke za ulazak na tržište, već je ključno može li odsustvo regulacije na ovom tržištu znatno otežati ili ugroziti Optimin (kupila H1) položaj na tržištu. S obzirom da je usluga započinjanja poziva povezana s uslugom najma korisničke linije (WLR), po mišljenju HAKOM-a, i u ovoj analizi je pri donošenju zaključaka potrebno uzeti u obzir da HT Optimom samo privremeno upravlja i da je HT, po rješenju AZTN-a, obvezan u siječnju 2020. započeti s postupkom prodaje svih svojih dionica Optime.

6.1.1 Strukturne zapreke ulaska na tržište

Kako bi krajnjim korisnicima mogao ponuditi uslugu pristupa, novi operator mora sam graditi pristupnu infrastrukturu do krajnjeg korisnika ili može koristiti pristupnu infrastrukturu drugog operatora. Gradnja vlastite pristupne infrastrukture je otežana i to prvenstveno zbog visokih i većinom nenadoknadivih troškova ulaganja zbog potrebe kopanja i povlačenja distributivne telekomunikacijske kanalizacije. Stoga, uzimajući u obzir zemljopisnu rasprostranjenost pristupne mrežne infrastrukture HT-a, te činjenicu da je ista izgrađivana tijekom dugogodišnjeg razdoblja, odnosno u razdoblju kada je HT bio javno poduzeće kao i u sljedećem razdoblju kada je uživao ekskluzivna prava, repliciranje arhitekture HT-a nije ekonomski opravdano. Slijedom navedenog, HAKOM smatra kako na ovom tržištu postoji strukturna zapreka nadzora infrastrukture kod koje postoje visoke zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije.

Međutim, da bi se u potpunosti sagledao kriterij postojanja visokih zapreka razvoju infrastrukturne konkurencije, potrebno je analizirati i postojanje veleprodajnih ponuda putem kojih operatori mogu ostvarivanjem pristupa HT-ovoj mreži ponuditi javno dostupnu telefonsku uslugu, kao odgovarajuću maloprodajnu uslugu usluzi pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji, a koje mogu dovesti do ublažavanja ili potpunog uklanjanja visokih zapreka ulasku na predmetno maloprodajno tržište.

S obzirom da je operatorima otežano izgraditi novu infrastrukturu za pružanje usluge započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji i to prvenstveno zbog visokih nenadoknadivih troškova i potrebnog vremena, HAKOM smatra kako na ovom tržištu postoji strukturna zapreka nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije.

Uzimajući u obzir zemljopisnu rasprostranjenost pristupne mrežne infrastrukture HT-a, te činjenicu da je ista izgrađivana tijekom dugogodišnjeg razdoblja, odnosno u razdoblju kada je HT bio javno poduzeće kao i u sljedećem razdoblju kada je uživao ekskluzivna prava, repliciranje pristupne (mrežne) infrastrukture HT-a nije ekonomski opravdano.

Međutim, da bi se u potpunosti sagledao kriterij postojanja visokih zapreka razvoju infrastrukturne konkurencije, potrebno je analizirati i postojanje veleprodajnih ponuda putem kojih operatori mogu ostvarivanjem pristupa HT-ovoj mreži ponuditi uslugu poziva na maloprodajnoj razini, kao odgovarajuću maloprodajnu uslugu usluzi započinjanja poziva iz

javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, a koje mogu dovesti do ublažavanja ili potpunog uklanjanja visokih zapreka ulasku na predmetno maloprodajno tržište.

HT ima obvezu i trenutno na veleprodajnoj razini pruža četiri veleprodajne usluge putem kojih operatori korisnici mogu pružati uslugu odlaznog poziva na maloprodajnoj razini:

- uslugu predodabira operatora (CPS usluga) uz ili bez usluge najma korisničke linije,
- uslugu posebnog virtualnog kanala za govor (VoIP),
- uslugu izdvojenog pristupa lokalnoj petlji i
- uslugu iznajmljenih vodova.

Predmet ovog dokumenta je usluga započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji koja predstavlja temelj CPS usluge. Kako je opisano u poglavlju 5.1.3. dokumenta, nijedna od navedenih veleprodajnih usluga direktnog pristupa ne predstavlja zamjensku uslugu CPS usluzi i to zbog uglavnom visokih i nenadoknadivih pratećih troškova.

Slijedom navedenog, a kako je i HAKOM zaključio na usko povezanom tržištu pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji, HAKOM smatra da postojanje veleprodajnih ponuda na temelju kojih ostali operatori mogu krajnjim korisnicima ponuditi javno dostupnu telefonsku uslugu djelomično ublažava, ali ne uklanja u potpunosti visoke i trajne strukturne zapreke ulasku na mjerodavno tržište.

Nadalje, HAKOM je na tržištu pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji utvrdio da korisnici samostalne javno dostupne telefonske usluge, kojima se usluga nudi preko usluge najma korisničke linije (WLR), predstavljaju 21 posto ukupnog broja priključaka javno dostupne telefonske usluge Optime. Za te korisnike, Optima ujedno koristi i CPS uslugu koja je predmet ovog tržišta. Nadalje, HAKOM je na tržištu pristupa utvrdio da udio „samostalnih“ WLR priključaka u ukupnom broju WLR priključaka je 88 posto što samo dokazuje kako se ista prvenstveno koristi kako bi pružali samostalnu javno dostupnu telefonsku uslugu. S obzirom da je HAKOM zaključio da je važno da u budućem razdoblju dok HT ima upravljačka prava nad Optimom omogućiti regulaciju WLR usluge kako moguće dizanje cijene u slučaju odsustva regulacije ne bi ugrozilo poslovanje Optime i postupno migriranje Optiminih korisnika koji koriste samo javno dostupnu telefonsku uslugu na ostale usluge, isto vrijedi i u slučaju usluge originacije s obzirom da se za svakog WLR korisnika koristi i CPS usluga da bi se korisniku omogućila maloprodajna usluga pristupa i poziva uz jedan račun.

Stoga, iako broj CPS korisnika kontinuirano opada, HAKOM smatra da postojanje veleprodajnih ponuda na temelju kojih ostali operatori mogu krajnjim korisnicima ponuditi javno dostupnu telefonsku uslugu djelomično ublažava, ali ne uklanja u potpunosti visoke i trajne strukturne zapreke ulasku na mjerodavno tržište, te da bi odsustvo regulacije moglo otežati ili ugroziti Optimin položaj na tržištu s obzirom na ranije opisane okolnosti.

6.1.2 Pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište

Na temelju preporuke Europske komisije, pravne ili regulatorne prepreke ne ovise o ekonomskim uvjetima, već proizlaze iz pravnih, administrativnih ili ostalih sličnih mjera koje indirektno utječu na ulazak novih operatora na tržište.

Na temelju dokumenta izvještaja ERG-a, glavne pravne ili regulatorne zapreke ulaska na tržište odnose se na sljedeće:

- potrebu za administrativnom odlukom, odnosno dozvolom, kako bi se moglo započeti s komercijalnim radom;
- ograničenja i uvjete povezane uz uporabu radiofrekvencijskog spektra;
- utjecaj načina na koji je postavljena regulacija na nove operatore koji planiraju ući na tržište.

a) potreba za administrativnom odlukom, odnosno dozvolom, kako bi se moglo započeti s komercijalnim radom

Temeljem članka 31. ZEK-a svaka pravna ili fizička osoba ima pravo postaviti, upotrebljavati i davati na korištenje elektroničku komunikacijsku mrežu te pružati elektroničke komunikacijske usluge na području Republike Hrvatske bez pribavljanja posebnog ovlaštenja, odnosno u mogućnosti su navedene usluge pružati samo na temelju općeg ovlaštenja. Opće ovlaštenje podrazumijeva da su, sukladno članku 32. ZEK-a, obvezni 15 dana prije početka pružanja usluga obavijestiti u pisanom obliku HAKOM o svojoj namjeri.

b) ograničenja i uvjeti povezani uz uporabu radiofrekvencijskog spektra

Navedeni tip zapreke se ne odnosi na tržište koje je predmet ovog dokumenta.

c) utjecaji načina na koji je postavljena regulacija na nove operatore koji planiraju ući na tržište

HAKOM smatra kako ne postoje nikakve odredbe, u zakonskim ili podzakonskim aktima, koje bi onemogućile operatora da ostvari ulazak na veleprodajno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji i počne pružati usluge krajnjim korisnicima. Svaki operator može putem vlastite infrastrukture pružati uslugu započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji pri čemu ne postoji nikakva regulatorna zapreka ulasku na predmetno tržište.

6.1.3 Zaključak o prvom mjerilu

Na temelju svih činjenica iznesenih u prvom mjerilu, HAKOM zaključuje kako su na tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji i dalje prisutne visoke i trajne strukturne zapreke za ulazak na tržište, dok zapreke pravne i regulatorne prirode na ovom tržištu ne postoje. Međutim, unatoč nepostojanju pravnih i regulatornih zapreka, HAKOM smatra da je prisutnost strukturnih zapreka dovoljna

za zaključak kako je na tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji prvo mjerilo zadovoljeno.

6.2 Struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira

Kako bi bio u mogućnosti prethodno regulirati određeno tržište, HAKOM mora dokazati da tržište u točno određenom trenutku i određenom budućem razdoblju ne teži djelotvornom tržišnom natjecanju. Pravilna analiza ovog mjerila bi se trebala provesti tako da se utvrdi razina tržišnog natjecanja i pored postojanja mogućih zapreka za ulazak na tržište, a imajući na umu činjenicu da i tržište gdje postoje prepreke za ulazak na tržište može imati karakteristike po kojima teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira. Težnja razvoju održivog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira ne znači da će se isto dogoditi u vrlo kratkom razdoblju, već znači da je analizom utvrđeno da postoji određena dinamika tržišnih događaja i pokazatelja koja bi mogla dovesti do djelotvornog tržišnog natjecanja i bez prethodne regulacije.

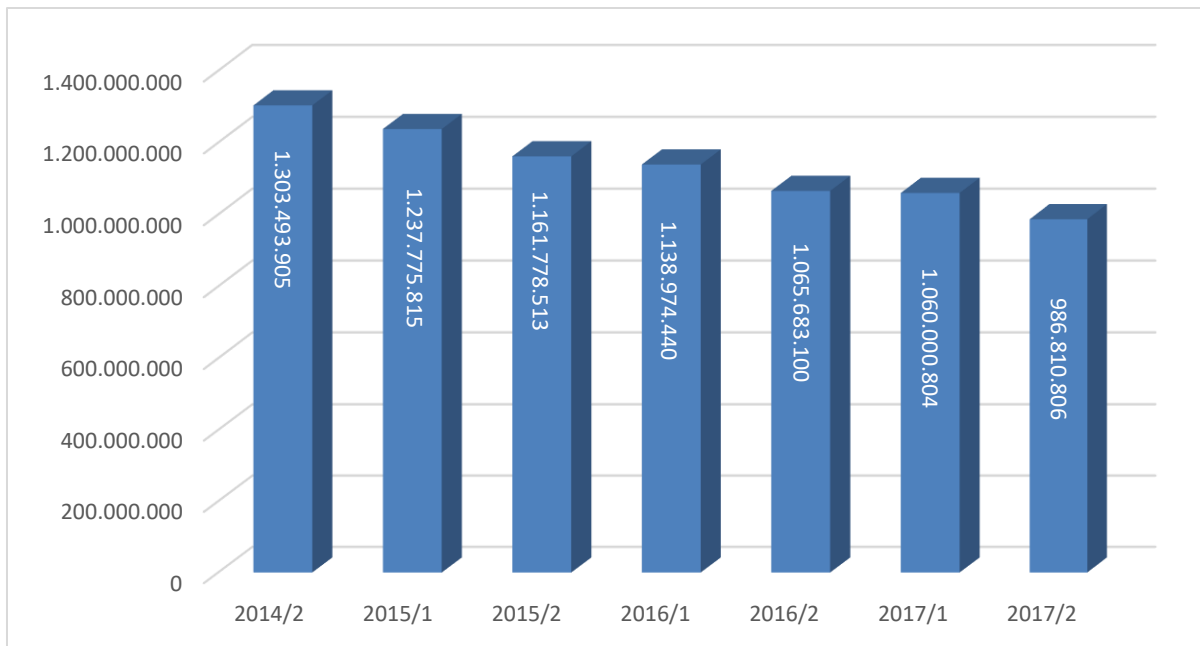
Prije svega, potrebno je naglasiti da je u Republici Hrvatskoj slučaj da je usluga CPS-a, kao i usluga WLR-a, moguća i u slučaju prelaska na IP/IMS korištenjem MSAN pots porta u mreži. Na taj način, za krajnje korisnike koji i dalje smatraju govornu uslugu dostatnom, operatori mogu i u IP okruženju koristiti veleprodajnu CPS uslugu.

Za potrebe donošenja zaključaka o drugom mjerilu, HAKOM je analizirao sljedeće kriterije:

- broj odlaznih minuta u nepokretnoj mreži
- broj korisnika usluge CPS-a;
- udjel CPS minuta u ukupnim ostvarenim minutama alternativnih operatora;
- Broj korisnika samostalne javno dostupne telefonske usluge (tzv. *stand alone voice usluga*).

Iz slike 2 jasno je primjetno kako u RH u promatranom razdoblju ukupan broj odlaznih minuta u nepokretnoj mreži kontinuirano pada, a što je u skladu s razvojem novih tehnologija i navika korisnika.

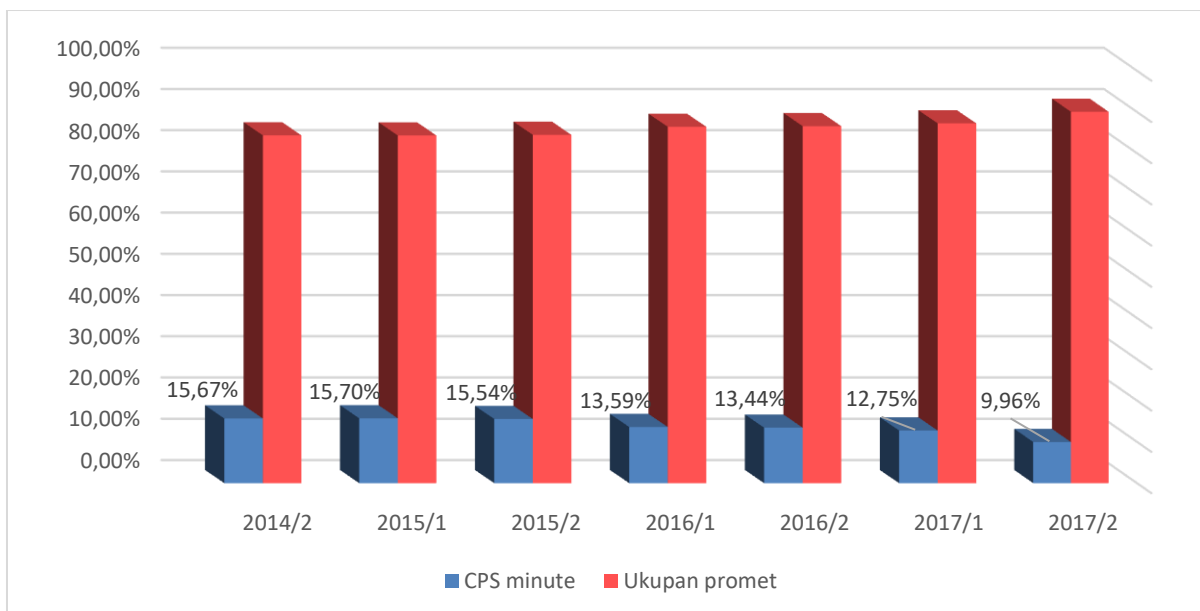
Slika 2 Ukupan broj odlaznih minuta u nepokretnoj mreži

Izvor: Tromjesečni upitnici HAKOM-a - telefonske usluge u javnoj nepokretnoj komunikacijskoj mreži

Iako je i u Republici Hrvatskoj prisutan silazni trend korištenja CPS usluge (bilo samostalne CPS usluge, bilo u kombinaciji s WLR uslugom), još uvijek značajan broj odlaznih minuta korisnici ostalih operatora ostvaruju putem CPS usluge. Tako još uvijek oko 70 tisuća korisnika su CPS korisnici, a od toga 92,42 posto ujedno i WLR korisnici.

Slika 3 Udio CPS minuta u ukupnom odlaznom prometu

Izvor: Tromjesečni upitnici HAKOM-a - telefonske usluge u javnoj nepokretnoj komunikacijskoj mreži

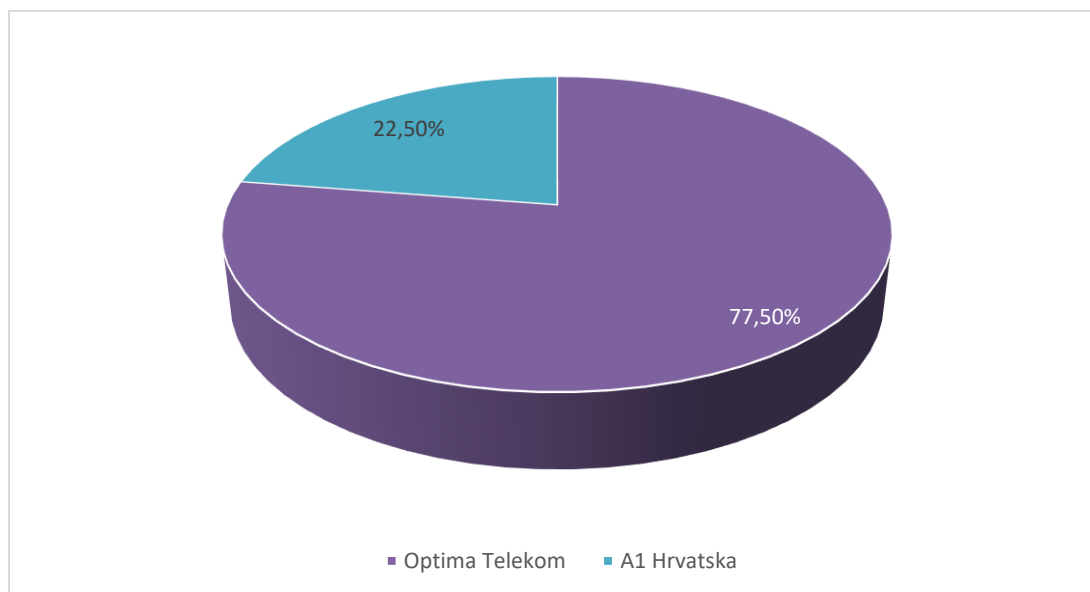
Nadalje, iz slike 3 vidljivo je da su korisnici ostalih operatora na kraju drugog polugodišta 2017. ostvarivali 9,96 posto svih odlaznih minuta putem CPS usluge. Naime, korištenje CPS usluge u kombinaciji s WLR-om je značajno u kontekstu pružanja samostalne javne govorne usluge krajnjim korisnicima.

Unatoč postojanju drugih veleprodajnih usluga temeljem kojih drugi operatori teoretski mogu ponuditi samostalnu govornu uslugu svojim korisnicima, jedino putem WLR i CPS usluge istu mogu ponuditi svojim korisnicima na isplativ način. Razlog tome je činjenica da ostale usluge direktnog pristupa (usluga posebnog virtualnog kanala za govor (VoIP), usluga izdvojenog pristupa lokalnoj petlji ne predstavljaju zamjensku uslugu usluzi WLR-a i CPS-a zbog visokih i nenadoknadivih pratećih troškova.

U razdoblju od zadnje 3 godine broj korisnika *standalone voice usluge* se smanjio, međutim i dalje postoji potreba za *standalone voice* paketom. Analizom dostupnih podataka može se utvrditi da su više od 1/3 priključaka²¹ *standalone voice* priključci što pokazuje da i dalje postoji stabilna baza korisnika kojima je potrebna isključivo *standalone voice* usluga.

Nadalje, potrebno je naglasiti kako je gotovo 80 posto CPS minuta započeto od strane korisnika društva pod kontrolom HT-a, odnosno društava nad kojima HT ima upravljačka prava do 2021. HAKOM je mišljenja kako je upravo zbog navedene činjenice i činjenice kako je provedba koncentracije iz rješenja AZTN-a privremena mjera s definiranim rokom provedbe, nužno poduzeti sve mjere da na tržištu započinjanja poziva ne bude ugroženo djelotvorno tržišno natjecanje.

Slika 4 Udio CPS minuta u ukupno odlaznom prometu po operatorima

Izvor: Tromjesečni upitnici HAKOM-a - telefonske usluge u javnoj nepokretnoj komunikacijskoj mreži

Uzimajući u obzir da CPS i WLR uslugu koristi uglavnom Optima, nad kojom HT ima privremena upravljačka prava, HAKOM je mišljenja kako bi HT, u odsustvu regulacije mogao ugroziti status

²¹https://www.hakom.hr/UserDocImages/2018/e_trziste/Tromjese%C4%8Dni%20usporedni%20podatci%20za%20tr%C5%BEi%C5%A1te%20elektroni%C4%8Dkih%20komunikacija%20RH,Q42017.pdf

prvenstveno Optime, a onda i ostalih operatora koji djeluju na tržištu, a samim time i daljnji razvoj djelotvornog tržišnog natjecanja.

6.2.1 Zaključak o drugom mjerilu

Na temelju svih činjenica iznesenih u drugom mjerilu, HAKOM zaključuje kako tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji ne bi, u odsustvu regulacije, težilo djelotvornom tržišnom natjecanju.

6.3 Primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu

Pri analizi trećeg mjerila, regulatorno tijelo bi trebalo procijeniti je li primjena propisa o zaštiti tržišnog natjecanja dovoljna da ukloni nedostatke koji postoje ili koji se mogu pojaviti na tržištu elektroničkih komunikacija.

Iako je rješenje o produljenju upravljačkih prava nad Optimom doneseno od strane AZTN-a i definira odgovarajuće mjere kako bi se uklonili negativni učinci koncentracije, HAKOM je kroz prvo i drugo mjerilo dokazao koliko je važna, zbog novonastalih okolnosti na tržištu, regulacija ovog mjerodavnog tržišta i u budućem razdoblju. Naime, na tržištu se mogu dogoditi situacije u kojima je pravovremena intervencija neophodna kako bi se spriječile ozbiljne ili nepopravljive štete koje mogu biti nanesene konkurenciji od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom. Slijedom navedenog, HAKOM je mišljenja kako u slučaju prestanka pružanja navedene usluge i/ili znatnijeg podizanja cijene originacije, *ex post* regulacija koju provodi AZTN ne može dovoljno brzo djelovati odnosno nije u mogućnosti pravovremeno otkloniti probleme koji se pojavljuju na tržištu.

6.3.1 Zaključak o trećem mjerilu

HAKOM zaključuje kako za mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji propisi o zaštiti tržišnog natjecanja, odnosno naknadna regulacija, ne mogu na odgovarajući način omogućiti uklanjanje nedostataka na tržištu.

6.4 Stajalište nadležnog regulatornog tijela o utvrđivanju je li mjerodavno tržište podložno prethodnoj regulaciji

Na temelju provedene analize tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a, HAKOM je zaključio kako *je mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji*, podložno prethodnoj regulaciji.

Naime, iako navedeno tržište nije dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima, nacionalna regulatorna tijela ovlaštena su i sama utvrditi da su pojedina tržišta, koja se razlikuju od popisa

tržišta iz spomenute Preporuke, podložna prethodnoj regulaciji, a ovisno o prilikama u svakoj pojedinoj zemlji, ali uz uvjet da se dokaže da su na tim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila).

U skladu s navedenim, a s obzirom da je HAKOM utvrdio kako je ovo mjerodavno tržište podložno prethodnoj regulaciji, HAKOM je nastavio postupak analize tržišta na ovom mjerodavnom tržištu, koji uključuje procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom, utvrđivanje postojećih i potencijalnih prepreka razvoju djelotvornom tržišnom natjecanju, kao i određivanja razumnih i opravdanih regulatornih obveza operatorima sa značajnom tržišnom snagom, a što je detaljno opisano u poglavljima koja slijede.

7 Analiza tržišta započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji

7.1 Određivanje mjerodavnog tržišta

HAKOM je za potrebe provođenja postupka analize odredio mjerodavno tržište jednako kao u poglavlju 5.3. Slijedom navedenog, mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, sastoji se od:

- *usluge započinjanja poziva iz mreže svakog operatora nepokretne mreže koja se pruža za vlastite potrebe i*
- *usluge započinjanja poziva za uslugu predodabira operatora,*

i to VOIP poziva koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora i PSTN poziva, neovisno o pristupnoj infrastrukturi, što uključuje sve pozive upućene prema zemljopisnim brojevima, nezemljopisnim brojevima ili kratkim kodovima (pozivi prema nacionalnim nepokretnim mrežama, pozivi prema nacionalnim pokretnim mrežama, pozivi prema međunarodnim brojevima, pozivi prema uslugama s posebnom tarifom i pozivi prema hitnim službama).

HAKOM određuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji, nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

7.2 Procjena postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom

7.2.1 Cilj i predmet analize tržišta

Nakon utvrđivanja i određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM će, sukladno prikupljenim podacima, a u skladu s mjerilima iz članka 55. ZEK-a, ocijeniti djelotvornost tržišnog natjecanja na određenom mjerodavnom tržištu te procijeniti postoje li na istom operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Smatra se da operator ima značajnu tržišnu snagu ako, pojedinačno ili zajedno s drugim operatorima, ima položaj koji odgovara vladajućem, što znači da se nalazi u takvom gospodarskom položaju koji mu omogućuje da se u značajnoj mjeri ponaša neovisno o konkurenciji, korisnicima usluga i potrošačima.

U procjenjivanju pojedinačne značajne tržišne snage operatora na ovom mjerodavnom tržištu, HAKOM je primijenio sljedeća mjerila:

- tržišni udjel operatora,
- nadzor infrastrukture kod koje postoje velike zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije,
- nedostatak protutežne kupovne moći,
- ekonomije razmjera,
- stupanj vertikalne integracije.

7.2.2 Analiza podataka na tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj mreži

7.2.2.1 Tržišni udjel operatora na mjerodavnom tržištu

Tržišni udjel je mjerilo relativne veličine nekog poduzetnika na tržištu, izračunato na način da se utvrdi postotak u kojem taj poduzetnik sudjeluje u ukupnoj proizvodnji i/ili prodaji nekog proizvoda i/ili usluge na predmetnom tržištu u određenom razdoblju. Tržišni udjel se najčešće koristi kao zamjena za tržišnu snagu. Iako veliki tržišni udjel nije sam po sebi dovoljna mjera kako bi se utvrdilo postojanje značajne tržišne snage (dominacije) na nekom mjerodavnom tržištu, malo je vjerojatno da će operator koji nema značajni tržišni udjel na određenom tržištu biti u dominantnom položaju.

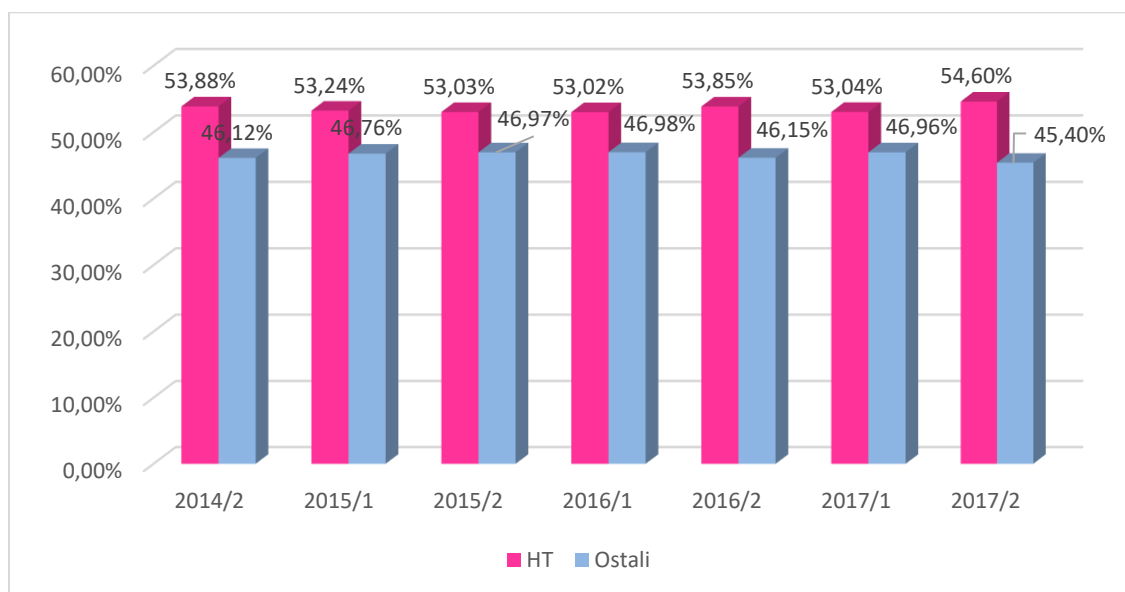
U svrhu procjene značajne tržišne snage operatora, HAKOM će izračunati tržišni udjel na određenom mjerodavnom tržištu i tumačiti ga u skladu sa Smjernicama za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage te mjerodavnom pravnom stečevinom Europske unije iz područja tržišnog natjecanja.

Prema Smjernicama Europske komisije o analizi tržišta i utvrđivanju značajne tržišne snage operator čiji tržišni udjel premašuje 50 posto je sam po sebi, osim u iznimnim okolnostima, dovoljan dokaz postojanja značajne tržišne snage.

Isto tako, smatra se da operator koji na određenom tržištu ima visok tržišni udjel, uživa vladajući položaj, ukoliko je njegov tržišni udjel stabilan kroz promatrano razdoblje. Činjenica da se tržišni udjel operatora sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu postupno smanjuje, ukazuje da tržište postaje konkurentnije, međutim ne isključuje postojanje značajne tržišne snage na istom. S druge strane, promjenjivi tržišni udjeli pokazatelji su pomanjkanja tržišne snage na mjerodavnom tržištu.

Uzimajući u obzir definiciju mjerodavnog tržišta iz poglavlja 5.3. ovog dokumenta, HAKOM je izračunao tržišni udjel operatora na ovom mjerodavnom tržištu prema trajanju odlaznih poziva, kao što je prikazano na slici 5. Na kraju 2017. tržišni udjel HT-a prema trajanju odlaznih poziva iznosio je 54,60 posto. U cijelom promatranom razdoblju tržišni udio HT-a na ovom mjerodavnom tržištu je stabilan.

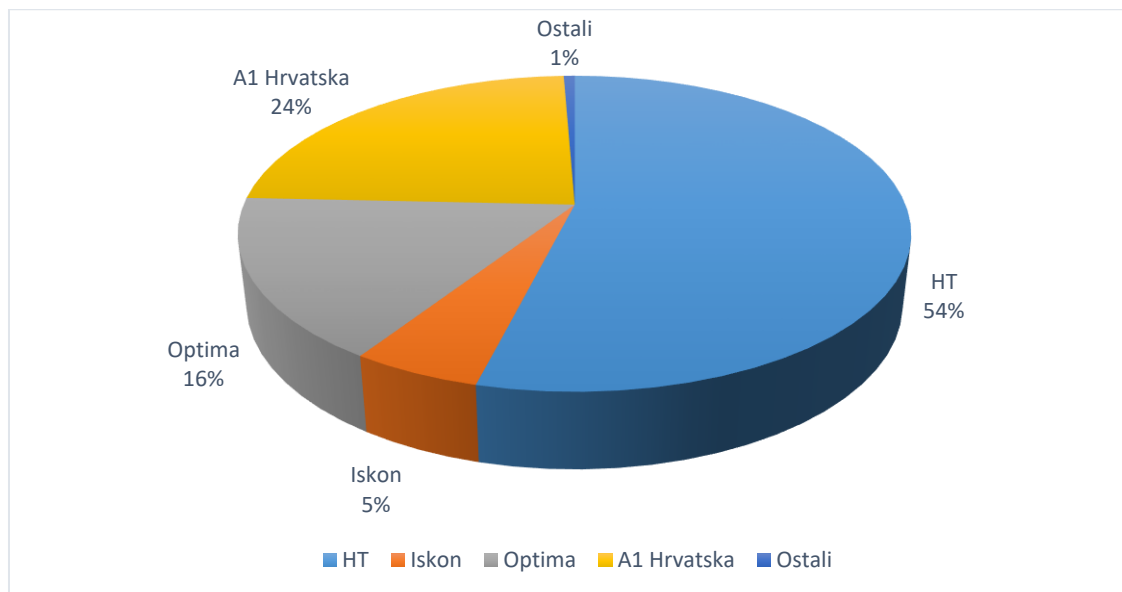
Slika 5 Tržišni udjel na veleprodajnom tržištu započinjanja (originacije) poziva prema trajanju odlaznih poziva

Izvor: Tromjesečni upitnici HAKOM-a - telefonske usluge u javnoj nepokretnoj komunikacijskoj mreži

Iz slike 6 vidljiv je omjer tržišnih snaga operatora na kraju drugog polugodišta 2017.

Slika 6 Tržišni udjel na veleprodajnom tržištu započinjanja (originacije) poziva prema trajanju odlaznih poziva

Izvor: Tromjesečni upitnici HAKOM-a - telefonske usluge u javnoj nepokretnoj komunikacijskoj mreži

Kao što je navedeno, tržišni udjel iznad 50 posto je sam po sebi, osim u iznimnim okolnostima, dovoljan dokaz postojanja značajne tržišne snage. Međutim, važno je naglasiti kako visoki tržišni udjel nije jedino i odlučujuće mjerilo u procjenjivanju pojedinačne značajne tržišne snage. Tržišni udjel jedino može ukazati na mogućnost postojanja značajne tržišne snage pojedinog operatora. Isto tako, iz Smjernica Europske komisije proizlazi da: „*dominantna pozicija može proisteći iz kombinacije mjerila za određivanje značajne tržišne snage, koji uzeti u obzir odvojeni možda ne bi bili odlučujući*“. Sukladno navedenom, HAKOM je uzeo u obzir i druga mjerila kako bi utvrdio postoji li na određenom tržištu operator koji djeluje neovisno o konkurenciji i korisnicima.

Prije svega, HAKOM je razmatrao konkurentski pritisak od strane mreža pokretnih komunikacija u Republici Hrvatskoj. Naime, iako je penetracija priključaka u pokretnoj mreži već dulje vrijeme iznad 100% (u 2011. je iznosila 119%, a u 2014. 107%) to je prvenstveno iz razloga što neki korisnici koriste više od jednog mobilnog uređaja. U isto vrijeme penetracija priključaka u mreži nepokretnih komunikacija u Republici Hrvatskoj iznosi visokih 80% što navodi na zaključak da korisnici još uvijek ne zamjenjuju uslugu u mreži nepokretnih komunikacija uslugom mreža u pokretnim komunikacijama, već ih koriste kao komplementarne.

Dodatno, u Republici Hrvatskoj još uvijek veliki broj korisnika (35%) koristi govornu uslugu u nepokretnoj mreži kao samostalnu uslugu. Kako bi im pružili govornu uslugu u nepokretnoj mreži kao samostalnu uslugu, operatori si isto mogu ponuditi na profitabilnoj osnovi jedino koristeći CPS uslugu. U slučaju korištenja drugih veleprodajnih usluga, operator treba dodatno uložiti u mrežu.

Nadalje, iako je korištenje 2D i 3D paketa usluga u porastu, još uvijek postoji razlika u cijeni između govorne usluge u nepokretnoj mreži kao samostalne usluge i iste u okviru 2D i 3D

paketa, koja je značajna za korisnike koji su cjenovno osjetljivi (prvenstveno stariji ljudi) uzevši u obzir njihove potrebe. Pregled cijena dan je u tablici:

Tablica 3 Usporedba maloprodajnih cijena za samostalnu govornu uslugu i 2D/3D paketa

Paketi		Cijena bez PDV-a (HRK)	Cijena s PDV-om (HRK)
samostalni	Super 60	60,00	75,00
2D (govor+internet)	MAX2 Internet S*	132,00	165,00
3D (govor+Internet+IPTV)	MAX 3 S*	175,20	219,00

*uz trajanje ugovorne obveze na 24 mjeseca

7.2.2.2 Nadzor infrastrukture kod koje postoje velike zapreke infrastrukturne konkurencije

Smjernice Europske komisije o analizi tržišta i procjeni značajne tržišne snage napominju da je nadzor infrastrukture koja se ne može lako replicirati važan kriterij za procjenu postojanja značajne tržišne snage. To je vidljivo u slučaju kada je infrastruktura isključivo ili pretežno u vlasništvu određenog poduzetnika i postoje visoke i nepremostive prepreke povezane s repliciranjem takve infrastrukture, a pristup potrebnoj infrastrukturi je neophodan za pružanje određenog proizvoda ili usluge.

Vlasništvo nad infrastrukturom može bivšem monopolistu donijeti troškovnu prednost dok vrijeme i trošak povezan s repliciranjem takve infrastrukture predstavlja za druge operatore značajnu prepreku za ulazak na tržište. Vlasnik infrastrukture može još dodatno proširiti svoju tržišnu snagu na horizontalno ili vertikalno povezana tržišta.

Drugi operator koji želi konkurirati HT-u kod pružanja usluge započinjanja poziva morao bi izgraditi vlastitu pristupnu mrežu koja ima kapacitet za pružanje veleprodajnih usluga i trebao bi biti motiviran da to učini. Kapitalna ulaganja potrebna za izgradnju i stavljanje u uporabu vlastite pristupne mrežne infrastrukture su izuzetno visoka i zahtijevaju detaljno razrađene poslovne planove i razumno vrijeme povrata uložениh sredstava, posebice u slučaju pružanja isključivo usluge započinjanja poziva. Drugim riječima, uzevši u obzir da operatori poslovne planove već određeno razdoblje ne mogu temeljiti isključivo na pružaju samostalne govorne usluge, s kojom je zapravo povezana usluga započinjanja poziva, nisu i ne mogu biti motivirani da grade vlastitu pristupnu mrežu isključivo za pružanje usluge započinjanja poziva.

Slijedom navedenog, HAKOM smatra, kako u razdoblju na koje se odnosi ova analiza, nijedan operator neće biti motiviran replicirati mrežnu infrastrukturu HT-a i to, pogotovo, u mjeri u kojoj bi mogao ugroziti njegov tržišni položaj na mjerodavnom tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji.

7.2.2.3 Nedostatak protutežne kupovne moći

Protutežna kupovna moć postoji u situaciji kada određeni kupac, operator (ili više njih), ima veliku pregovaračku moć, a samim time i značajan utjecaj na konkurenciju, kojom onemogućava da se dominantni operator, odnosno operator s najvećim tržišnim udjelom, ponaša neovisno o konkurenciji i korisnicima.

Kako je i vidljivo na slici 3 u poglavlju 6.2., Optima ima značajan udjel (77 posto) u trajanju poziva započelih iz mreže HT-a. S obzirom se radi o operatoru nad kojima HT ima upravljačka prava, ne može se zaključiti da Optima ima protutežnu kupovnu moć na ovom tržištu.

Stoga, na ovom tržištu ne postoji operator koji može značajno utjecati na ponašanje HT-a, na način da svojom protutežnom kupovnom moći bude u takvoj pregovaračkoj poziciji da utječe na cijene usluge koju pruža HT.

7.2.2.4 Ekonomije razmjera

Ekonomije razmjera (eng. *economies of scale*) nastaju smanjivanjem jediničnih (prosječnih) troškova proizvodnje, zbog povećanja obujma (volumena) proizvodnje. Važne su zbog ostvarivanja troškovnih prednosti iz veličine pojedinih poslovnih operacija, odnosno, u industrijama gdje je efekt ekonomija razmjera veći, veće poduzeće uvijek ima troškovne prednosti nad malim poduzećem. Mogućnost osiguravanja nižih troškova, i zbog toga postizanja niskih cijena, čini važan izvor konkurentne prednosti na tržištima gdje je cjenovna konkurencija glavni oblik suparništva među poduzećima.

HT je dugo godina bio jedini operator koji je pružao pristup javno dostupnoj telefonskoj usluzi u nepokretnoj mreži, a samim time i javno dostupnu telefonsku uslugu u nepokretnoj mreži, krajnjim korisnicima na području Republike Hrvatske i kao takav uživa prednosti ekonomija razmjera pružajući navedene usluge. Stoga je jedinični trošak HT-a za pružanje navedenih usluga puno niži od troška koji će za istu uslugu imati operator koji tek ulazi na tržište. Naime, trošak usluge započinjanja poziva operatora koji koriste veleprodajnu uslugu je po minuti poziva uvijek isti, bez obzira koliko minuta poziva su korisnici tog operatora generirali. Za razliku od ostalih operatora, u slučaju HT-a, ukupni trošak usluge po jedinici pružanja usluge pada u odnosu na ostvareni broj minuta.

Isto tako, a kako je i u prijašnjim poglavljima već i navedeno, HT ima najveću bazu korisnika i najrašireniju mrežu, odnosno infrastrukturu koju je teško duplicirati, iz čega proizlaze osnovne prednosti HT-a vezane za ekonomije razmjera.

Budući da HT, iz razloga što ima nadzor nad infrastrukturom koju je teško duplicirati, većinu usluga pruža putem vlastite mreže (za vlastite potrebe; eng. *self supply*), a većinom ostali operatori usluge kupuju na veleprodajnoj razini, lako je zaključiti da je HT u poziciji u kojoj može koristiti prednosti ekonomija razmjera, dok kod ostalih operatora to nije slučaj. Isto tako HT ima veći broj krajnjih korisnika koji generiraju veći broj minuta nego korisnici ostalih operatora, čime HT ostvaruje ekonomije razmjera.

7.2.2.5 Stupanj vertikalne integracije

Vertikalna integracija podrazumijeva operatora koji je prisutan na više različitih, vertikalno povezanih, veleprodajnih i maloprodajnih tržišta.

Vertikalna integracija se, sukladno Smjernicama Europske komisije, tretira kao zauzimanje tržišne moći. Takvo zauzimanje tržišne moći je pokušaj istiskivanja konkurencije sa potencijalno konkurentskog tržišta ili samo ometanje konkurencije pri ulasku na tržište.

Na kraju drugog polugodišta 2017., na maloprodajnom tržištu javno dostupne telefonske usluge koja se pruža na fiksnoj lokaciji u nepokretnoj mreži, koje je vertikalno povezano s predmetnim tržištem započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, usluge su krajnjim korisnicima pružali operatori iz tablice 3 koja se nalazi u Pravitku 1 ovog dokumenta. Od svih operatora na predmetnom tržištu, samo je HT vertikalno integrirani operator na cijelom području Republike Hrvatske dok su pojedini operatori vertikalno integrirani, ali su prisutni na puno užem geografskom području. Stoga je korištenje prednosti koja proizlazi iz njihove vertikalne integracije ograničeno samo na to uže područje. Temeljem navedenog, a uzimajući u obzir da HT raspolaže mrežnom infrastrukturom na cijelom području Republike Hrvatske, vertikalna integracija i kontrola nad infrastrukturom pružaju HT-u značajnu prednost u odnosu na druge operatore na maloprodajnom tržištu iz čega se zaključuje kako HT ima visoki stupanj vertikalne integracije što dodatno jača njegovu tržišnu poziciju.

Također, HAKOM smatra kako regulirane veleprodajne ponude putem kojih operatori mogu pružati uslugu odlaznog poziva tek djelomično ublažavaju postojanje visokog stupnja vertikalne integracije HT-a na ovom tržištu.

Slijedom navedenog, HAKOM smatra kako visok stupanj vertikalne integracije HT-a dodatno jača tržišnu poziciju istog.

7.2.3 Zaključak o procjeni postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom i ocjena djelotvornosti tržišnog natjecanja

Na temelju provedene analize, HAKOM je utvrdio da na mjerodavnom tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji ne postoji djelotvorno tržišno natjecanje te da trgovačko društvo HT ima značajnu tržišnu snagu na tom mjerodavnom tržištu, odnosno da ima položaj koji odgovara vladajućem položaju, što znači da se nalazi u takvom gospodarskom položaju koji mu omogućuje da se u značajnoj mjeri ponaša neovisno o konkurenciji, korisnicima usluga i potrošačima.

HAKOM je postojanje značajne tržišne snage trgovačkog društva HT utvrdio na temelju tržišnog udjela od 54,60 posto, kao i ostalim mjerilima iz članka 55. ZEK-a kao što su nadzor infrastrukture kod koje postoje velike zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije, nedostatak protutežne kupovne moći, ekonomije razmjera te stupanj vertikalne integracije. HAKOM smatra da analiza dodatnih mjerila nije potrebna s obzirom da ne bi dovela do drugačijih zaključaka.

Sobzirom da je tržište originacije više nje dijelom Preporuke o mjerodavnim tržištima te uzimajući u obzir kretanja na ovom tržištu (udio CPS minuta u ukupnim minutama je u stalnom padu), HAKOM će redovito pratiti ključne pokazatelje daljnjeg razvoja tržišta, te po potrebi reagirati za to predviđenim mjerama.

8 Prepreke razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja

U ovom poglavlju HAKOM analizira moguće prepreke razvoju tržišnog natjecanja koje se u odsustvu regulacije, a u razdoblju na koje se odnosi analiza, mogu pojaviti na ovom mjerodavnom tržištu. Prepreke razvoju tržišnog natjecanja mogu proizaći iz sposobnosti ili namjere operatora da na tržištu iskoristi svoj visoki tržišni udjel, odnosno dominantni položaj.

Postoje tri strategije vertikalnog prenošenja značajne tržišne snage²²:

- odbijanje dogovora/uskraćivanje pristupa,
- prenošenje značajne tržišne snage na osnovama koje nisu povezane s cijenama,
- prenošenje značajne tržišne snage na osnovama vezanim uz cijene.

Stoga je, sukladno navedenoj podjeli, HAKOM u nastavku opisao prepreke razvoju tržišnog natjecanja na ovom mjerodavnom tržištu za koje smatra da su moguće u odsustvu regulacije.

8.1 Odbijanje dogovora/uskraćivanje pristupa

U europskoj sudskoj praksi odbijanje dogovora/uskraćivanje pristupa se ne odnosi samo na situaciju u kojoj operator sa značajnom tržišnom snagom u potpunosti odbija pružiti/ponuditi veleprodajnu uslugu, nego i na situaciju u kojoj je operator sa značajnom tržišnom snagom spreman ponuditi uslugu, ali pod nerazumnim/neopravdanim uvjetima. U ovom dijelu se opisuje samo potpuno odbijanje dogovora ili uskraćivanje pristupa (putem određene veleprodajne usluge), dok se drugi dio iz navedenog primjera opisuje pod ostalim preprekama razvoju tržišnog natjecanja kao što su neopravdani zahtjevi, previsoke cijene i sl.

Jednako kao pri procjenjivanju značajne tržišne snage i kod određivanja prepreka razvoju tržišnog natjecanja važno je definirati izvor značajne tržišne snage operatora. Na predmetnom tržištu izvor značajne tržišne snage HT-a predstavlja široko razvijena pristupna mreža i pristup velikom broju krajnjih korisnika.

Zbog prethodno navedenog, HAKOM smatra da bi, u odsustvu regulacije na mjerodavnom tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, HT mogao drugim sudionicima na tržištu, postojećim i potencijalnim konkurentima, odbiti zahtjev za pregovore i uskratiti pristup usluzi započinjanja poziva za potrebe pristupa u svrhu pružanja CPS usluge odnosno za potrebe pristupa uslugama operatora usluga s posebnom tarifom u mrežama drugih operatora.

Na opisani način bi HT iskoristio svoj položaj značajne tržišne snage koja se očituje u dostupnosti najvećem broju korisnika putem najrazvijenije pristupne mreže i, odbijanjem pregovora te ukidanjem pristupa svakom postojećem i uskraćivanjem pristupa potencijalnim operatorima, prenio svoju značajnu tržišnu snagu s predmetnog na vertikalno povezano maloprodajno tržište. Opisano prenošenje značajne tržišne snage dovelo bi do situacije da ostali operatori ne bi bili u mogućnosti pružati usluge krajnjim korisnicima putem usluge predodabira operatora ili da uslugom predodabira operatora ne bi bile moguće sve vrste poziva.

²² Prema dokumentu ERG (06) 33

Drugim riječima, odbijanjem ili uskraćivanjem spomenutog pristupa direktno bi se utjecalo na povećanje troškova ostalih operatora koji bi, u takvoj situaciji, kako bi krajnjim korisnicima ponudili cjelovitu uslugu na pripadajućem maloprodajnom tržištu, bili prisiljeni preći na drugu veleprodajnu uslugu koja se nalazi više na ljestvici ulaganja ili graditi vlastitu infrastrukturu do krajnjeg korisnika.

Nadalje, uskraćivanjem ili odbijanjem pristupa moglo bi se primjerice dogoditi i da krajnji korisnici HT-a ne bi mogli upućivati određene vrste poziva kao što su npr. pozivi prema brojevima usluga s posebnom tarifom u mrežama postojećih ili potencijalnih operatora. Navedenim bi postupcima operator sa značajnom tržišnom snagom direktno utjecao na konkurentnost ostalih operatora kao potencijalnih davatelja usluge pristupa mreži operatorima usluga s posebnom tarifom u svojoj mreži, s obzirom da još uvijek značajan dio krajnjih korisnika započinje usluge iz mreže HT-a. Naime, u opisanim primjerima odbijanja pristupa, ostali operatori ne bi bili atraktivni operatorima usluga s posebnom tarifom zbog toga što ih se u navedenom slučaju ne bi moglo dobiti iz mreže HT-a.

8.2 Prenosnje značajne tržišne snage na osnovama nevezanim uz cijene

Kad se govori o prenošenju značajne tržišne snage na osnovama koje nisu povezane s cijenama, HAKOM smatra kako bi HT, u odsustvu regulacije, mogao postupati prema drugim postojećim i potencijalnim operatorima na nekoliko načina kako bi pokušao zadržati značajnu tržišnu snagu koju ima na određenom tržištu te na taj način stvarati prepreke razvoju tržišnog natjecanja. Tu se prvenstveno misli na diskriminirajuće korištenje informacija ili uskraćivanje informacija, taktike odgađanja, neopravdane zahtjeve, neopravdano korištenje informacija o konkurentima te na diskriminaciju kakvoćom usluge. Spomenuti oblici diskriminacije, također direktno utječu na reputaciju i podizanje troškova konkurencije te mogu ostale operatore dovesti u nepovoljan položaj i u konačnici ih prisiliti da prestanu nuditi svoje usluge na tržištu.

Diskriminirajuće korištenje informacija ili uskraćivanje informacija predstavlja situaciju u kojoj operator sa značajnom tržišnom snagom na veleprodajnom tržištu svome maloprodajnom dijelu pruža informacije važne za pružanje usluga na maloprodajnom tržištu ili povezanim društvima, a iste ne pruža operatorima koji koriste ili namjeravaju koristiti veleprodajnu uslugu operatora sa značajnom tržišnom snagom, a temeljem koje na maloprodajnom tržištu pružaju/žele pružati usluge konkurentne uslugama koje pruža njegov maloprodajni dio, odnosno povezana društva. Isto tako, navedena se prepreka odnosi na situaciju u kojoj operator sa značajnom tržišnom snagom odbija pružati i neke druge informacije važne za korištenje veleprodajne usluge. Takvim ponašanjem, operator sa značajnom tržišnom snagom prenosi svoj vladajući položaj na maloprodajnu razinu, na način da dovodi operatore korisnike veleprodajne usluge u nepovoljan položaj u odnosu na vlastiti maloprodajni dio, odnosno povezana društva.

HAKOM smatra da bi, u odsustvu regulacije, HT mogao, svojim konkurentima na pripadajućem veleprodajnom i maloprodajnom tržištu, uskraćivati važne informacije i na taj način utjecati na njihovu konkurentnost na maloprodajnoj razini. Naime, u slučaju promjena u topologiji mreže, doći će i do određenih promjena i u pružanju usluge započinjanja poziva, kao jedne od usluga međupovezivanja te bi HT, bez odgovarajuće obveze mogao uskratiti informacije o

planiranim promjenama u mreži/topologiji mreže svojim postojećim i potencijalnim konkurentima, i tako dovesti vlastiti maloprodajni dio i povezana društva u povoljniji položaj na pripadajućem veleprodajnom i maloprodajnom tržištu od postojećih i potencijalnih konkurenata. S obzirom da je HT u postupku prelaska na potpuno IP međupovezivanje, HAKOM mogućnost uskraćivanja informacija HT-a prema operatorima korisnicima smatra vrlo osjetljivim odnosno smatra vrlo konkretnom preprekom koja bi se mogla pojaviti u slučaju odsustva regulacije na ovom tržištu.

Taktike odgađanja se odnose na situacije u kojima operator sa značajnom tržišnom snagom ne odbija pružanje pripadajuće veleprodajne usluge, ali istu pruža sa zakašnjenjem u odnosu na svoj maloprodajni dio (vlastite potrebe) ili povezana društva te na taj način dovodi postojeće i potencijalne konkurente u neravnotežan položaj na vertikalno povezanom maloprodajnom tržištu budući da im je ta veleprodajna usluga, uzevši u obzir potrebe krajnjih korisnika, neophodna za pružanje usluga istima.

HAKOM smatra da bi HT, u odsustvu regulacije, mogao koristiti taktike odgađanja u pregovorima s potencijalnim novim operatorima koji ulaze na tržište. Naime, HT ne bi nužno morao odbijati potpisati ugovor o međupovezivanju s novim operatorom/operatorima na tržištu, već bi mogao pokušavati što je moguće više odgoditi potpisivanje navedenog ugovora s ciljem očuvanja svog tržišnog udjela na pripadajućem maloprodajnom tržištu i vertikalno povezanom veleprodajnom tržištu. U tom slučaju potencijalni konkurenti na pripadajućem maloprodajnom tržištu i vertikalno povezanom veleprodajnom tržištu ne bi na vrijeme mogli ponuditi uslugu svojim krajnjim korisnicima čime bi i njihov poslovni plan bio ugrožen.

U slučaju da se dogodi gore navedeno ponašanje HT-a na predmetnom bi tržištu došlo do onemogućavanja novih operatora u ponudi usluga na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini, što bi posljedično uzrokovalo probleme u poslovanju i njihov izlazak s tržišta. Gore navedenim postupcima HT-a, došlo bi do prenošenja značajne tržišne snage s veleprodajnog tržišta koje je predmet ovog dokumenta na vertikalno povezano maloprodajno tržište.

Neopravdani zahtjevi se odnose na sve uvjete ugovora o međupovezivanju vezane uz pružanje veleprodajne usluge, a koji nisu neophodni za pružanje veleprodajne usluge, ali podižu troškove i troše vrijeme postojećih i potencijalnih konkurenata na veleprodajnom i maloprodajnom tržištu.

HAKOM smatra kako bi HT, u odsustvu regulacije, mogao koristiti razne oblike neopravdanih zahtjeva kojima bi mogao utjecati na poslovne odluke i troškove postojećih i potencijalnih konkurenata. Naime, HT bi, u odsustvu regulacije, mogao nametnuti postojećim i potencijalnim konkurentima na vertikalno povezanom maloprodajnom tržištu razne oblike neopravdanih instrumenata osiguranja plaćanja, s obzirom na uvjete i iznos ili neopravdano poticati korištenje skupljih tehnologija za pružanje usluge započinjanja poziva i to samo iz razloga podizanja troškova postojećih i potencijalnih konkurenata.

Isto tako, HT bi mogao tražiti razinu informacija o potrebama za uslugom započinjanja poziva, iznad razine koja je potrebna i tehnički opravdana za pružanje navedene usluge. Iz navedenog bi mogle proizaći prednosti za HT koji bi mogao ciljati na korisnike koji su predmet interesa novih operatora.

Diskriminacija kakvoćom usluge odnosi se na situaciju u kojoj operator sa značajnom tržišnom snagom smanjenjem kakvoće veleprodajne usluge operatorima korisnicima dovodi do smanjenja kakvoće maloprodajnih usluga operatora korisnika i na taj način utječe na reputaciju potencijalnih konkurenata što ima za posljedicu smanjivanje zarade na maloprodajnoj razini te ih na taj način dovodi u neravnopravan položaj kakvoćom pružanja usluge.

HAKOM nadalje smatra da bi HT u slučaju nastanka kvara koji bi onemogućio daljnje pružanje CPS usluge za operatore korisnike te posljedično doveo do prekida pružanja maloprodajne javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj mreži mogao diskriminirati krajnje korisnike operatora korisnika na način da mu je potrebno dulje vrijeme za otklon kvara u odnosu na vrijeme otklona kvara koje primjenjuje prema svojim krajnjim korisnicima. Navedeno bi imalo za posljedicu povećanje nezadovoljstva krajnjih korisnika operatora korisnika koji bi zbog toga mogli i otkazati maloprodajnu uslugu operatoru korisniku, čime bi on postao nekonkurentan u odnosu na HT.

8.3 Prenošnje značajne tržišne snage na osnovama vezanim uz cijene

HAKOM je kao moguće prepreke tržišnom natjecanju koje predstavljaju prenošenje značajne tržišne snage na osnovama vezanim uz cijene prepoznao diskriminaciju na cjenovnoj osnovi, i unakrsno subvencioniranje.

Diskriminacija na cjenovnoj osnovi odnosi se na situaciju u kojoj operator sa značajnom tržišnom snagom nudi veleprodajnu uslugu neophodnu za pružanje određenih maloprodajnih usluga po različitim cijenama svom maloprodajnom dijelu (vlastite potrebe) i povezanim društvima u odnosu na postojeće i potencijalne konkurente na povezanom maloprodajnom tržištu.

Osim prethodno opisane situacije, operator sa značajnom tržišnom snagom je u mogućnosti odrediti i različite cijene različitim operatorima nepokretnih mreža za uslugu započinjanja poziva.

Slijedom navedenog, HAKOM smatra kako bi HT, u odsustvu regulacije, mogao na opisane načine iskoristiti svoju značajnu tržišnu snagu i diskriminacijom na cjenovnoj osnovi utjecati na povećanje troškova operatora za uslugu započinjanja poziva. Takvo ponašanje bi dovelo do istiskivanja marže (eng. *margin squeeze*), smanjenja zarade operatora i, u konačnici, njihovog izlaska s tržišta

Unakrsno subvencioniranje se odnosi na situaciju u kojoj postoje dva različita tržišta i dvije različite cijene na navedenim tržištima. U odsustvu regulacije, operator sa značajnom tržišnom snagom može na tržištu na kojem ima navedeni status naplaćivati cijenu iznad troška kako bi na povezanom maloprodajnom tržištu mogao pružiti cijenu ispod troškova što bi dovelo do istiskivanja cijena i na taj način prenijeti značajnu tržišnu snagu s veleprodajnog tržišta na povezano maloprodajno tržište.

U odsustvu regulacije, HT bi mogao nuditi veleprodajnu uslugu započinjanja poziva iznad troška te na taj način utjecati na povećanje troškova operatora koji koriste navedenu uslugu, a istovremeno cijene na maloprodajnoj razini postaviti ispod troška, što bi dovelo do istiskivanja marže (eng. *margin squeeze*) drugih operatora, podizanja troškova konkurencije, problema u poslovanju i, u konačnici, njihovog izlaska s tržišta, a što bi omogućilo HT-u prenošenje značajne tržišne snage s predmetnog veleprodajnog tržišta na vertikalno povezano veleprodajno i maloprodajno tržište.

8.4 Diskriminacija u ostalim stavkama koje su trenutno definirane Standardnom ponudom HT-a za usluge međupovezivanja

HAKOM je mišljenja da bi, u odsustvu regulacije, HT bio u mogućnosti diskriminirati konkurenciju, osim cjenovno i na ostalim osnovama koje su trenutno definirane Standardnom ponudom HT-a za usluge međupovezivanja. Primjerice, HT bi, prema mišljenju HAKOM-a mogao diskriminirati operatore u tehničkim uvjetima ili upravljanju i održavanju međupovezivanja što, između ostalog, uključuje i vremenske okvire za otklon kvarova.

HAKOM smatra da bi HT u odsustvu regulacije mogao značajno podići cijene za pozive prema uslugama s posebnom tarifom i uslugama besplatnog poziva u mreži drugih operatora, što bi imalo utjecaja na povećanje maloprodajnih cijena poziva prema takvim uslugama u mrežama drugih operatora. S obzirom da još uvijek značajan broj minuta (više od 50%) započinje u HT-ovoj mreži, odnosno od strane HT-ovih korisnika, operatorima usluga s posebnom tarifom ne bi bilo poslovno isplativo pristup mreži koristiti od nekog drugog operatora.

Dodatno, potrebno je istaknuti kako kod usluga s posebnom tarifom, osim originacijskog modela naplate, postoje i usluge obračuna, naplate i prisilne naplate. Nastavno na navedeno, HAKOM smatra da bi, u odsustvu regulacije, HT mogao zatražiti²³ od operatora koji pružaju uslugu pristupa mreži operatorima usluga s posebnom tarifom obavljanje usluga obračuna, naplate i prisilne naplate za pozive koje su operatorima usluga s posebnom tarifom u mreži drugog operatora uputili korisnici HT-a.

HT bi na navedeni način doveo ostale operatore u neravnopravan položaj, što bi povećalo troškove operatora, smanjilo interes istih za pružanje usluge pristupa operatorima usluga s posebnom tarifom te, u konačnici, utjecalo na potencijalni izlazak s tržišta. S obzirom da se prethodno spomenuto u praksi i dogodilo, HAKOM ocjenjuje da bi se ista mogla pojaviti u slučaju odsustva regulacije na ovom tržištu.

²³ u praksi je HT navedeno i zatražio

9 Regulatorne obveze operatora sa značajnom tržišnom snagom na tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji

Cilj HAKOM-a je spriječiti operatora sa značajnom tržišnom snagom u mogućem iskorištavanju svoje tržišne snage na mjerodavnom tržištu jer bi to imalo neželjene posljedice kako za veleprodajno tržište tako i za povezana maloprodajna tržišta za koja je konkretna veleprodajna usluga ulazni proizvod. Kako bi se operatoru sa značajnom tržišnom snagom onemogućila zlouporaba položaja značajne tržišne snage i utjecaja na djelotvorno tržišno natjecanje, HAKOM će odrediti regulatorne obveze na osnovu postojećih i mogućih prepreka razvoju tržišnog natjecanja. Regulatorne obveze moraju se temeljiti na prirodi utvrđenog nedostatka na tržištu, te moraju biti razmjerne i opravdane s obzirom na regulatorna načela i ciljeve iz članka 5. ZEK-a.

Na temelju opisanih prepreka u poglavlju 8., HAKOM trgovačkom društvu HT, kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom na ovom mjerodavnom tržištu, određuje sljedeće regulatorne obveze:

- *obvezu pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže,*
- *obvezu nediskriminacije,*
- *obvezu transparentnosti uz obvezu objave standardne ponude za usluge međupovezivanja,*
- *obvezu nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva, i*
- *obvezu računovodstvenog razdvajanja.*

9.1 Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže

HAKOM može odrediti operatorima obvezu udovoljavanja opravdanim zahtjevima za pristup i korištenje posebnih dijelova mreže i pripadajuće infrastrukture i opreme. Isto tako, sukladno članku 61. stavku 2. ZEK-a, HAKOM može operatorima odrediti obvezu pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže osobito ako smatra da bi uskraćivanje pristupa, ili koje drugo neprihvatljivo uvjetovanje ili ograničenje sličnog učinka, spriječilo održivo tržišno natjecanje na maloprodajnoj razini, ili bi bilo protivno interesima krajnjih korisnika usluga. Također, sukladno članku 61. stavku 4. ZEK-a, HAKOM može odrediti i dodatne uvjete koji se odnose na ispunjavanje načela pravičnosti, razložnosti i pravodobnosti.

Na temelju navedenog, pod preprekom razvoju tržišnog natjecanja koja se odnosi na odbijanje dogovora/uskraćivanje pristupa, HAKOM smatra da je na tržištu na kojem operatori ovise o infrastrukturi drugog za pružanje maloprodajnih usluga, potrebno uspostaviti okvire, odnosno odrediti odgovarajuće regulatorne obveze kako bi se onemogućilo uskraćivanje pristupa ili bilo koje drugo neprihvatljivo uvjetovanje ili ograničenje sličnog učinka koje bi spriječilo održivo tržišno natjecanje na maloprodajnoj razini ili bi bilo protivno interesima krajnjih korisnika usluga.

Slijedom navedenog, HAKOM smatra da je regulatorna obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže osnovna regulatorna obveza koju je potrebno odrediti operatoru sa značajnom tržišnom snagom na predmetnom mjerodavnom tržištu.

Kako bi se izbjeglo moguće ponašanje operatora sa značajnom tržišnom snagom definirano u poglavljima 8.1 i 8.2., HAKOM određuje HT-u regulatornu obvezu pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže kako je definirano u nastavku.

Pristup u svrhu IP međupovezivanja

HT je obvezan pregovarati u dobroj vjeri s drugim operatorima koji traže pristup u svrhu IP međupovezivanja i odgovoriti na svaki razuman zahtjev za pristup u svrhu IP međupovezivanja u roku od 10 dana od primitka zahtjeva za pregovore, a kako HT kako ne bi mogao iskoristiti svoju značajnu tržišnu snagu na predmetnom mjerodavnom tržištu i odugovlačiti pregovore s operatorima.

U slučaju prihvaćanja razumnog zahtjeva, HT je obvezan ostvariti IP međupovezivanje najkasnije u roku od 75 dana od zaprimanja razumnog i potpunog zahtjeva. Rok može biti i dulji od 75 dana ukoliko su obje strane suglasne s istim. HT je ocjenjivanje razumnog zahtjeva obvezan provoditi u skladu s obvezom nediskriminacije i tehničkim mogućnostima vlastite mreže. U ocjeni razumnog zahtjeva ili u pregovorima, HT ne smije zahtijevati od operatora koji želi ostvariti međupovezivanje određene akcije ili određene uvjete međupovezivanja koji bi bili suprotni regulatornim obvezama koje su ovim dokumentom određene HT-u kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom. Određivanjem ove obveze nastoji se HT onemogućiti da odgađa realizaciju međupovezivanja.

Nadalje, HAKOM određuje HT-u obvezu da ne smije uskratiti već ostvareno IP međupovezivanje u svrhu pružanja usluge započinjanja poziva budući da bi, navedeno uskraćivanje već ostvarenog međupovezivanja moglo dovesti do štete i povećanja troškova operatora koji su imali ostvareno međupovezivanje u svrhu pružanja usluge započinjanja poziva, a time i do iskorištavanja značajne tržišne snage HT-a kao operatora sa značajnom tržišnom snagom na predmetnom mjerodavnom tržištu.

Sukladno obvezi iz prethodne analize predmetnog tržišta iz ožujka 2015. HT je u travnju 2018. obavijestio operatore s kojima ima uspostavljeno izravno PSTN/TDM međupovezivanje s nepokretnom mrežom HT-a o ukidanju mogućnosti PSTN/TDM međupovezivanja i prelasku na isključivo IP međupovezivanje najkasnije do 1. svibnja 2019. Na taj način je osigurana regulatorna predvidivost za sudionike na tržištu, a što je jedan od bitnih uvjeta za stabilno poslovanje operatora.

Pristup u svrhu omogućavanja usluge predodabira operatora

HAKOM određuje HT-u obvezu pružanja pristupa u svrhu pružanja usluge započinjanja poziva za usluge predodabira operatora (CPS usluga) na način da se dopusti implementacija funkcionalnosti predodabira operatora (CPS) za sve vrste poziva u rokovima propisanim Standardnom ponudom za međupovezivanje. U skladu s definiranim u okviru ove obveze, HT je obvezan ponuditi CPS uslugu svim operatorima na tržištu koji navedenu uslugu zatraže. Operatorima kojima je navedena usluga već omogućena, HT ne smije uskratiti pružanje

navedene usluge. U provođenju navedene regulatorne obveze, HT je obvezan prilagoditi komutaciju na kojoj su priključeni krajnji korisnici kojima je HT pristupni operator, na način da se pozivi navedenih krajnjih korisnika za koje je CPS usluga omogućena, automatski prenose prema mreži operatora kojeg su krajnji korisnici odabrali, a bez potrebe biranja kratkog koda za odabir operatora od strane krajnjih korisnika.

HT je obvezan operatoru, temeljem zahtjeva, omogućiti CPS uslugu za krajnjeg korisnika kojem je HT pristupni operator, s potpunom funkcionalnošću, po različitim vrstama poziva, i to kako slijedi:

1. nacionalni pozivi;
2. lokalni pozivi;
3. pozivi prema pokretnim mrežama;
4. međunarodni pozivi;
5. pozivi prema uslugama s posebnom tarifom²⁴;
6. pozivi prema nepokretnim mrežama, pozivi prema pokretnim mrežama i međunarodni pozivi,
7. pozivi prema nepokretnim mrežama, pozivi prema pokretnim mrežama, međunarodni pozivi i pozivi prema uslugama s posebnom tarifom,
8. svi pozivi, što uključuje pozive navedene od 1. do 5. i pozive na brojeve posebnih službi i brojeve hitnih službi.

Detalji vezani uz pružanje CPS usluge preodabira operatora (tehničke specifikacije, uvjeti, rokovi, cijene, itd.), u skladu s obvezom transparentnosti, trebaju biti definirani u Standardnoj ponudi međupovezivanja HT-a i to na način da nisu u suprotnosti s regulatornim obvezama koje su HT-u određene ovim dokumentom.

HT je obvezan CPS uslugu s pojedinim operatorom ugovoriti ugovorom o međupovezivanju.

HT je obvezan zahtjeve za uslugu predodabira operatora (CPS) koje je operator korisnik dostavio HT-u u jednom danu, a čije količine odgovaraju prosječnom dnevnom broju zahtjeva koje je taj operator korisnik dostavljao HT-u u prethodnom razdoblju od tri mjeseca uz dopušteno prekoračenje navedene količine za 20 posto, realizirati u roku od najviše tri radna dana.

U slučaju da broj zahtjeva za novom uslugom predodabira operatora (CPS) koje je operator korisnik u jednom danu poslao HT-u odstupaju za više od 20 posto od prosječnih dnevnih količina iz prethodnog tromjesečja, podnesene zahtjeve koji prelaze okvir „prosječan dnevni broj zahtjeva koje je taj operator korisnik dostavljao HT-u u prethodnom razdoblju od tri mjeseca + 20 posto“, HT je obvezan realizirati u roku od najviše šest radnih dana.

U slučaju novog operatora korisnika usluge predodabira operatora (CPS), prosječne količine zahtjeva definirat će se po proteku tri mjeseca od podnošenja prvog zahtjeva za uslugu predodabira operatora (CPS).

²⁴ sukladno planu numeriranja

Osiguranje zajedničkog korištenja prostora i elektroničke komunikacijske infrastrukture te povezane opreme

HAKOM određuje HT-u, kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom, obvezu osiguranja zajedničkog korištenja prostora (kolokacije) iz razloga što postojeći i potencijalni novi operatori moraju imati mogućnost zajedničkog korištenja prostora budući da bi na navedeni način, ukoliko je to tehnički ostvarivo, mogli ostvariti međupovezivanje s HT-om te smanjiti troškove poslovanja.

Isto tako, HAKOM određuje HT-u obvezu osiguranja zajedničkog korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme u svrhu ostvarivanja međupovezivanja.

Uspostava međupovezivanja

Vezano uz pružanje iznajmljenih vodova za potrebe osiguranja PSTN/TDM međupovezivanja, HT kao operator sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnim tržištima iznajmljenih vodova je obvezan iste pružati sukladno uvjetima, rokovima i cijenama definiranim u dokumentima u kojima se uređuju tržišta iznajmljenih vodova. Uvjeti korištenja vodova koji će se koristiti za potrebe IP međupovezivanja određeni su Odlukom o uvjetima IP međupovezivanja.

Ugovori o razini usluge

HT je obvezan osigurati određenu razinu usluge - SLA (eng. *Service Level Agreements*) za uslugu započinjanja poziva kao što su npr. omjer raspodjele prometa po operatorima za vrijeme kvara u mreži, rokovi uspostave usluge te vrijeme otklona kvarova. Također, sastavni dio svakog SLA su i odgovarajuće naknade u slučaju neispunjavanja određenih rokova u SLA. Sukladno navedenom, HAKOM zadržava HT-u obvezu pružanja osnovne razine usluge (eng. *“Basic SLA”*) koji čine sastavni dio predmetne Standardne ponude. Kako bi se osigurala primjena definirane/određene osnovne razine SLA, HAKOM zadržava HT-u obvezu objavljivanja glavnih pokazatelja učinkovitosti na tromjesečnoj osnovi ili na zahtjev HAKOM-a što je detaljno navedeno u dijelu obveze transparentnosti.

Naknade za nepravovremenu realizaciju usluga

U slučaju kašnjenja u realizaciji međupovezivanja, HT je obvezan isplatiti operatoru korisniku naknadu za kašnjenje u realizaciji usluge međupovezivanja u iznosu od 500 HRK po danu za kašnjenje u realizaciji u prvih deset dana, a od jedanaestog dana pa sve do realizacije usluge u iznosu od 1000 HRK po danu za kašnjenje u realizaciji usluge. Naknada za kašnjenje se isplaćuje isključivo u slučaju kada je do kašnjenja došlo zbog greške HT-a. S obzirom da postoje rokovi za realizaciju navedene usluge, HAKOM smatra da je potrebno odrediti i naknade za kašnjenje u realizaciji kako bi se izbjegla prepoznata prepreka u vidu taktika odgađanja. Prilikom određivanja naknade za nepravovremenu realizaciju, HAKOM je uzeo u obzir visinu postojećih mjesečnih naknada za odgovarajuće veleprodajne usluge na pripadajućim veleprodajnim tržištima.

Međutim, ukoliko operator podnositelj zahtjeva nakon podnošenja zahtjeva odustane od zatražene usluge međupovezivanja, HT ima pravo na naknadu troškova vezanih uz pripremu

usluge međupovezivanja. Naime, troškovi za operatora koji pruža međupovezivanje se javljaju već u fazi pripreme međupovezivanja, a prije same realizacije međupovezivanja. Upravo da bi se izbjegli neopravdani troškovi za operatora koji pruža međupovezivanja, ako na strani operatora koji isto traži ne postoji stvarna namjera za uspostavljanje istog, HAKOM smatra opravdanim zaštititi operatora koji pruža međupovezivanje od neopravdanih troškova.

HAKOM je naknadu za nepravovremenu realizaciju CPS usluge uskladio s naknadom za nepravovremenu realizaciju WLR usluge, na način da je HT obvezan operatoru korisniku isplatiti naknadu za svaki dan nepravovremene (preuranjene/zakašnjele) realizacije CPS usluge i to na način da za prvih 10 dana plaća naknadu u visini 100 posto naknade za nepravovremenu realizaciju za svaki pojedini dan (100 HRK/dan) a od 11. dana 150 posto naknade za nepravovremenu realizaciju za svaki pojedini dan (150 HRK/dan).²⁵

Pri određivanju obveza iz članka 61. stavka 3. ZEK-a u okviru obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, HAKOM je vodio računa da navedene obveze budu razmjerne regulatornim načelima i ciljevima iz članka 5. ZEK-a, odnosno vodio je računa o kriterijima koju su navedeni u članku 61. stavku 5. ZEK-a. Naime, HAKOM smatra kako je, s obzirom na stupanj razvoja tržišta, međupovezivanje tehnički i gospodarski u potpunosti izvedivo, uzimajući u obzir raspoložive kapacitete operatora. Stoga HAKOM smatra kako obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže HT-u ne predstavlja dodatni teret.

Zaključno, HAKOM smatra da regulatorna obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, bez određivanja drugih regulatornih obveza, ne može riješiti prepreke razvoju tržišnog natjecanja prepoznate u poglavljima 8.1.- 8.4. ovog dokumenta. Stoga HAKOM smatra da je navedenu obvezu potrebno dopuniti i drugim obvezama s ciljem djelovanja na postojeće i potencijalne probleme na tržištu.

²⁵ U slučaju kada je zahtjev povezan sa zahtjevom za neku drugu veleprodajnu uslugu, HT je obvezan uskladiti realizaciju svih zahtjeva kako bi krajnjem korisniku sve zatražene usluge bile istovremeno aktivirane, odnosno deaktivirane. Ukoliko u prethodno navedenom slučaju, HT ne realizira sve zatražene usluge istovremeno, obvezan je operatoru korisniku isplatiti naknadu za nepravovremenu realizaciju. Jedinostveni iznos naknade (jedan iznos za sve zatražene usluge na zahtjevu) iznosi 100 HRK po danu za nepravovremenu realizaciju u prvih deset dana, a od jedanaestog dana pa sve do realizacije usluge 150 HRK po danu. Naknadu za nepravovremenu realizaciju potrebno je obračunati počevši od isteka roka realizacije do trenutka realizacije posljednje zatražene veleprodajne usluge.

9.2 Obveza nediskriminacije

Na temelju prepreka prepoznatih u poglavljima 8.2.-8.4., a u svrhu dopune obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, HAKOM HT-u, kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom na ovom mjerodavnom tržištu, zadržava regulatornu obvezu nediskriminacije u svrhu međupovezivanja.

Na temelju obveze nediskriminacije HT je obvezan:

- osigurati jednake uvjete u istovjetnim okolnostima za druge operatore koji pružaju istovjetne usluge;
- pružati usluge i podatke drugim operatorima uz jednake uvjete i razinu kakvoće usluge koju osigurava za svoje vlastite usluge ili za potrebe svojih povezanih društava.

HAKOM smatra potrebnim odrediti HT-u obvezu nediskriminacije kako bi se osiguralo da svi operatori imaju pravo na jednake uvjete, jednake cijene, te na usluge i informacije iste kvalitete kao što ih HT omogućuje svom maloprodajnom dijelu i povezanim društvima. Pri tome usluge i informacije moraju biti predane u jednakim rokovima i s istom razinom kvalitete kao što ih HT pruža svom maloprodajnom dijelu i povezanim društvima. Stoga, prilikom pružanja veleprodajne usluge ne smije doći do nerazumnih kašnjenja te neopravdanih ugovornih uvjeta i rokova.

Informacije o planiranim promjenama u mreži

HAKOM određuje HT-u obvezu pružanja detaljnih informacija o planiranim promjenama u mreži koje imaju utjecaj na pružanje usluge započinjanja (originacije) poziva, i to 6 mjeseci prije navedenih promjena kako bi operatori korisnici Standardne ponude bili u mogućnosti pravovremeno reagirati i prilagoditi se nastalim promjenama.

Dostava ugovora sklopljenih na temelju Standardne ponude za međupovezivanje

HT je obvezan dostaviti HAKOM-u ugovore sklopljene na temelju Standardne ponude za međupovezivanje, kao i sve izmjene navedenih ugovora, i to u roku od 15 dana od dana sklapanja. Naime, dostava HAKOM-u navedenih ugovora potrebna je iz razloga provjere poštivanja obveze nediskriminacije. HAKOM bi stoga u slučaju nepoštivanja prethodno spomenute obveze, mogao pravovremeno reagirati.

Usluga započinjanja poziva u svrhu poziva na brojeve operatora usluga s posebnom tarifom u mrežama drugih operatora

Nastavno na prepreku razvoju tržišnog natjecanja prepoznatu u poglavlju 8.4. ovog dokumenta, HAKOM nastoji određivanjem ove regulatorne obveze, između ostalog, spriječiti i ponašanje HT-a vezano za obračun i naplatu/prisilnu naplatu prilikom pružanja usluge započinjanja poziva u svrhu poziva na brojeve operatora usluga s posebnom tarifom u mrežama drugih operatora. U skladu s ovom obvezom HT je obvezan raditi obračun i naplatu/prisilnu naplatu za pozive svojih krajnjih korisnika upućene na brojeve operatora usluga s posebnom tarifom u mrežama drugih operatora kao što to čini za pozive istih korisnika upućene na brojeve navedenih usluga koje pruža HT kao operator usluga s posebnom tarifom ili neki drugi operator usluga s posebnom tarifom u HT-ovoj mreži. HAKOM smatra potrebnim

zadržati ovu obvezu s obzirom da još uvijek značajan broj minuta krajnjih korisnika (više od 50%) započinje u HT-ovoj mreži.

HAKOM smatra da je regulatorna obveza nediskriminacije neophodna kako bi se na tržištu spriječila moguća diskriminacijska ponašanja HT-a koja su vezana uz diskriminaciju na cjenovnoj osnovi, kao i diskriminaciju koja nije na osnovama vezanim uz cijene. Određivanjem ove regulatorne obveze osigurava se da svakom operatoru na tržištu HT omogući jednake informacije, rokove, uvjete, kvalitetu i cijene usluge kao što ih imaju maloprodajni dio HT-a i povezana društva.

9.3 Obveza transparentnosti

Uzevši u obzir prepreke razvoju tržišnog natjecanja koje su detaljno objašnjene u poglavljima 8.2. i 8.3. ovog dokumenta, HAKOM zadržava HT-u, kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom na ovom mjerodavnom tržištu, obvezu transparentnosti u vezi s međupovezivanjem, na način da mora učiniti javno dostupnima osobito sljedeće podatke:

- računovodstveni podaci,
- tehničke specifikacije,
- mrežne značajke,
- rokovi i uvjeti ponude i uporabe,
- cijene.

HAKOM je odredio HT-u obvezu transparentnosti s obzirom da smatra da će navedena obveza riješiti prepreke razvoju tržišnog natjecanja definirane u poglavlju 8.2. i 8.3. ovog dokumenta i slične prepreke koje nisu izravno definirane, a mogle bi dovesti do sličnih problema na tržištu. Navedena regulatorna obveza je i dodatna obveza u smjeru rješavanja svih prepreka razvoju tržišnog natjecanja koje su vezane uz diskriminaciju na cjenovnoj osnovi i diskriminaciju koja nije na cjenovnoj osnovi budući da je moguće utvrditi sve oblike diskriminacijskog ponašanja samo kada su transparentno objavljeni uvjeti pod kojima operator sa značajnom tržišnom snagom (kojem je određena regulatorna obveza transparentnosti) nudi predmetnu veleprodajnu uslugu. Stoga, samo uz transparentno objavljene uvjete operatori mogu utvrditi jesu li diskriminirani rokovima, uvjetima ili cijenama prilikom pružanja predmetne usluge.

Isto tako, iako je u poglavlju 9.1. ovog dokumenta HT-u određena regulatorna obveza pristupa, ista se ne bi mogla kvalitetno provoditi ukoliko se ne bi definiralo da HT, kao operator sa značajnom tržišnom snagom kojem je određena regulatorna obveza pristupa, objavi sve uvjete vezano uz međupovezivanje. Sukladno navedenom, regulatorna obveza transparentnosti određena je HT-u kao dopunska obveza uz obvezu pristupa, odnosno određivanjem ove regulatorne obveze, kao i obveze nediskriminacije, osigurati će se kvalitetno provođenje regulatorne obveze pristupa.

Objava Standardne ponude međupovezivanja

HAKOM određuje HT-u regulatornu obvezu transparentnosti uz obvezu objave standardne ponude na temelju koje drugi operatori neće biti obvezni plaćati dodatne troškove koji nisu nužni za pružanje zatražene usluge, na način da HT mora nadopuniti postojeću Standardnu ponudu obvezama koje su mu određene ovom odlukom.

U standardnoj ponudi moraju biti opisane usluge koje operator nudi u vezi s uslugom započinjanja poziva u nepokretnoj mreži te mora biti podrobno raščlanjena u skladu s tržišnim potrebama te s njima povezanim uvjetima, uključujući cijene, razumno određene rokove i naknade u slučaju kašnjenja. Navedeno je nužno kako bi se osiguralo pošteno, razumno i pravovremeno ispunjavanje obveza. Objava standardne ponude omogućava brže sklapanje ugovora, sprječava diskriminaciju te može spriječiti sporove koji bi mogli proizaći u slučaju nepostojanja standardne ponude.

Osnovni sadržaj standardne ponude, razina detaljnosti podataka i način objave standardne ponude propisan je Pravilnikom o standardnim ponudama²⁶.

HT je obavezan do 15. veljače 2019. objaviti Standardnu ponudu međupovezivanja izmijenjenu u skladu s odredbama ove analize te istu početi primjenjivati 15. ožujka 2019.

S obzirom da HT već ima Standardnu ponudu međupovezivanja, temeljenu na obvezama iz prethodne analize tržišta, HAKOM smatra da je navedeni rok dovoljan da se unutar Standardne ponude međupovezivanja ažuriraju sve izmjene definirane ovim dokumentom. Standardna ponuda HT-a ostaje nepromijenjena u svim onim dijelovima u kojima se regulatorne obveze nisu promijenile. U slučaju da HAKOM utvrdi da je objavljena standardna ponuda u suprotnosti s naloženim obvezama ili da ista nije u skladu s odredbama ZEK-a, HAKOM može zatražiti izmjenu iste.

HAKOM smatra potrebnim zadržati obvezu objave Standardne ponude međupovezivanja za operatora sa značajnom tržišnom snagom budući da su sve usluge međupovezivanja koje trebaju biti definirane u Standardnoj ponudi međupovezivanja, pa tako i usluga započinjanja poziva, tehnički zahtjevne i bez postojanja transparentnih uvjeta operatori ne bi mogli lako doći do zaključka jesu li diskriminirani rokovima, uvjetima ili cijenama. Isto tako, Standardna ponuda međupovezivanja mora biti jasno definirana da drugi operatori ne bi morali biti obvezni plaćati dodatne troškove, koji nisu nužni za pružanje zatražene usluge.

HAKOM može, ako ocijeni potrebnim, jedanput godišnje provesti postupak izmjene standardne ponude u svrhu provedbe regulatornih obveza koje određuje u skladu s odredbama ZEK-a. Isto tako, u svrhu ostvarivanja regulatornih načela i ciljeva iz članka 5. ZEK-a, postupak izmjene standardne ponude iznimno se može provesti i više puta tijekom godine. U slučaju da operator sa značajnom tržišnom snagom ili neki drugi operator želi pokrenuti postupak izmjene Standardne ponude za međupovezivanje, obavezan je o tome obavijestiti HAKOM koji će, u slučaju da zahtjev operatora smatra opravdanim, prema članku 58. stavku 3. ZEK-a pokrenuti postupak izmjene standardne ponude.

Uvjeti plaćanja

S ciljem harmoniziranja standardnih ponuda koje su obvezni objaviti operatori koji na mjerodavnim tržištima imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom u dijelovima koji su usporedivi te kako bi se omogućili transparentni uvjeti poslovanja operatora sa značajnom tržišnom snagom i operatora korisnika Standardne ponude odnosno kako bi se onemogućilo HT da iskorištava svoj položaj operatora sa značajnom tržišnom snagom, a sve u svrhu sprječavanja narušavanja i ograničavanja tržišnog natjecanja u području elektroničkih komunikacija, HT je obavezan u Standardnu ponudu međupovezivanja (uključujući i dio u kojem će se definirati uvjeti korištenja zajedničkog prostora (kolokacija)), ugraditi sljedeće:

- Jedan od instrumenata osiguranja plaćanja koje će HT utvrditi unutar Standardne ponude mora biti javnobilježnički solemnizirana (potvrđena) bjanko zadužnica;

²⁶ NN br. 126/15

- Ukoliko operator u razdoblju od jedne godine od dana sklapanja ugovora o međupovezivanju u roku dospijeća, podmiruje svoje obveze, nakon jedne godine nije obvezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja;
- Naknade po osnovi nepravovremene (prijevremene ili zakašnjele) realizacije veleprodajne usluge, koje je HT obvezan isplaćivati operatoru korisniku, potrebno je obračunavati na mjesečnoj osnovi;
- HT će, na temelju zahtjeva operatora korisnika, koji sadrži specifikaciju potraživanja naknada po osnovi nepravovremene realizacije veleprodajne usluge, a koji je HT zaprimio najkasnije posljednji dan u tekućem mjesecu za nepravovremenu (prijevremenu/zakašnjelu) realizaciju u prethodnom obračunskom razdoblju (uključujući/kašnjenja koja prelaze iz jednog kalendarskog mjeseca (obračunskog razdoblja) u drugi), operatoru korisniku isplatiti utvrđenu naknadu u roku od 30 dana od dana zaprimanja zahtjeva operatora korisnika;
- Specifikacija koju operator korisnik dostavlja uz zahtjev za isplatu naknade za nepravovremenu (preuranjenu/zakašnjelu) realizaciju mora osobito sadržavati: telefonski broj te po istom: datum podnošenja i datum odbijanja/realizacije zahtjeva, broj dana kašnjenja, iznos mjesečne naknade-osnovicu prema kojoj se računa potraživanje po osnovi naknada za nepravovremenu (preuranjenu/zakašnjelu) realizaciju, iznos potraživanja po osnovi naknada za nepravovremenu (preuranjenu/zakašnjelu) realizaciju za konkretan telefonski broj;
- Ukoliko HT i operator korisnik nisu suglasni oko ukupnog iznosa naknade koju je HT obvezan isplatiti operatoru korisniku po osnovi nepravovremene realizacije veleprodajne usluge, isti će utvrditi nesporni iznos koji je HT obvezan isplatiti u roku od 30 dana od dana utvrđenja nespornog iznosa;
- U pogledu spornog dijela operatori mogu pokrenuti spor pred HAKOM-om;
- Rok dospijeća plaćanja računa je 60 dana od dana zaprimanja računa. Prigovori na račune podnose se u pisanom obliku unutar roka dospijeća računa. Ukoliko operator korisnik ne ospori račun unutar njegova roka dospijeća, smatra se da je prihvatio račun;
- HT će primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja tek ukoliko operator ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja u roku od 30 dana od dana dospijeća. Prilikom aktivacije instrumenata osiguranja plaćanja HT može naplatiti samo dospjela i neosporena dugovanja za koja je protekao rok od 30 dana od dana dospijeća; dakle ne i ona za koja je nastupilo samo dospijeće. Isto tako, prilikom namirenja, HT je obvezan najprije zatvoriti obveze s najstarijim dospijećem;
- Ukoliko se HT ne može naplatiti iz instrumenta osiguranja plaćanja, HT može operatoru koji ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja privremeno obustaviti pružanje usluge;
- Ukoliko se radi o dugovanju operatora koji nije obvezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja, HT može istome privremeno obustaviti pružanje usluge po isteku roka od 30 dana od dospijeća;
- U slučajevima kada je HT predao na naplatu instrumente osiguranja plaćanja operator je obvezan dostaviti novi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja odmah, a najkasnije u roku 15 dana od trenutka kada je HT predao instrument osiguranja plaćanja na naplatu.

Nadalje, u slučaju kada je u odnosu na operatora korisnika otvoren postupak predstečajne nagodbe u pogledu plaćanja dospjelih i nespornih dugovanja na odgovarajući način

primjenjuju se odredbe zakona kojim je uređen postupak predstečajne nagodbe²⁷. U vezi s tim, HT ne smije operatoru korisniku koji se nalazi u postupku predstečajne nagodbe obustaviti pružanje postojećih usluga, kao ni odbiti zahtjev za novom uslugom predodabira operatora (CPS). U slučajevima kada je operator korisnik koji se nalazi u postupku predstečajne nagodbe podnio zahtjev za novim uslugama primjenjivat će se odredbe standardne ponude za usluge međupovezivanja, uključujući i odredbe koje se odnose na isplatu naknada za zakašnjenje u realizaciji usluga od strane HT-a.

Dodatno, HAKOM je na temelju regulatornih sporova koji su se rješavali pred HAKOM-om vezano uz naknade po osnovi nepravovremene realizacije usluga, odredio podatke koje specifikacija dostavljena uz zahtjev za isplatu tih naknada mora sadržavati.

Glavni pokazatelji učinkovitosti (KPIs)

HT je obvezan pratiti glavne pokazatelje učinkovitosti i dostavljati detaljna izvješća sa svim relevantnim pokazateljima učinkovitosti (eng. *performance indicators*) na tromjesečnoj razini ili po potrebi na zahtjev HAKOM-a.

HAKOM i dalje mora imati pristup sustavu/bazi podataka koji se koristi za računanje i pohranu glavnih pokazatelja učinkovitosti KPI (eng. *Key Performance Indicators*). Na taj način, HAKOM može pratiti pokazatelje učinkovitosti kako bi bio u mogućnosti spriječiti bilo kakvo diskriminirajuće ponašanje prema operatorima korisnicima.

Izvješće o KPI vrijednostima osobito mora sadržavati sljedeće:

- broj zaprimljenih/odbijenih/realiziranih zahtjeva za uslugom predodabira operatora (CPS);
- prosječno vrijeme realizacije zahtjeva za uslugom predodabira operatora (CPS);
- broj nepravovremenih (zakašnjelih/preuranjenih) realizacija zahtjeva za uslugom predodabira operatora (CPS);
- prosječno vrijeme kašnjenja realizacije zahtjeva za uslugom predodabira operatora (CPS);
- omjer raspodjele prometa za uslugu započinjanja poziva za vrijeme kvara u mreži;
- KPI vezano uz pružanje usluge zajedničkog korištenja prostora (kolokacije).

Što se tiče pokazatelja učinkovitosti vezanih uz uslugu zajedničkog korištenja prostora (kolokacije), HT je obvezan pratiti iste pokazatelje učinkovitosti koji su definirani analizom tržišta veleprodajnog lokalnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji, i svim sljedećim izmjenama analize navedenog tržišta.

Rezultati glavnih pokazatelja učinkovitosti moraju biti iskazani na tromjesečnoj razini, i to:

- po operatoru korisniku
- prosječno za sve operatore korisnike.

HAKOM može naknadno zatražiti od HT-a praćenje i izvještavanje i za neke druge KPI vrijednosti ovisno o potrebama HAKOM-a i zahtjevima tržišta.

²⁷ U toku provođenja predmetne analize u postupku je promjena zakonodavnog okvira kojim je uređen postupak predstečajne nagodbe

HT je operatorima korisnicima, objavom na internetskim stranicama, obvezan pružati:

- pristup KPI podacima vezanim za njihove aktivnosti;
- rezultate glavnih pokazatelja učinkovitosti prosječno za sve operatore korisnike na tromjesečnoj razini.

Rezultate glavnih pokazatelja učinkovitosti za pojedino tromjesečje HT treba učiniti dostupnim HAKOM-u i operatorima 30 dana nakon proteka tog tromjesečja.

HAKOM smatra da se objavom standardne ponude uklanjanju zapreke ulasku na tržište definirane poglavljima 8.2. i 8.3. ovog dokumenta. Stoga je HAKOM mišljenja da je navedena obveza primjerena i razmjerna, s obzirom da bi HT, u odsustvu regulacije, mogao netransparentnim uvjetima i cijenama drugim operatorima nuditi različite uvjete i cijene od onih koje pruža svom maloprodajnom dijelu i svojim povezanim društvima. Dakle, objava standardne ponude je nužna obveza jer omogućuje transparentno djelovanje HT-a, a istovremeno dopunjuje obvezu nediskriminacije.

Također, određivanjem svih ostalih obveza u okviru obveze transparentnosti, nadopunjuje se obveza nediskriminacije te se uklanjaju sve potencijalne prepreke definirane u poglavljima 8.2. i 8.3. ovog dokumenta.

9.4 Obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva

HAKOM može odrediti operatorima sa značajnom tržišnom snagom obveze u vezi s povratom troškova i nadzorom cijena, uključujući i obvezu troškovne usmjerenosti cijena te obvezu vođenja troškovnog računovodstva, koje se odnose na pružanje određenih vrsta međupovezivanja i/ili pristupa, u slučajevima kada se na temelju analize tržišta utvrdi da nedostatak djelotvornoga tržišnog natjecanja omogućuje određenom operatoru zadržavanje pretjerano visoke razine cijena ili primjenu istiskivanja niskom cijenom, a na štetu krajnjih korisnika usluga. HAKOM ovu obvezu određuje operatoru sa značajnom tržišnom snagom HT-u samo u dijelu koji se odnosi na pristup u svrhu međupovezivanja.

HAKOM će osigurati da svi načini povrata troškova i metodologije određivanja cijena, koja je određena operatoru, budu usmjerene na promicanje djelotvornosti i održivoga tržišnog natjecanja te na ostvarivanje najvećih pogodnosti za krajnje korisnike usluga, pri čemu može uzeti u obzir i cijene dostupne na usporedivim konkurentnim tržištima.

Operator, kojemu je određena obveza troškovne usmjerenosti cijena, snosi teret dokazivanja da cijene njegovih usluga proizlaze iz troškova, uključujući razumnu stopu povrata ulaganja. U svrhu izračuna troškova djelotvornog pružanja usluga HAKOM može primijeniti metodologiju troškovnog računovodstva neovisno o metodologiji koju primjenjuje operator, ili metodu referentnih vrijednosti te može zatražiti od operatora cjelovito obrazloženje cijena njegovih usluga, a prema potrebi i izmjenju tih cijena.

Vežano uz metodologiju troškovnog računovodstva, HAKOM je u veljači 2012. donio odluku o metodologiji izrade i primjene troškovnih modela za nepokretnu i pokretnu mrežu i univerzalnu uslugu²⁸. Rezultat troškovnih modela za nepokretnu mrežu, jest izračun jediničnih troškova reguliranih usluga. Prema takvom troškovno usmjerenom izračunu cijena, operator sa značajnom tržišnom snagom trebao bi moći ostvariti povrat učinkovitih troškova pružanja usluga, pri čemu će tako određene cijene poticati daljnja ulaganja u modernizaciju mreže.

Tri su glavna cilja HAKOM-a kod uvođenja troškovno-usmjerenog određivanja cijena:

- promicanje učinkovitosti,
- promicanje održivog tržišnog natjecanja te
- osiguravanje najvećih koristi za korisnike.

HAKOM je odlukom od 14. rujna 2016., u zasebnom postupku²⁹, odredio cijenu usluge započinjanja poziva iz nepokretne mreže HT-a na temelju *bottom-up* troškovnog modela uz primjenu LRAIC+ pristupa u iznosu od 1,01 lipa/minuta za vrijeme jakog prometa i 0,50 lipa/minuta za vrijeme slabog prometa. Navedene cijene su u primjeni od 1. srpnja 2017.

Također, HAKOM je prethodno navedenom odlukom, na temelju *bottom-up* troškovnog modela uz primjenu LRAIC+ pristupa, odredio iznose naknada koje HT naplaćuje ostalim operatorima za pristup uslugama s posebnom tarifom i za pristup uslugama besplatnog poziva u mrežama ostalih operatora.

²⁸ KLASA: UP/I-344-01/11-09/08; URBROJ: 376-11-12-13

²⁹ KLASA: UP/I-344-01/13-05/23; URBROJ: 376-11-13-04

HAKOM je u analizi tržišta pristupa iz svibnja 2018. odredio segmentiranu regulaciju cijena za WLR uslugu. U slučajevima kada se WLR usluga koristi u kombinaciji s nekim drugim veleprodajnim uslugama s ciljem pružanja paketa usluga (eng. *bundle services*) krajnjim korisnicima, postoje zamjenske usluge kod kojih ne postoje visoki i nenadoknadivi prateći troškovi i preko kojih je moguće korisnicima pružati usluge iste kakvoće po istim ili sličnim cijenama. Stoga je HAKOM odredio cijenu WLR usluge u situaciji kad se ista koristi samostalno. U slučaju kad se ista koristi u kombinaciji s nekim drugim veleprodajnim uslugama (npr. WLR+ BSA) HT cijenu WLR-a može ponuditi na komercijalnoj osnovi.

S obzirom da je WLR usluga usko povezana s CPS uslugom, HAKOM smatra potrebnim na isti način primijeniti segmentiranu regulaciju cijena originacije. Stoga, HAKOM određuje da je HT obvezan cijenu originacije definiranu odlukom od 14. rujna 2016. primjenjivati samo u slučaju kad se ista koristi samostalno ili u kombinaciji sa samostalnom WLR uslugom. U suprotnom, HT može primjenjivati komercijalnu cijenu. U slučaju primjene segmentirane regulacije cijena, HT istu može početi primjenjivati najranije 90 dana nakon objave komercijalnih cijena u Standardnoj ponudi.

HAKOM smatra kako ovakav pristup segmentirane regulacije cijena originacije osigurava da definirane cijene slijede postulate ljestvice ulaganja te da isti predstavlja optimalnu ravnotežu između zaštite krajnjih korisnika i stvaranja pozitivnih uvjeta na infrastrukturno tržišno natjecanje, kao dvije glavne zadaće HAKOM-a.

Nadalje, s obzirom na prepreke prepoznate u poglavlju 8.4., HAKOM smatra potrebnim zadržati primjenu reguliranih cijena za pozive prema uslugama s posebnom tarifom i uslugama besplatnog poziva u mreži drugih operatora uzevši u obzir specifičnost modela obračuna i naplate i činjenicu da još uvijek značajan broj minuta krajnjih korisnika (više od 50%) započinje u HT-ovoj mreži.

Potrebno je naglasiti kako se segmentirana regulacija ne odnosi na CPS minute za pozive prema uslugama s posebnom tarifom i uslugama besplatnog poziva u mreži drugih operatora. Naime, kod takvih je poziva priroda prepreke koja bi se mogla pojaviti u odsustvu regulacije cijena navedenih poziva specifična zbog modela obračuna i naplate. Naime, u odsustvu regulacije cijene tih poziva ne bi bila ugrožena baza korisnika ostalih operatora, već bi postojala mogućnost da operatorima usluga s posebnom tarifom ne bi bilo poslovno isplativo pristup mreži koristiti od drugih operatora, odnosno korisnicima usluge besplatnog poziva ne bi bilo isplativo istu koristiti od drugih operatora. Drugim riječima, postojala bi mogućnost da operatorima usluga s posebnom tarifom, odnosno korisnicima usluge besplatnog poziva bude isplativo pristup mreži/uslugu besplatnog poziva koristiti od HT-a. Stoga, zbog originacijskog modela naplate i prepoznate prepreke, HAKOM je mišljenja kako nije opravdano primijeniti segmentiranu regulaciju usluge originacije u ovim slučajevima.

Kako je već navedeno, postojeće cijene originacije su izračunate temeljem troškovnog BU-LRIC + modela, te su u primjeni od 1. srpnja 2017. S obzirom na to da je iz podataka vidljiv trend opadanja CPS minuta te uzimajući u obzir i Preporuku Europske komisije o mjerodavnim tržištima koja na popisu ne sadrži ovo mjerodavno tržište, očekuje se da će se u dogledno vrijeme i u Republici Hrvatskoj ostvariti uvjeti za deregulaciju ovoga tržišta. Uzevši u obzir da

će Europska komisija, sukladno članku 75. Zakonika³⁰, do 31. prosinca 2020. provedbenim aktom odrediti najvišu razine cijene terminacije u nepokretnim mrežama, HAKOM, uzevši u obzir raspoložive resurse, ne planira ažurirati troškovni model u dijelu podataka potrebnih za izračun troškova međupovezivanja kako bi izračunao cijenu terminacije u nepokretnoj mreži. U svezi s time, a uzevši u obzir da su postojeće cijene originacije izračunate na temelju troškovnog modela na snazi od 1. srpnja 2017., HAKOM smatra neučinkovitim revidirati troškovni model u dijelu podataka potrebnih za izračun troškova međupovezivanja samo za potrebe određivanja cijena originacije. Stoga HAKOM smatra kao najučinkovitije rješenje zadržati postojeće cijene originacije određene temeljem troškovnog modela sve do trenutka do kada je tržište originacije u Republici Hrvatskoj regulirano, odnosno barem do provođenja sljedećeg testa tri mjerila na ovom mjerodavnom tržištu.

HAKOM je u poglavlju 8.3. i 8.4. ovog dokumenta prepoznao određene prepreke koje bi se mogle pojaviti na ovom tržištu u odsustvu regulacije. Stoga je po mišljenju HAKOM-a potrebno zadržati obvezu nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva kako bi ne bi došlo do prepoznatih problema na tržištu.

³⁰ Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o Europskom zakoniku elektroničkih komunikacija usvojena je u prosincu 2018.

9.5 Obveza računovodstvenog razdvajanja

HAKOM može odrediti operatorima sa značajnom tržišnom snagom obvezu računovodstvenog razdvajanja određenih djelatnosti u vezi s međupovezivanjem i/ili pristupom.

HAKOM osobito može zatražiti od vertikalno integriranog operatora da učini transparentnim svoje veleprodajne cijene i transferne naknade, osobito kako bi se osiguralo ispunjavanje obveze nediskriminacije, ili prema potrebi, spriječilo nepravedno međusobno subvencioniranje.

Računovodstvenim razdvajanjem troškova i prihoda elektroničkih komunikacijskih usluga operatora sa značajnom tržišnom snagom postiže se ispunjenje zakonske obveze sprječavanja subvencioniranja jedne od drugih elektroničkih komunikacijskih usluga na mjerodavnim tržištima na kojima su operatori određeni operatorima sa značajnom tržišnom snagom.

Računovodstveno razdvajanje podrazumijeva da su aktivnosti operatora podijeljene u posebne poslove ili usluge za računovodstvene potrebe te se na taj način kroz sustav odvojenih izvještaja omogućava provođenje načela nediskriminacije tj. jednakih tržišnih uvjeta što omogućava razvoj konkurencije i ulazak novih operatora na tržište.

Način i postupak vođenja razdvojenog računovodstva mogu se pobliže utvrditi odlukom HAKOM-a.

S obzirom da je provedenom analizom utvrđeno da HT može, u odsustvu regulacije, cjenovno diskriminirati operatore u odnosu na svoj maloprodajni dio ili povezana društva, kao i unakrsno subvencionirati usluge na vertikalno povezanim tržištima, i time iskoristiti svoj položaj značajne tržišne snage, HAKOM određuje HT-u regulatornu obvezu računovodstvenog razdvajanja na ovom mjerodavnom tržištu.

HAKOM smatra da će se regulatornom obvezom računovodstvenog razdvajanja riješiti prepreke razvoju tržišnog natjecanja koje su definirane u poglavlju 8.3. ovog dokumenta i sve prepreke koje nisu direktno definirane, a mogle bi izazvati iste ili slične posljedice na tržištu. Isto tako, HAKOM smatra da će se direktno riješiti problem unakrsnog subvencioniranja i to u kombinaciji s već određenim obvezama nediskriminacije i transparentnosti.

Vijeće HAKOM-a je 11. prosinca 2013. donijelo odluku³¹ kojom je HT-u naložilo način provedbe računovodstvenog razdvajanja i troškovnog računovodstva, i to na način i u rokovima koji su određeni dokumentom „Naputci za računovodstveno razdvajanje i troškovno računovodstvo“. Naime, navedenim dokumentom su definirani način i rokovi provedbe računovodstvenog razdvajanja i troškovnog računovodstva, koje HT treba provesti u praksi, a kako bi se provela regulatorna obveza računovodstvenog razdvajanja sukladno odredbama ZEK-a.

Ovom regulatornom obvezom se određuje HT-u, a kao potvrda provođenja obveza transparentnosti i nediskriminacije u vezi sa cijenama usluga koje su definirane na tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, vođenje i prikaz računovodstvenih podataka posebno za tržište započinjanja poziva iz

³¹ KLASA: UP/I-344-01/13-05/33; URBROJ: 376-11/13-2

javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, odvojeno od računovodstvenih podataka za ostale djelatnosti HT-a, a čime će se omogućiti transparentnost svih veleprodajnih cijena po kojima HT svoje usluge pruža ostalim operatorima, kao i transfernih naknada po kojima HT svoje usluge pruža svome maloprodajnom dijelu i povezanim društvima. Naime, HT je vertikalno integrirani operator zbog čega je vrlo važno imati kontrolu nad transfernim naknadama koje nudi svome maloprodajnom dijelu, a kako ne bi unakrsnim subvencioniranjem prenio značajnu tržišnu snagu s tržišta započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji na pripadajuće maloprodajno tržište. Budući da se i veleprodajna i maloprodajna usluga nude unutar istog, vertikalno integriranog operatora, računovodstveno razdvajanje je jedini način kontrole kako bi se utvrdilo da operator ne vrši unakrsno subvencioniranje i time vertikalno prenosi značajnu tržišnu snagu.

HT pri ispunjavanju regulatorne obveze računovodstvenog razdvajanja mora osobito voditi računa o preporukama i smjernicama Europske komisije na području računovodstvenog razdvajanja.

10 Popis slika

Slika 1 Usluga započinjanja poziva iz HT-ove mreže od 1.siječnja 2016.	8
Slika 2 Ukupan broj odlaznih minuta u nepokretnoj mreži.....	25
Slika 3 Udio CPS minuta u ukupnom odlaznom prometu	25
Slika 4 Udio CPS minuta u ukupnom odlaznom prometu po operatorima	26
Slika 5 Tržišni udjel na veleprodajnom tržištu započinjanja (originacije) poziva prema trajanju odlaznih poziva	31
Slika 6 Tržišni udjel na veleprodajnom tržištu započinjanja (originacije) poziva prema trajanju odlaznih poziva	32

11 Popis tablica

Tablica 1 Prikaz regionalnih pristupnih točaka HT-a	9
Tablica 2 Naknade u primjeni od 1. srpnja 2017.	14
Tablica 3 Usporedba maloprodajnih cijena za samostalnu govornu uslugu i 2D/3D paketa	33
Tablica 4 Operatori koji pružaju maloprodajnu uslugu poziva krajnjim korisnicima	60

12 Privici

12.1 Prvitak 1

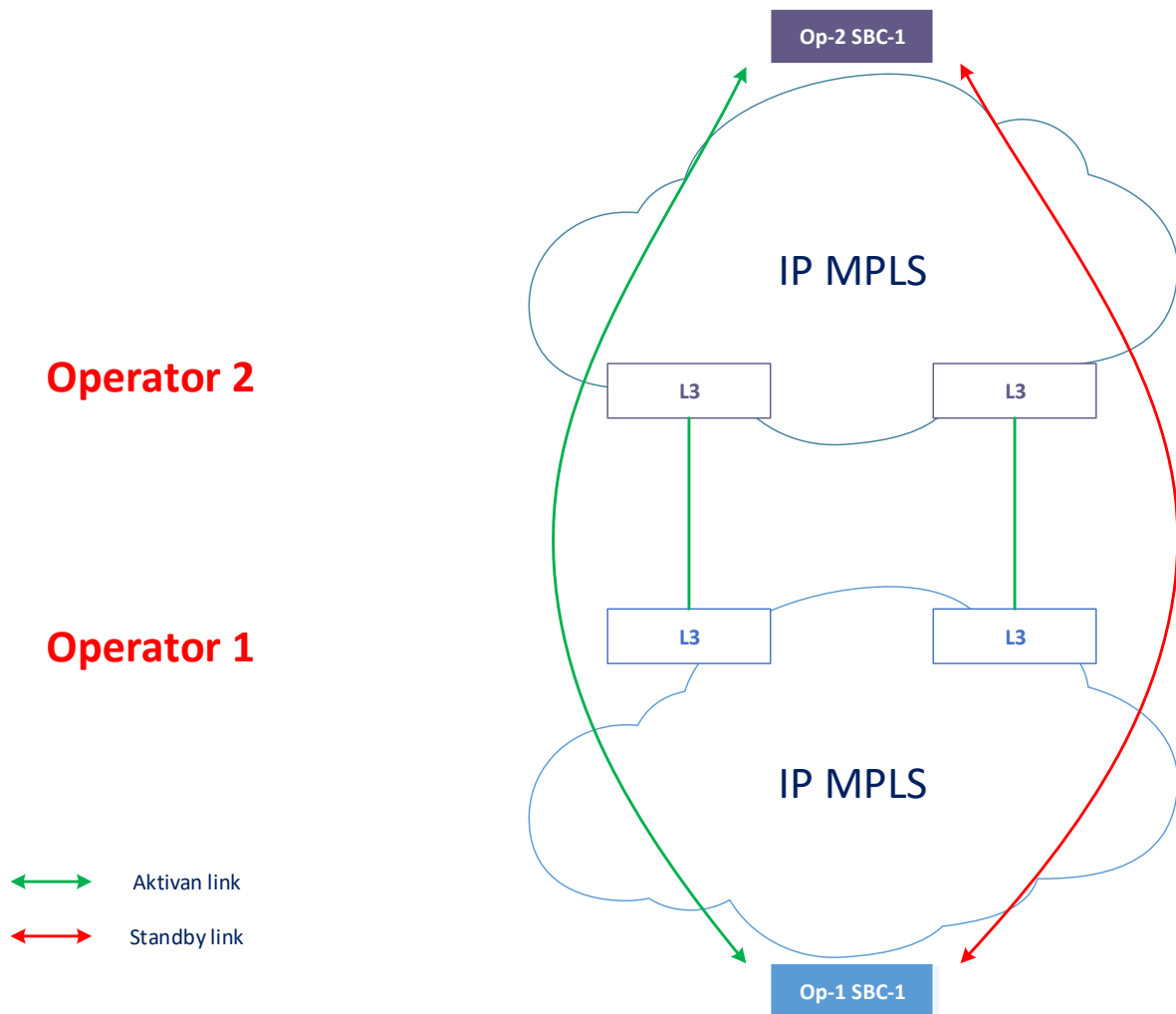
Tablica 4 Operatori koji pružaju maloprodajnu uslugu poziva krajnjim korisnicima

Redni broj	Naziv operatora	Adresa operatora
1.	AKTON d.o.o.	Bani 75, Zagreb
2.	BT NET d.o.o.	Dubravkin trg 5, Zagreb
3.	CHAOS d.o.o.	Ulica Ive Režeka 15 42000 Varazdin
4.	CRATIS d.o.o.	Vinogradska 18, 42223 V. Toplice
5.	FENICE TELEKOM GRUPA d.o.o.	Gornja Vežica 16/A, Rijeka
6.	HT d.d.	Roberta Frangeša Mihanovića 9, Zagreb
7.	ISKON INTERNET d.d.	Garićgradska 18, Zagreb
8.	MAGIĆ NET d.o.o.	Koprivnička 17/c, Ludbreg
9.	METRONET TELEKOMUNIKACIJE d.d.	Ulica grada Vukovara 269 d, Zagreb
10.	NOVI-NET TELEKOMUNIKACIJE d.o.o.	Merhatovec 5, Selnica
11.	OMONIA d.o.o.	Petrovaradinska 1, Zagreb
12.	ORINOCO d.o.o.	Hebrangova 38, Zagreb
13.	OPTIKA KABEL TV d.o.o.	Drage Švajcера 1, Zaprešić
14.	OT – OPTIMA TELEKOM d.o.o.	Bani 75/a, Buzin, Zagreb
15.	SEDMI ODJEL d.o.o.	Črešnjevce 68a, Zagreb
16.	SKVID d.o.o.	Jalševečka cesta 40, Zagreb
17.	SOFTNET d.o.o.	Cebini 37/2, Zagreb
18.	TERRAKOM d.o.o.	Radnička cesta 48/1, Zagreb
19.	A1 HRVATSKA d.o.o.	Vrtni put 1, Zagreb

12.2 Privitak 2

Povezivanje dva operatora s po jednim SBC-om

U slučaju da svaki od operatora ima po jedan SBC, preporučena arhitektura je sljedeća:

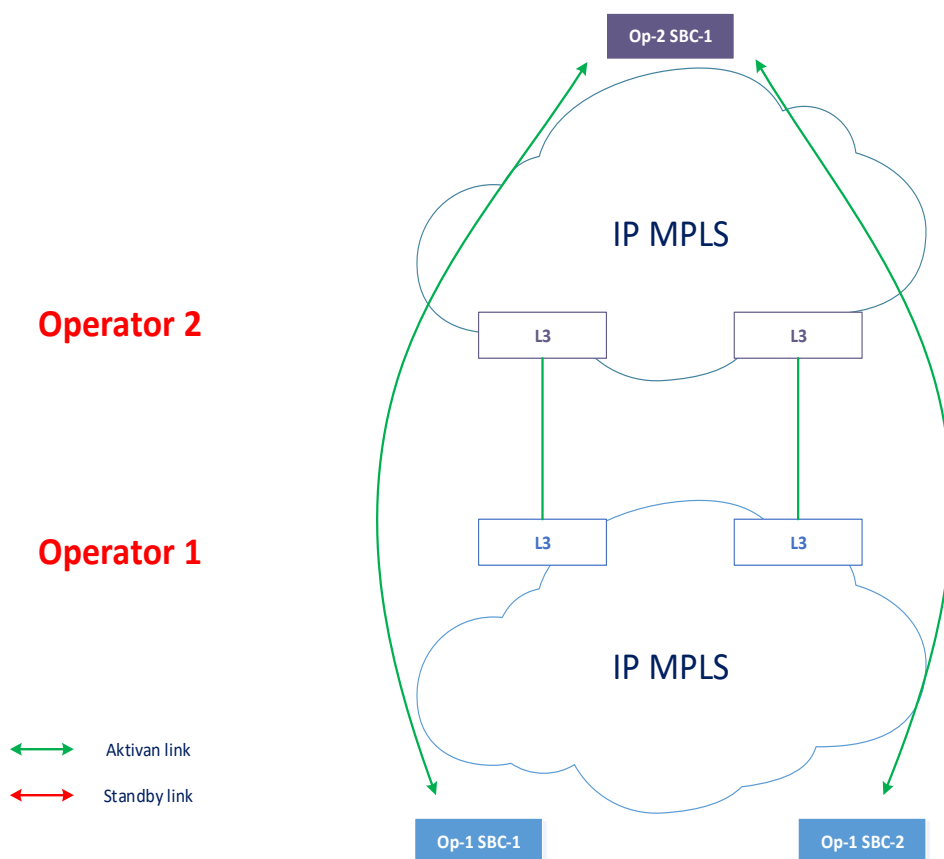

Operatori uspostavljaju jedan aktivan SIP link uz jedan pričuvni SIP link koji će se koristiti u slučaju ispada IP povezivosti između SBC-ova.

Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na IP sloju.

Povezivanje operatora s jednim SBC-om i operatora s dva SBC-a

U slučaju da jedan operator ima jedan SBC, a drugi operator dva SBC-a, preporučena arhitektura je sljedeća:

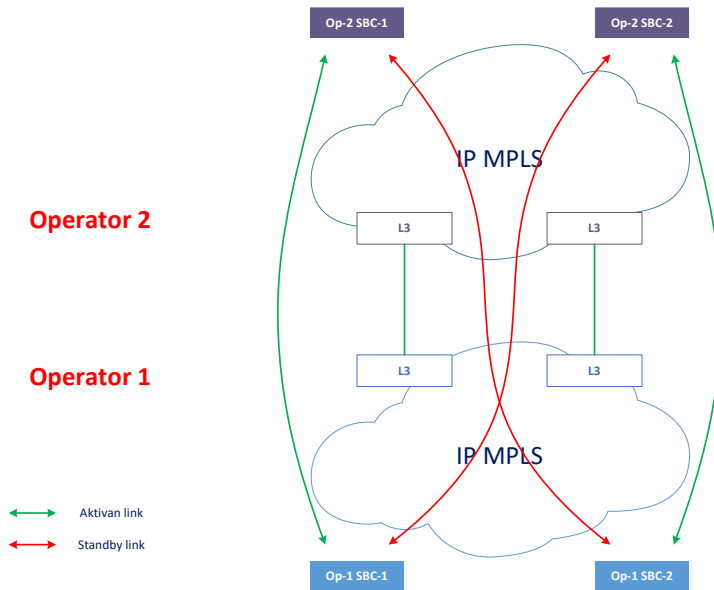
Operatori uspostavljaju dva aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, drugi preuzima potpunu razmjenu prometa između operatora.

Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na aplikacijskom sloju tj na SIP razini.

Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, detekciju ispada i zaštitno usmjeravanje moguće je ostvariti i na IP sloju.

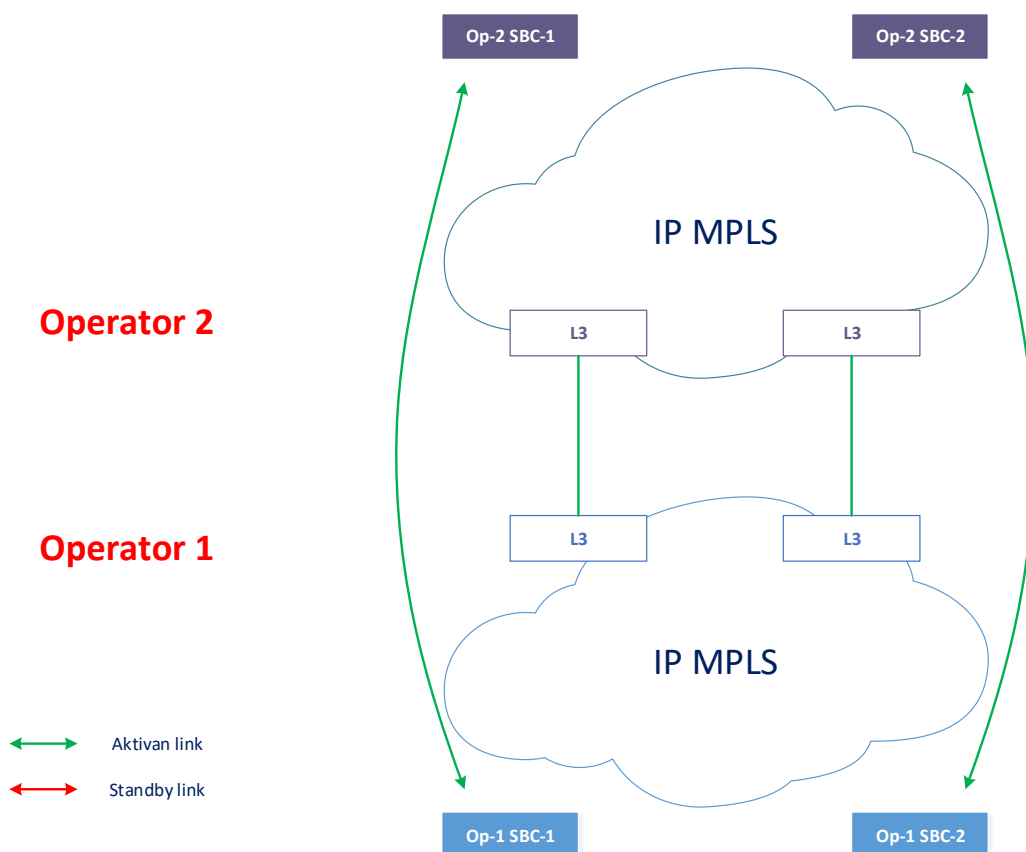
Povezivanje dva operatora s po dva SBC-a

U slučaju da svaki od operatora ima po dva SBC, preporučena arhitektura je sljedeća:

Operatori uspostavljaju četiri aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, preostali preuzimaju potpunu razmjenu prometa između operatora.

Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, alternativno je moguće ostvariti povezivanje putem dva aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, drugi preuzima potpunu razmjenu prometa između operatora.

Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na aplikacijskom sloju tj na SIP razini.

Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, detekciju ispada i zaštitno usmjeravanje moguće je ostvariti i na IP sloju.

12.3 Pravitak 3 – Pregled regulatornih obveza

Obveze	Prijedlog analize	Obveze iz 2015 i razlika u odnosu na 2015.
Pristup	Da • Samo za IP međupovezivanje • Rok realizacije 75 dana • Obveza omogućavanja CPS usluge i rok realizacije • Naknade za nepravovremenu realizaciju usluge – za CPS uslugu usklađena s WLR-om	Da • Obveza pristupa i za TDM i za IP međupovezivanje • Naknade za nepravovremenu realizaciju usluge CPS usluge su bile niže
Nediskriminacija	Da • Informacije o planiranim promjenama u mreži najmanje 6 mjeseci unaprijed, osim u slučaju potpunog prelaska na IP međupovezivanje gdje taj rok iznosi godinu dana unaprijed. • Obveza dostave ugovora o IP međupovezivanju HAKOM-u roku od 15 dana od sklapanja istog.	Da
Transparentnost	Da • Obveza objave Standardne ponude • Praćenje glavnih pokazatelja učinkovitosti (KPI) • Instrumenti osiguranja plaćanja	Da
Nadzor cijena	Da • Regulacija cijene isključivo kad se ista koristi samostalno ili u kombinaciji s WLR-om • Regulirana cijena originacije određena na temelju BU-LRIC+ modela koji je stupio na snagu 1. srpnja 2017. na snazi dok je tržište originacije regulirano	Da Nije bilo segmentirane regulacije cijena
Računovodstveno razdvajanje	Da	Da

12.4 Privitak 4 - Mišljenje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja

REPUBLIKA HRVATSKA
AGENCIJA ZA ZAŠTITU
TRŽIŠNOG NATJECANJA

CROATIAN COMPETITION AGENCY
KLASA: 034-08/18-01/076
URBROJ: 580-07/26-18-002
Zagreb, 11. listopada 2018.

REPUBLIKA HRVATSKA HRVATSKA REGULATORNA AGENCIJA ZA MREŽNE DJELATNOSTI		
Primljeno:	18.10.2018. 8:36:09	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
UP/I-344-01/18-03/01	-11	
Uredžbeni broj:	Pril.	Vrij.
580-18-3		0

Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti
g. Tonko Obuljen, predsjednik Vijeća

Ulica Roberta Frangeša Mihanovića 9
10110 Zagreb

Predmet: Tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji
- zahtjev HAKOM-a
- mišljenje; dostavlja se

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje: Agencija) zaprimila je 1. listopada 2018. zahtjev Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (dalje: HAKOM) kojim traži mišljenje Agencije o zaključcima iz prijedloga odluke kojim se utvrđuje mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, koje je podložno prethodnoj regulaciji, a čiji sastavni dio je pripadajući dokument analize tržišta (KLASA: UP/I-344-01/18-03/01, URBROJ: 376-11-18-1 od 27. rujna 2018.; dalje: Prijedlog Odluke). Pritom, na temelju članka 54. stavka 5. Zakona o elektroničkim komunikacijama („Narodne novine“, br. 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14 i 72/17; dalje: ZEK), HAKOM traži mišljenje Agencije u svezi utvrđivanja mjerodavnog tržišta.

Agencija je izvršila uvid u dostavljeni Prijedlog Odluke te je na temelju odluke Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja u sastavu: Mladen Cerovac, mag.iur., predsjednik Vijeća, Vesna Patrlj, dipl.iur., zamjenica predsjednika Vijeća, Denis Matić, dipl.iur. i mr.sc. Ljiljana Pavlic, članovi Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja, u smislu članka 25. stavka 1., članka 30. točke 10. i članka 31. Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09, 80/13; dalje: ZZTN), sa 26/2018. sjednice, održane 11. listopada 2018. donijela sljedeće

MIŠLJENJE

Agencija nema primjedbi na zaključke iz Prijedloga Odluke, a koji se odnose na utvrđivanje mjerodavnog tržišta.

Obrazloženje

Agencija je izvršila uvid u Prijedlog Odluke te je utvrdila kako je HAKOM, u provedbi postupka analize tržišta, osobito vodio računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj (*ex ante*) regulaciji (dalje: Preporuka EK) i mjerodavnim Smjernicama Europske komisije za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage na temelju regulatornog okvira EU-a za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (dalje: Smjernice). S obzirom da se tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji prema Preporuci EK ne nalazi na

popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM je u analizi predmetnog tržišta proveo i postupak Testa tri mjerila sukladno članku 53. stavku 2. ZEK-a radi utvrđivanja je li navedeno tržište podložno prethodnoj regulaciji.

U odnosu na određivanje mjerodavnog tržišta, Preporuka EK i Smjernice određuju da se mjerodavno tržište i ocjena značajne tržišne snage operatora na mjerodavnom tržištu utvrđuju u skladu s načelima prava tržišnog natjecanja.

U tom smislu, mjerodavno tržište u dimenziji roba ili usluga obuhvaća sve one proizvode i usluge koji su međusobno zamjenjivi, ne samo u smislu njihovih objektivnih značajki na temelju kojih zadovoljavaju potrebe potrošača, njihove cijene ili njihove namjene, već i u smislu konkurentnosti i/ili strukture ponude i potražnje na promatranom tržištu. Prilikom utvrđivanja mjerodavnog tržišta, potrebno je obuhvatiti one proizvode ili usluge koje krajnji potrošači smatraju međusobno zamjenjivima. U postupku određivanja mjerodavnog tržišta, pored analize značajki samog proizvoda ili usluge, njihove cijene i namjene, potrebno je analizirati zamjenjivost proizvoda ili usluge na strani potražnje i zamjenjivost proizvoda ili usluge na strani ponude.

Uvidom u Prijedlog Odluke, Agencija je utvrdila kako je HAKOM pri određivanju mjerodavnog tržišta u dimenziji usluga proveo analizu zamjenjivosti usluga na strani potražnje na maloprodajnoj razini i analizu zamjenjivosti usluga na strani potražnje i ponude na veleprodajnoj razini.

Temeljem rezultata provedene analize, HAKOM je zaključio kako se mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji sastoji od sljedećih usluga:

- usluge započinjanja poziva iz mreže svakog operatora nepokretne mreže koja se pruža za vlastite potrebe i
- usluge započinjanja poziva za uslugu predodabira operatora,

i to VOIP poziva koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora i PSTN poziva, neovisno o pristupnoj infrastrukturi, što uključuje sve pozive upućene prema zemljopisnim brojevima, nezemljopisnim brojevima ili kratkim kodovima (pozivi prema nacionalnim nepokretnim mrežama, pozivi prema nacionalnim pokretnim mrežama, pozivi prema međunarodnim brojevima, pozivi prema uslugama s posebnom tarifom i pozivi prema hitnim službama).

Kao mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji, HAKOM je odredio nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Sljedom navedenoga, Agencija je donijela mišljenje kao u izreci.

Agencija ističe kako u konkretnim postupcima u svezi poduzetnika koji djeluju na tržištu elektroničkih komunikacija, Agencija temeljem propisa o zaštiti tržišnog natjecanja za čiju primjenu je nadležna, u svakom pojedinom predmetu koji se vodi pred Agencijom utvrđuje mjerodavno tržište. Pritom, Agencija ističe kako se mjerodavno tržište koje Agencija utvrdi u konkretnom slučaju, ne mora nužno poklapati s mjerodavnim tržištima koja je HAKOM utvrdio *ex ante*.

Predsjednik Vijeća
za zaštitu tržišnog natjecanja
Mladen Cerovac, mag.iur.

REPUBLIKA HRVATSKA
AGENCIJA ZA ZAŠTITU
TRŽIŠNOG NATJECANJA

CROATIAN COMPETITION AGENCY

KLASA: 034-08/18-01/076
URBROJ: 580-07/26-18-004
Zagreb, 31. listopada 2018.

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKA REGULATORNA AGENCIJA
ZA MREŽNE DJELATNOSTI

Primljeno:	5.11.2018. 14:47:48	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
UP/I-344-01/18-03/01	-11	
Uredžbeni broj:	Pril.	Vrij.
580-18-7		0

42167053

034-08/18-01/076
580-12/26-2018-004

Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti
g. Tonko Obuljen, predsjednik Vijeća

Ulica Roberta Frangeša Mihanovića 9
10110 Zagreb

PREDMET: Tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji
- zahtjev HAKOM-a radi dopune mišljenja
- dopuna mišljenja; dostavlja se

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje: Agencija) zaprimila je 23. listopada 2018. zahtjev Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (dalje: HAKOM) kojim traži dopunu mišljenja Agencije (KLASA: 034-08/18-01/076, URBROJ: 580-07/26-18-004 od 11. listopada 2018.; dalje: Mišljenje) o zaključcima u dokumentu „Tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji“ (dalje: Analiza tržišta), a koji se odnose na procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Agencija je dodatno izvršila uvid u prijedlog odluke kojim se utvrđuje mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, koje je podložno prethodnoj regulaciji, a čiji sastavni dio je pripadajući dokument Analize tržišta (KLASA: UP/I-344-01/18-03/01, URBROJ: 376-11-18-1 od 27. rujna 2018.; dalje: Prijedlog Odluke), a koje je HAKOM dostavio dopisom (KLASA: UP/I-344-01/18-03/01 URBROJ; 376-11-18-2 Zagreb, 28. rujna 2018.).

Slijedom navedenog, Agencija je, na temelju odluke Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja u sastavu: Vesna Patrlj, dipl.iur., zamjenica predsjednika Vijeća, Denis Matić, dipl.iur. i mr.sc. Ljiljana Pavlic, članovi Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja, u smislu članka 25. stavka 1., članka 30. točke 10. i članka 31. Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja (Narodne novine, broj: 79/09, 80/13; dalje: ZZTN), sa 28./2018. sjednice, održane 31. listopada 2018. donijela sljedeću

DOPUNU MIŠLJENJA

Agencija nema primjedbi na zaključke iz Prijedloga Odluke, a koji se odnose na procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Obrazloženje

Dana 1. listopada 2018. Agencija je zaprimila zahtjev HAKOM-a kojim se traži mišljenje Agencije o zaključcima iz Prijedloga odluke. Pritom, na temelju članka 54. stavka 5. Zakona o elektroničkim komunikacijama („Narodne novine“, br. 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14 i

72/17; dalje: ZEK), HAKOM je zatražio mišljenje Agencije u svezi utvrđivanja mjerodavnog tržišta. U svezi predmetnog zahtjeva HAKOM-a, Agencija je dana 11. listopada 2018. donijela Mišljenje. Dana 23. listopada 2018. Agencija je zaprimila zahtjev HAKOM-a kojim se traži dopuna Mišljenja Agencije u dijelu koji se odnosi na zaključak iz Prijedloga Odluke o procjeni postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Slijedom zaprimljenog zahtjeva HAKOM-a, Agencija je dodatno izvršila uvid u Prijedlog Odluke u dijelu koji se odnosi na zaključke HAKOM-a o procjeni postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom te je utvrdila kako je HAKOM, u provedbi postupka analize tržišta, osobito vodio računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj (*ex ante*) regulaciji (dalje: Preporuka EK) i mjerodavnim Smjernicama za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage na temelju regulatornog okvira EU-a za elektroničke komunikacijske mreže i usluge. S obzirom da se tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji prema Preporuci EK ne nalazi na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM je proveo postupak Testa tri mjerila sukladno članku 53. stavku 2. ZEK-a radi utvrđivanja je li navedeno tržište podložno prethodnoj regulaciji.

Nakon određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM je pristupio provođenju Testa tri mjerila. Na temelju provedenog Testa tri mjerila, HAKOM je utvrdio kako je tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji podložno prethodnoj regulaciji jer su istovremeno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a. Stoga je HAKOM također proveo i postupak procjene postojanja jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom te je utvrdio kako je poduzetnik Hrvatski telekom d.d. (dalje: HT) operator sa značajnom tržišnom snagom na predmetnom mjerodavnom tržištu.

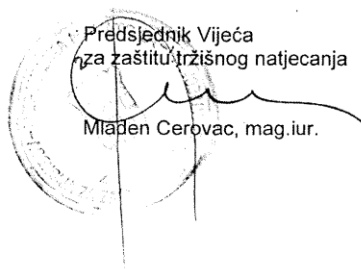
U procjenjivanju pojedinačne značajne tržišne snage operatora na ovom mjerodavnom tržištu, HAKOM je kako proizlazi iz Analize tržišta primijenio sljedeća mjerila:

- tržišni udjel operatora,
- nadzor infrastrukture kod koje postoje velike zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije,
- nedostatak protutežne kupovne moći,
- ekonomije razmjera,
- stupanj vertikalne integracije.

HAKOM je postojanje značajne tržišne snage trgovačkog društva HT utvrdio na temelju tržišnog udjela, kao i ostalim mjerilima iz članka 55. ZEK-a kao što su nadzor infrastrukture kod koje postoje velike zapreke razvoju infrastrukturne konkurencije, nedostatak protutežne kupovne moći, ekonomije razmjera, ekonomije opsega te stupanj vertikalne integracije. HAKOM smatra da analiza dodatnih mjerila nije potrebna s obzirom da ne bi dovela do drugačijih zaključaka.

Slijedom navedenoga, Agencija je donijela mišljenje kao u izreci.

Pređsjednik Vijeća
za zaštitu tržišnog natjecanja

Mladen Cerovac, mag.iur.

12.5 Privitak 5 – Odgovori na komentare

Odgovori na komentare			
Ispitanik	Br.	Zaprimljeni komentari	HAKOM-ovo mišljenje i stajalište
HT	1.	U odnosu na podatke navedene u tekstu prijedloga Analize tržišta koji se odnose na razdoblje do kraja 2017., HT skreće pozornost kako je prema podacima objavljenim na internetskih stranicama HAKOM-a u prvoj polovici 2018. broj korisnika CPS usluge dodatno smanjen za 11%, na oko 62,2 tisuće. Time je udio CPS korisnika u ukupnom broju korisnika telefonske usluge u nepokretnoj mreži na kraju prvog polugodišta 2018. manji od 5%. Uz takav udio CPS korisnika, pri čemu broj CPS korisnika u posljednjim godinama kontinuirano pada za više od 20% godišnje, mišljenja smo kako se već sada ne radi o značajnom udjelu CPS usluge u Republici Hrvatskoj, a osobito to neće biti slučaj u vremenskom okviru od sljedećih nekoliko godina koje se razmatraju predmetnom analizom tržišta. Što se tiče tvrdnje iznesene pod poglavljima 6.1.1. (Strukturne zapreke ulaska na tržište) i 6.2. (Struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira) prijedloga Analize tržišta, a koju HAKOM smatra ključnom za daljnje zadržavanje ex ante regulacije na predmetnom tržištu, kako bi HT u odsustvu regulacije mogao ugroziti status operatora nad kojima ima upravljačka prava a samim time i daljnji razvoj djelotvornog tržišnog natjecanja ističemo kako ugrožavanje tržišne pozicije operatora na kojima HT ima upravljačka prava (Optima) ni u kojem slučaju ne dolazi u obzir niti bi takav scenarij bio prihvatljiv HT-u. Naime, HT je kao odgovoran dioničar obavezan privremeno upravljati Optimom na odgovoran način kako bi Optima u trenutku okončanja koncentracije bila u stabilnoj financijskoj poziciji što bi omogućilo Optimi samostalno poslovanje na tržištu. S druge strane treba voditi računa da HT u portfelju dionica Optime privremeno drži i dionice Zagrebačke banke, što pak nameće HT-u dodatnu razinu odgovornosti i	Komentar se ne prihvaća. HAKOM je i sam prepoznao kako je u Republici Hrvatskoj prisutan silazni trend korištenja CPS usluge, međutim još uvijek značajan broj odlaznih minuta korisnici ostalih operatora ostvaruju putem CPS usluge (gotovo 10% krajem 2017.). Nadalje, HAKOM je u analizi tržišta pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji za privatne i poslovne korisnike, a na kojem je definirana obveza pružanja WLR usluge, jasno objasnio zašto je potrebno zadržati prethodnu regulaciju tog tržišta. S obzirom da operator korisnik za svakog korisnika kojem nudi samostalnu govornu uslugu osim pristupa kroz WLR uslugu plaća i cijenu originacije za svaku minutu poziva, HAKOM je mišljenja kako regulacija isključivo WLR usluge odnosno prethodno spomenutog tržišta ne bi bila dovoljna, već je nužna regulacija i usluge originacije. Drugim riječima, HAKOM napominje kako bez regulacije ovog mjerodavnog tržišta, regulacija tržišta pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji za privatne i poslovne korisnike ne bi u potpunosti imala smisla jer su spomenuta tržišta usko povezana. Nadalje, kako je naglašeno i u dokumentu analize, gotovo 80 posto CPS minuta je započeto od strane Optime koja je pod kontrolom HT-a, odnosno nad kojom HT ima upravljačka prava do 2021. Stoga, HAKOM je mišljenja kako bi HT, u odsustvu regulacije mogao ugroziti status prvenstveno Optime, a onda i ostalih operatora koji djeluju na tržištu, a samim time i daljnji razvoj djelotvornog tržišnog natjecanja.

	dužne pažnje kod upravljanja Optimom. Također, HT je i prema rješenju AZTN-a o uvjetno dopuštenoj koncentraciji obvezan zadržati vrijednost imovine Optime na razini kakva je bila u trenutku preuzimanja, odnosno, dopušteno je odstupanje do maksimalno 10% koje pak može biti temeljeno isključivo na objektivnoj situaciji na tržištu. Ispunjenje te mjere prati posebno imenovani neovisni povjerenik koji o upravljanju Optimom redovito izvješćuje AZTN, a AZTN može uslijed uočenih nepravilnosti i nepostupanja u skladu s rješenjem o uvjetno dopuštenoj koncentraciji donijeti novo rješenje kojim se koncentracija zabranjuje, što HT-u nikako nije u interesu. Stoga, ne vidimo temelj za tvrdnju kako bi HT-u moglo biti u interesu ugroziti status Optime na tržištu, a niti pokazatelji razvoja tržišta ukazuju na to da u odsustvu prikladnih i razmjernih veleprodajnih regulatornih obveza ne bi postojalo učinkovito tržišno natjecanje. Slijedom svega prethodno navedenog smatramo kako predmetno tržište ne zadovoljava sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a, te da stoga isto nije podložno prethodnoj regulaciji. Vezano uz ukidanje regulatornih obveza određenih na predmetnom tržištu podsjećamo kako u slučaju utvrđivanja da predmetno tržište ne zadovoljava sva tri mjerila, HAKOM ima mogućnost, ukoliko smatra potrebnim odrediti primjereno prijelazno razdoblje prije nego se omogući pružanje usluga obuhvaćenih predmetnim tržištem pod nereguliranim uvjetima.	Stoga, bez obzira na obveze nametnute od strane AZTN-a, u slučaju da se ovo mjerodavno tržište deregulira može se dogoditi da HT prestane pružati uslugu originacije ili je počne pružati po komercijalnim cijenama koje bi bile znatno više od trenutno reguliranih cijena čime bi se moglo ugroziti poslovanje operatora s velikom bazom WLR korisnika, a što je slučaj kod Optime. Drugim riječima, po mišljenju HAKOM-a do isteka upravljačkih prava nad Optimom regulacija ovog tržišta sigurno je nužna.
2.	HT podsjeća kako je već tijekom travnja 2018. obavijestio HAKOM i sve operatore s kojima ima uspostavljeno međusobno povezivanje o planiranom datumu gašenja TDM kapaciteta u mreži HT-a. HT je pri određivanju planiranih datuma gašenja TDM kapaciteta vodio osobito računa o propisanom načinu i rokovima obavješćivanja HAKOM-a i operatora. Slijedom navedenoga HT predlaže izmjenu teksta dokumenta Analize na sljedeći način: „<i>Sukladno obvezi iz prethodne analize predmetnog tržišta iz ožujka 2015. godine HT je u travnju 2018. godine obavijestio operatore s kojima ima uspostavljeno izravno PSTN/TDM međupovezivanje s nepokretnom mrežom HT-a o ukidanju mogućnosti PSTN/TDM međupovezivanja i prelasku na isključivo IP međupovezivanje najkasnije do 1. svibnja 2019. godine. Na taj način je osigurana regulatorna</i>	Komentar se prihvaća. Tekst dokumenta Analize je izmijenjen na način kako je predložio HT.

	<i>predvidivost za sudionike na tržištu, a što je jedan od bitnih uvjeta za stabilno poslovanje operatora.“</i>	
3.	S obzirom da se Prijedlogom Analize tržišta više ne propisuje obveza omogućavanja PSTN/TDM međupovezivanja, te da se STM1 sučelja koriste isključivo kod PSTN/TDM međupovezivanja, HT smatra kako u prijedlogu Analize tržišta nije više potrebno određivati niti regulatorne obveze vezano uz osiguravanje i naplatu STM 1 sučelja. Stoga predlaže brisanje prva dva odlomka u poglavlju Uspostava međupovezivanja prijedloga Analize tržišta.	Komentar se prihvaća. Navedeni odlomak je brisan iz teksta dokumenta Analize.
4.	U odnosu na obvezu transparentnosti i uvjete plaćanja HT predlaže da se na rok dospijeca novčanih obveza za regulirane veleprodajne usluge primjeni zakonski rok od 30 dana. Isto predlaže da ovaj rok počinje teći od dana kada je HT kao vjerovnik ispunio svoju obvezu, a koji predstavlja kraj kalendarskog mjeseca odnosno obračunskog razdoblja u kojem je usluga od strane HT-a pružena operatoru korisniku. Također, HT navodi kako za dostavu bjanko zadužnice logično da se ista traži za cijelo vrijeme trajanja ugovornog odnosa, a ne samo za rok od jedne godine pa stoga predlaže da se ista briše.	Komentar se ne prihvaća. Naime, HAKOM kao regulator na predmetnom tržištu mora pronaći najbolje rješenje u situaciji gdje HT mora operatorima korisnicima zbog regulatorne obveze pristupa mreži omogućiti pristup veleprodajnim uslugama, a operatori korisnici trebaju na vrijeme podmirivati svoja dugovanja proizašla s osnova korištenja veleprodajnih usluga. HAKOM stoga ne smatra opravdanim skratiti rok dospijeca plaćanja s postojećih 60 na ukupno 30 dana te smatra kako je određeni rok od 60 dana u skladu s odredbom članka 11. stavka 1. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (dalje: ZFPPN) jer se navedenom odredbom omogućava poduzetnicima da ugovorom ugovore rok ispunjenja novčane obveze do 60 dana. Štoviše navedenim zakonom se u članku 11. stavku 2. omogućava ugovaranje čak i duljeg roka. Također, HAKOM ne prihvaća prijedlog HT-a za izmjenom odredbe o roku dospijeca plaćanja na način da ista glasi „...od dana kada je HT ispunio svoju obvezu odnosno izvršio uslugu...“ odnosno da se rok dospijeca računa umjesto od dana „zaprimanja računa“ određuje od dana „kada je HT ispunio svoju obvezu odnosno izvršio uslugu“. Naime, navedeno je u skladu s člankom 11. stavkom 4. točkom 1. ZFPPN-a. Nadalje, odredba kojom je određeno kako operator koji u razdoblju od jedne godine uredno podmiruje svoje obveze, nakon jedne godine nije obavezan dostavljati instrumente osiguranja, ne isključuje pravo HT-a zatražiti od istog operatora instrumente osiguranja plaćanja u slučaju da

			takav operator u određenom trenutku prestane uredno ispunjavati svoje obveze. U skladu s prethodno navedenim, odredba ostaje neizmijenjena.
	5.	U situaciji kakva je sada, HT je jedini reguliran u segmentu naknada koje može operatorima naplatiti za pristup usluzi besplatnih poziva te uslugama s posebnom tarifom, dok su drugi operatori u mogućnosti HT-u naplatiti naknadu sukladno svojoj poslovnoj odluci. Stoga trenutno imamo situaciju u kojoj drugi operatori HT-u naplaćuju i višestruko veće naknade za ove vrste poziva od naknada koje za istu vrstu poziva naplaćuje HT. Na ovaj način HT se stavlja u neravnopravan položaj jer nije u mogućnosti ponuditi iste uvjete davateljima usluga s posebnom tarifom i usluga besplatnog telefona s obzirom da operatori HT-u plaćaju reguliranu naknadu za promet dok HT plaća operatorima njihovu komercijalnu cijenu. Slijedom navedenoga HT je stava kako nema osnove da se primjena reguliranih cijena za pozive prema uslugama s posebnom tarifom i dalje propisuje HT-u.	Komentar se ne prihvaća. S obzirom da još uvijek značajan broj minuta (54%) započinje u HT-ovoj mreži, odnosno od strane HT-ovih korisnika, HT bi u odsustvu regulacije mogao značajno podići cijene za pozive prema uslugama s posebnom tarifom i uslugama besplatnog poziva u mreži drugih operatora. Navedeno bi imalo utjecaja na povećanje maloprodajnih cijena poziva prema takvim uslugama u mrežama drugih operatora. Stoga je i dalje potrebna regulacija HT-a u ovom segmentu, kako bi se izbjeglo iskorištavanje značajne tržišne snage HT-a na ovom mjerodavnom tržištu. HAKOM u dokumentu za javnu raspravu nije jasno definirao da se segmentirana regulacija ne primjenjuje na uslugu besplatnog poziva, već samo na usluge s posebnom tarifom. Međutim, navedeno je jedino opravdano s obzirom da je priroda prepreke ista u slučaju obje usluge, a kako je HAKOM detaljnije pojasnio u dokumentu.
	6.	S obzirom na promjene u mreži HT-a, te prebacivanje međunarodnog prometa na SIP međupovezivanje HT predlaže sljedeće izmjene u drugom odlomku na stranici 8. Prijedloga Analize tržišta: - brisanje reference broj 14. na kraju prve rečenice - brisanje druge i treće rečenice: „HT preko svojih regionalnih centrala prihvaća međunarodne pozive. Također, na HT-ove regionalne centrale HT spaja i dalje operatore nepokretnih mreža kao i operatore pokretnih mreža.“	Komentar se prihvaća. Tekst dokumenta Analize je izmijenjen na način kako je predložio HT.
A1	7.	A1 Hrvatska ukazuje na činjenicu da se interkonekcijski promet obračunava prema ustaljenim pravilima i da u mjerenjima interkonekcijskog prometa nije moguće uključiti i informaciju o tome je li poziv upućen s određenog A broja vezan za neku drugu veleprodajnu uslugu Hrvatskog Telekomom (tj. bitstream uslugu) pa je ovakvu segmentiranu regulaciju nemoguće provesti u praksi. Potrebno je i zadržati dosadašnji model regulacije, bez uvođenja segmentacije.	Komentar se ne prihvaća. S obzirom da je WLR usluga usko povezana s CPS uslugom, HAKOM smatra potrebnim na isti način primijeniti segmentiranu regulaciju cijena originacije. Stoga, HAKOM određuje da je HT obvezan cijenu originacije definiranu odlukom od 14. rujna 2016. primjenjivati samo u slučaju kad se ista koristi samostalno ili u kombinaciji sa samostalnom WLR uslugom. U suprotnom, HT može primjenjivati komercijalnu cijenu. Drugim

			riječima, poslovna je odluka HT-a hoće li primjenjivati segmentiranu regulaciju cijena originacije, odnosno hoće li stvoriti tehničke uvjete za istu ukoliko tehnički uvjeti za to još uvijek ne postoje. HAKOM je dodatno definirao u dokumentu da u slučaju primjene segmentirane regulacije cijena, HT istu može početi primjenjivati najranije 90 dana nakon objave komercijalnih cijena u Standardnoj ponudi.